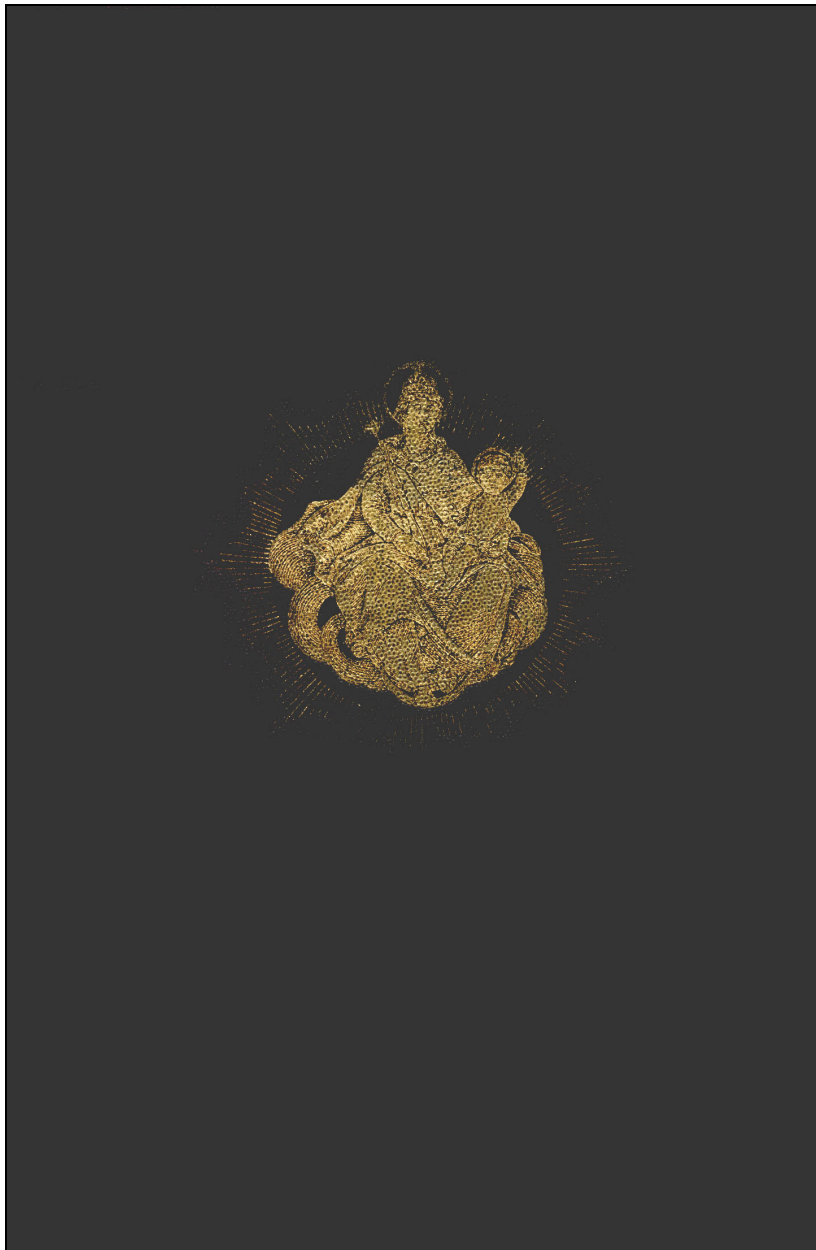

Rosty Kálmán

Magyar szentek legendái

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Rosty Kálmán
Magyar szentek legendái

Második kiadás

Az esztergomi egyházi főhatóság engedélyével

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv második kiadásának elektronikus változata. A könyv 1906-ben jelent meg a Szent István Társulat kiadásában. Az elektronikus kiadás a Jézus Társasága magyarországi tartományfőnökének az engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Jézus Társasága Magyarországi Tartományáé.

A szöveget sok helyen a mai helyesíráshoz igazítottuk.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Előszó.....	4
Előszó a második kiadáshoz.....	4
Szent Pál első remete.....	5
Alamizsnás Szent János püspök.....	6
Szűz Szent Margit.....	8
Boldog Özséb (Eusebius).....	9
Boldog Csáky Károly.....	11
Szent Szirénus vértanú.....	11
Magyarhoni Boldog Pál.....	12
Boldog János hitvalló.....	15
Árpádházi Boldog Ágnes.....	16
Árpádházi Boldog Szűz Erzsébet.....	19
Boldog Csáky Móric.....	21
Szent Adalbert püspök és vértanú.....	24
Pétervárad Boldog István.....	25
Szent Piligrin püspök.....	28
Árpádházi Szűz Szent Erzsébet.....	30
Boldog Gizella, első koronás királynénk.....	32
Szent László király.....	36
Boldog Dominici János.....	41
Magyar Szent Kinga szűz.....	42
Szűz Szent Margit vértanú.....	44
Portugali Szent Erzsébet.....	46
Szent István Magyarhon első apostoli királya.....	48
Szent Lajos püspök.....	54
Boldog Agoston zágrábi püspök.....	56
Boldog Gertrud szűz.....	57
A három kassai vértanú.....	59
Szent Gellert vértanú püspök.....	65
Szent Kálmán vértanú.....	68
Szent Hedvig asszony.....	69
Boldog Eskandélyi Máté vértanú.....	71
Szűz Szent Imre herceg.....	72
Boldog Asztrik érsek.....	76
Boldog Szalomea, királyi szűz.....	78
Magyarországi Szent Erzsébet asszony.....	81
Magyar Boldog Ilona.....	84
Szent Borbála vértanú szűz.....	87
Szent Mór pécsi püspök.....	90

Előszó

Ha a régi szent dal virágos kertnek nevezi híres Pannóniát, melyet öntöz vala a szép szűz Mária, úgy ezen mennyei kertész nő bizonyára csak Jézus szentséges Szívéből meríthette ezt az örök életre szökellő vizet, vagyis a megszentelő és segítő malasztot. Ily öntözés mellett fakad is bokrosan a szentség virága, melynek jó illata betölté a késő századokat, hogy mi is, a szentek unokái, ezek után fussunk Jézus Szívének forrásához és annak éltető vizével öntözzük, üdítsük szívünkben a keresztény jóság virágait. Ezen célból hazánk szent hajdanából az eddig ismert szenteket s boldogokat mutatjuk be neked, kedves olvasó, és pedig hónapok szerint akképp beosztva, amint őket a *Magyarország Szentjeinek Jegyzéke* című deák munka (Nagyszombat, 1745) felsorolja.

Mivel pedig e mű az életszentség vagy vértanú-halál miatt híressé vált emberek viselt dolgait, csodatételeit, kinyilatkozásait és Istentől az ő érdemükre nézve a többi halandóknak nyújtott jótéteményeket foglalja magában, hogy Szentséges atyánk, VIII. Orbán pápa végzéséhez szabjam magamat, ezennel ünnepélyesen kijelentem: hogy amit e műben felhozok, azt sem magam, sem bárki által nem akarom más értelemben vétetni, mint amelyet a történetírók emberi hitelének alapján elfogadni szoktak; kivéven mégis azon tényeket, melyeket a szentséges római közönséges egyház és az apostoli szék tekintélye már helybenhagyott és meghatározott.

Rosty Kálmán S. J.

Előszó a második kiadáshoz

A boldogult szerző ezen bevezetéséhez csak azon megjegyzést csatoljuk, hogy a szöveget újból átnézve, rajta a legszükségesebb átalakításokat tettük, azokat ti., melyeket a szerző a tíz év előtti kiadáshoz bizonyára maga is csatolt volna. Megtoldottuk továbbá a szentek sorozatát az eredetiben hiányzó Magyarországi szent Erzsébet és az újonnan boldoggá avatott „Kassai vértanúk” életrajzával.

K. I. S. J.

Szent Pál első remete

(341. január 15. Kr. u.)

Reánk magyarokra nemcsak azért érdekes e szentnek különös tisztelete: mivel egyetlen honi eredetű szerzetesrendünk, Szent Pál remetének nevét viselé, de azért is, mert legdicsőbb királyainknak egyike, I. Nagy Lajos, az ő szent testét 1381 körül Velencéből hazánkba hozatta s itt nagy tiszteletben részesítette.

Tizenöt éves korától ugyanis egész a 113-dikig Egyiptom pusztájának kis szögletében, két pálmagallytól bekoronázott s üdítő forrással bővelkedő barlangban szolgált az Úrnak imádsággal és böjtöléssel s ettől, a lelki vigasztalások mannáján kívül, még csodálatos testi táplálást is nyert, ti. naponkint fél kenyeret, melyet egy holló szállított hűségesen és pontosan. E szent rejtekben látogatta meg őt remete Szent Antal, együtt zengedezvén a zsoltárokat, kölcsönös buzdítással építvén egymást. A holló ez alkalommal kétszeres kenyérrészletet hozott mindkettő számára. Később itt lelé őt Szent Antal, holt s megmerevült testtel és könyörgő térdelő helyzetben és a pusztából előrohanó két oroszlán segítségével el is temette.

Első temetkezési helyéről 381-ben Kr. u. Mánuel görög császár a szent testet Konstantinápolyba hozatta s itt Szűz Mária templomában díszesen elhelyezte. Midőn pedig a keresztes hadak e várost 1204 táján elfoglalták s egész 1261-ig bírták, valami Lancello Jakab velencei főúr azt 1240-ben hazájába szállította át. Az adriai tenger menyasszonya (mint magát Velence nevezé) bírta ezentúl a kincset. Ámde Nagy Lajos királyunk vele hadba keveredvén s fölötte diadalt aratván, a béke föltételei közé Szent Pál ereklyéinek átadását is követelte. Ő ugyanis Szent Pál remeterendjének legbuzgóbb terjesztője lévén hazánkban, forrón óhajtotta, hogy e jámbor család dicső ősatyjának maradványait kebelében bírhasa és tisztelhesse. Az átvitel nagy pompával történt, egyelőre a király budai kápolnájába, majd később a Pálos-rend buda-szentlőrinci zárdatemplomába. Szent Pál tisztelete azonnal elterjedt országszerte, amit sok csodás gyógyulás és egyéb rendkívüli dolgoknak híre is növelt.

Ezekből egy régi magyar prédikáció nyomán (a XVI. század elejéről) kettőt közlünk.

„Vala Diósgyőrben egy hatalmas várparancsnok, kinek Imre vala neve. Ez a pálos szerzeteseket erősen háborgatá, szolgálkat levervén, a zárda baromfiát is levágtván. Látván ezt az egész konvent, esdeklének az Úristenhez és szent ősökhez, hogy segítenék meg őket. Dicsőséges Szent Pál ősiünk megíelenék az kegyetlennek, nagy szép vén ember képében, fejér palástban és egy mankót tartván ő kezében, szomorú szívvel tekintvén ő reája, mondá: „Aluszol-e te kegyetlen! Ó te gonosz, napjafogyott! mint gyötröd, kínozod az én fiaimat?” Azt megmondván, megfenyíté őt mankójával. Az nyavalyás ember pedig felszökelék ágyából és nagy üvöltve kiájtást kezdé tenni úgy, hogy az egész udvar feltámadá, mely vereségből megtanúla és jobbaddá lön, parancsolván mind hozzá tartozóknak, hogy senki őket ne bántaná, az jámbor ősoket.”

1422-ben Siklós várának porkolábja, László, ki felette jó életűnek láttatik vala emberi ítélet szerint, meghalt és rendelése szerint a bajcsi Szent Pál remetékhez vitetett vala. De ott felült a koporsóban és az előbb megrémülve kifutott, később azonban neki bátorkodó nép előtt bevallotta, hogy az örök bíró által már-már fejére mondatott a kárhozat ítélete, midőn remete Szent Pál, a rendjének tett sok jótéteményei miatt rajta könyörülvén, Istentől harminc napi penitenciára visszatérési időt esdekelt le számára. Azután a bajcsi klastromban ezen időt imádság és töredelemben töltvén el, boldogul kimúlék. (Érdy-codex.)

„Úr Isten! ki minket Szent Pál hitvallód évi ünneplésével megörvendeztetsz, engedd kegyelmesen, hogy kinek égi születését tiszteljük, cselekedeteit is kövessük. A mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.” (Az egyház könyörgése.)

Alamizsnás Szent János püspök

(Január 23.)

Az örökös tavaszban viruló Ciprus szigetén, több mint 1300 év előtt, egy tizenöt éves ártatlan ifjú csendesen szunnyadoz. Hirtelen szelíd égi fény deríti föl szobájának éjjeli sötétét s bájos mennyei nőalak tűnik fel előtte. „Ki vagy te, hogy zavarod álmomat?” kérdé a megdöbben ifjú. „Én – így felel a szende nő – a dicsőség királyának leányai közül az első vagyok s ha engem barátnődül fogadsz, megnyered atyám barátságát. Nincs senki, akihez több bizalma volna, mint énhozzám; hisz én bírtam őt arra, hogy égből földre szálljon s emberi testet öltson magára; *én vagyok az isteni irgalom!*’ Ezzel eltűnt a boldog látomás. Az ifjú fölkel, szívében királynőül hordozá az irgalom erényét s egész életében ragyogtatta annak csodás hatalmát. János volt e derék ifjú, Epifánius, ciprusi kormányzónak főrangú gyermeke.

E szent látomás óta, örökölt kincseit csak mennyei kölcsönnek tekinté, melyet az Úrnak szegényeiben törekedett visszafizetni. Jótetteinek híre Heraklius császár füleibe jutván, ez őt Konstantinápolyba idéztette és arra kérte, hogy a Theodor halálával megürült alexandriai főérseki (pátriárka) széket, az egész város egyhangú könyörgésére foglalja el. A szerény férfiú eleinte szabadkozott ugyan, de belátván Isten akaratját, ráállott végre s elfogadta a fényes terhet s az angyalok vállainak is nehéz főpapi méltóságot.

Első gondja az volt, hogy e roppant világvárosban a hanyatló hitéletet új erőre költse. Székfoglalása idején csak hét templomot talált; midőn jobb létre szenderült, hetven egyház siratta az alkotó jó atyát. Főpásztori szívének nagyon fájt híveinek azon lanyhasága, hogy a szentmise közepén odahagyván a templomot, annak előcsarnokában hiú fecsegés közt ácsorogtak. De hogyan segítsen e bajon? kapja magát, ő is kimegy s a csevegő csoport közt leül. Bámulva nézik e szokatlan dolgot. „Ne bámuljatok – így mond komolyan – ahol a nyáj van, ott kell lenni a pásztornak is!” A nép erre pironkodva visszatér a templomba s ezentúl a misét áhítatosan végig hallgatá.

Erényeinek fényes koszorújában azonban legszebb virág az *irgalom* vala. Jól tudta ő, hogy ez Isten minden műve fölött áll, – hogy szent Szívében az irgalom és béke ölelkezik. Ezért a szegényeket szemefényének, gazdáinak és Krisztusnál segítőinek tartá, s nyolcszáznál többet rendes jegyzékbe foglalván, minden szükségükről bőven gondoskodott. De nemcsak ezekre terjedt ki nagy szíve. A pogányoktól zsarolt Szíriából hozzá menekült püspökök, papok és hívekkel egyaránt érezte kifogyhatatlan bőkezűségét; sőt a perzsa Kozroesztől feldúlt Jeruzsálemben is elküldé papjait, hogy a foglyokat kiváltsák, az éhezőket táplálják s megenyhítsék az elnyomottakat. Hetenkint kétszer: szerdán és pénteken a templom pítvarában állt, hogy a hozzá folyamodókat annál könnyebben megvigasztalhassa. Egy napon senki sem kérvén tőle alamizsnát, elszomorkodott s fölkiáltott: „No szegény János, te ugyan megjárta, ma nem akadt egy jótévő sem, ki bűneidet kiengesztelné az Úr előtt!”

Meg volt ő győződve Krisztus azon szavának igazságáról: hogy az ő nevében kiosztott alamizsnának százszorosát kapja vissza. Így példának okáért templomba menet egy aranyat adott a szegénynek, s íme a szent ház lépcsőin fehér ruhás tisztas férfiúval találkozik, aki szegényei számára száz aranyat csúsztat kezébe. Mintegy versenyezni látszott az irgalom atyjával, aki Jánosunk nagylelkűségét mindannyiszor vetekedve győzte le csodás adományaival. Egy ízben hajótörött kalmár folyamodott hozzá, a jóremény élő horgonyához; de ah, a nyert pénzüsszeg dacára újra tönkrement. Így történt ez két ízben. Harmadszor is János érsek előtt esdekel, ki ezen szavakkal nyújtja segélyét: „Fiam, az egyház pénzét külön kezeld s ne keverd össze netán igaztalan szerzeményeddel, mert ez amazt is kárba veszti!” A kalmár úgy tön; János alamizsnáján gabonával telt hajót szerez s tengerre bocsátkozik. Húsz

napig kedvező széllel halad, de ösmeretlen irányban, mely felé látszólag a hajót kormányozó János pátriárka terelte. Végre kiköt a mai Angolhon partjain s ott hajóterhét roppant nyereséggel elárúsítja. – Máskor tönkrement főúr esd tőle segélyt; János kincstárosánál tizenöt márka aranyat utal ki számára; de ez kissé sokallván az összeget, csak ötöt adott. S íme az érsek templomból kijövet főséges női alakkal találkozik, ki neki ötszáz márkára szóló utalványt kézbesít. Hogyan? csak ötszáz? A nő később bevallá, hogy ezerét írt föl s így a csodálatos leszállítás csakis égi büntetés lehetett, hogy a kincstáros szűkkeblűségét ily módon kitudhassa megcsalatott kedves főpásztor.

Rendkívüli érdekes azonban egy másik isteni csoda, mellyel Jánosunk irgalmas bőkezűsége diadalt aratott a kapzsi kormányférfiak túlkapásai fölött. Nikétás, császári hivatalnok – mint napjainkban is sok utódja – megsokallván ezen „*egyházi fényűzést*”, azaz a bő alamizsnálkodást, főlshölítá a kegyes pátriárkát, hogy kincseivel inkább az üres császári erszényt töltsen meg s így az állam szükségsein segítsen. A szent főpásztor így felelt: „Tudd meg, hogy jogtalan és szentségtörő merénylet, a mennyei királynak szentelt javakat földi királynak adni! tégy, amit akarsz, de jószántamból egy árva fillért sem kapsz!” Nikétás feltöri a szent kincsesládát, és ezer márkát kivéve, az összes pénzkészletet elkobozza a császári kormány nevében. Vígán halad társzekerén, már előre is örül a császári kegynek és kitüntetésnek, midőn vidéki emberekkel találkozik, kik lépesmézzel tölt néhány csuprot visznek Jánosnak ajándécul. Az udvari tányérnyalónak fáj a foga a színmézre s egy bödönt oltalmába vesz. De ki írhatja le csodálkozását, midőn ebben is, a többiben is színiglen vert aranyat talál. Azonnal átérzi, hogy ez isteni kárpótlás akar lenni az ő orozmányáért; megilletődve visszavitte tehát a szent kincset, azt sajátjából háromszáz márkával megtoldotta és Isten könyörülő szolgáljának lábainál térden kért bocsánatot. – Jó lecke volna ez századunk bölcs államférfiainak is, akik rossz gazdálkodás és sikkasztások folytán átlukadt pénztáraikat, a Danaidák e feneketlen hordóit, egyházi vagyonnal szeretnék tele csomaszolni.

Ily égi kedvezések az irgalom eme szent bajnokát mindig nagyobb és merészebb jótettekre bátorították. Egykor neszét vette annak, hogy bizonyos jámbor főúr egész vagyonát szegények közé osztván ki, saját fiát szükségben hagyta s végrendeletében a Boldogságos Szűzre bízta annak jövőjét. A szent főpap unokaöccsével fogadá az ifjút, fényesen neveltette s gazdag mátkához juttatta, hogy – amint monda – „senki se szégyenüljön meg, ki Szűz Máriába helyezte reményét!”

Ennyi jóság és irgalomért végre a könyörület Istene boldog halállal koronázta meg Szíve irgalmának hű apostolát. Hogy pedig erre naponkint készüljön – már eleve készen tartá sírboltját, és elrendelé, hogy papjainak egyike naponkint így szólítsa meg őt: „Koporsód még nem kész! készítsed el, mert még ma lakója lehetsz!”

Halála előtt még a lelki irgalmasság szép tettével koszorúzta meg dicső életét. Hogy (620 körül) a perzsa Kozroesz ellen hadba induló Heraklius császárt, annak kérésére, megáldja, hajóra szállt az említett s már egészen megjuhászodott Nikétás kíséretében. De amint Rhodus szigetén partra száll, fényes arcú férfi, kezében arany pálcával, lép elébe e szavakkal: „*Hív téged a királyok királya!*” Ezen égi intésre visszatért hazája Ciprus fővárosába, Amathuntba s ott szelíden kiadta lelkét. Szent tetemeit később Konstantinápolyba szállították s onnét...? *hozzánk! – magyarokhoz; dicső Buda várába!*

S ezen oknál fogva számítja őt a magyar egyház szentjeink sorába.

Mátyás király, a törökök megnyomorítója, a kedvét kereső szultántól ajándékba kapván a főséges ereklyét, azt budai várkapolnájában nagy fénnel körülvéve tartotta. Buda elestével a szent Pál remeterendű szerzetesek Pozsony mellett máriavölgyi kolostorukba mentették e nagy kincset, melyet aztán I. Ferdinánd király 1530-ban a pozsonyi káptalan őrizetére bízott. – A nagy bíboros-prímás, Pázmány Péter, a szent testet oly fénnel óhajtván ünnepeletetni, mint hajdan a nagy igazságos király, 1632-ben nagyszerű márvány síremléket, fölötte ezüst koporsót s előtte tizennyolc márkányi ezüst lámpát készített s a behelyezési ünnepet, a

szentnek napján, január 23-án meghívott püspökök és főurak ragyogó koszorújában ülte meg. A nagy prímás, több püspökkel, vállán vitte föl a koporsót a síremlékre s alatta kívánt nyugodni halála után. – Ezután a pozsonyi főegyház szentélyében pihent egy századon át a szent alamizsnás, míg könyörülő lelkének hú követője, gróf Esterházy Imre prímás 1732-ben a templom északi sarkán külön kápolnát emelt neki s maga is lábaihoz temetkezett, hol az egyszerű lapos sírkő csak ezt jelenti:

„Itt nyugszik Imre testvér”

mert egykor maga is Szent Pál rendű szerzetes testvér volt.

Íme, kedves olvasóim! közénk kívánczolt e drága jó szív, mely Jézus Szent Szíve legédesebb erényét, az irgalmat oly mélyen magába szívta s egész életén át oly pazarul gyakorolta. Tanuljuk tőle, hogy *„Boldogok az irgalmasok, mert ők is irgalmat nyernek!”*

Oh hány árva s szegény, hány pogány szüleitől kidobott csecsemő, a Szent Szív vérének mindannyi gyöngyei hevernek előttünk az ínség porában? Oh maga Jézus, elhagyatott, szegényes templomkáiban? és kirablott földi helytartója Rómában? – s a vérontásig küszködő missziók? nem esdenek-e hozzánk segélyért?!

Kezdjük könyörülő áldással az évet és áldva lesz az végiglen, mindenestül; *mert Jézus szentséges Szívét nem győzhetjük le soha nagylelkűségében.*

Szűz Szent Margit

(1244. január 27. – 1281. január 18.)

Oh mily találó hazánkra Krisztus Urunk példázata, hogy: *„használó a mennyek országa a kereskedő emberhez, ki jó gyöngyöket keres”*. (Mt 13) Jézus drága Szíve, a mennyei gyöngyszedő, hazánkban a tatár pusztulás ínséges árjából, vigasztalásul és kárpótlásul a mártír nemzetnek, a legragyogóbb gyöngyöt füzte föl gyászfátyolos koronájára; s ez *Gyöngyike, árpádházi Szűz Szent Margitunk* (latin neve, *Margarita*, gyöngyöt jelent!).

IV. Béla s neje, Mária, megfogadták a tatárfutáskor, hogy születendő magzatjukat Istennek szentelik, ha ez irgalmasan megszünteti a borzalmas csapást. Alig vonult ki a pogány sáskahad, s ím kifakadt a reménytavasznak gyöngyvirága, született Margitka. Szülei tehát már három éves korában a veszprémvölgyi klostromban fölszentelték az Úrnak, s azóta, mint a kis Szűz Mária, a szentek szentjében növekedett, jámbor apáca-tanítónőjének, Boldog Ilonának vezetése alatt. Míg más főúri gyermek csecsebecse játékszerekben gyönyörködik, addig Margitka szöges önsanyargató övekben és ostorokban lelte kedvét. Ily szent fegyverekkel mintegy játszva tanult harcolni a test, a világ s az incselkedő sátán ellen. Így fejlődött Jézus Szívének drága gyöngyév s mint a gyöngy, ennek fősajátságai által tűnt ki. Mint a tenger fenekén rejlik a drágagyöngy kagyló: úgy Margit is az alázat mély rejtekén követte Őt, ki azt mondta: *„Tanuljatok tőlem – mert szelíd és alázatos szívű vagyok!”* A gyöngyről azt vélték a költők, hogy az a haldokló csigának kínos verejtéke; így Margit is szenvedés, önsanyargatás és a világnak való teljes elhalás által szerezte érdem- s erénygyöngyeit. Egy szép rege azt tartja, hogy a gyöngykagyló hajnalban föltárja házát, befogad egy harmatcseppet, melyet a reá sütő hajnalsugár gyönggyé bűvöl át, s ez szép valóság vala Margitunkban. Szívét szent vágyak és buzgó készség által az ég felé tárta föl, s belé hullott a malaszt harmata, melyet a mennyei szeretet napsugara örökbecsű gyönggyé varázsolt. Hát tisztasága nem versenyzett-e a gyöngy fehér színével? s Istennel egyesült lelkének örökös derűje a gyöngy ragyogó fényével?!

Ily drága gyöngye volt ő Jézus Szívének, midőn atyja a mai Margit – hajdan a nyulak – szigetén apácateplomot és kolostort építtetett Szent Domokos rendje számára és ezt leánya szentélyévé avatta föl. Veszprémből tehát ide vonult s az apai királyvár alatt szelíden virult, mint tölgyek tövénél a szende gyöngyike.

Hasztalan ostromlá szívét a cseh Ottokár király, hogy az Úrnak szentelt szüzet trónjára emelje, hasztalan kérlelé őt saját atyja, hogy ez által a hős Ottokárban szövetségest nyerjen! Margit mindig csak egyet felelt: „Mit fárasztjátok magatokat? Az én fogadásomat, hitemet, melyet én töttem, az én szüzességemnek tisztaságát, melyet Jézus Krisztusnak még kiseded koromban ... szívemből, lelkemből szenteltem, és az én szerzetemnek tisztaságát nemcsak ez világnak dicsőségéért, de még ennek felette sem életemért, sem halálomért avagy csak egy kevésben sem szegném meg, avagy meg sem szeplősíteném.” (Margit-legendája.)

Így tündökölt e tiszta gyöngy, és példájának fénye honunk főrangú leányait magával ragadta Jézus Krisztus szüzi mátká-oltárához. Áhítatban csupa láng, testvéri szeretetben csupa önfeláldozó áldozat, a kóros ágynál irgalom angyala, hazájának balsorsában kesergő gyászoló szeráf, atyja s háborgó bátyja közt szelíd békéltető olajágas galamb, – s az örök boldog hon felé folyton epedő gerle volt ő.

Végre az isteni Jegyes azt súgta vágyódó arájának: „Jöjj! megkoronáztatol! vedd a koronát, melyet erénygyöngyökből fűztél életed tavaszán! Ily virág Szívem égi kertjébe való! Eleget illatozott e siralom völgyében, hogy lemondás és tiszta szeretet által hirdesse: mily silány a földi rög, mily szép s óhajtható az égi kert!”

Életének huszonnyolcadik évében érte jött Jézus, kihez haldokolva így sóhajtott: „Uram Jézus! kezedbe ajánlom lelkemet!”

A tiszta gyöngylélek áldott porhüvelyé a róla nevezett szigeten pihent, míg a mohácsi vész után a menekvő apácák előbb Nagyszombatba, később Pozsonyba vitték drága ereklyéit!

S most fönt ragyog Jézus Szíve koronájának legszebb gyöngyeként s arra int: hogy alázat, tisztaság és égi áhítat eget kér s koronát nyer!

Boldog Özséb (Eusebius)

Szent Pál remete szerzet alapítója. (1273. január 20.)

Ezen egyetlen magyar eredetű rendnek, a pálosnak, szerzője, Özséb, előkelő esztergomi háznak sarja volt s már éltének tavaszán kimutatta, hogy Jézus Szívének választott virága lesz. A zajongó játékot kerülvén, mint az elrejtett ibolya, csendes magánosságban díszlett; itt szívta magába a kegyelmek harmatát, itt sóhajtá az égre fohászainak kedves illatát. Így jámborságban és szent tudományban kiművelve, már ifjonta fölvetetett az esztergomi fényes főkapitányba. Mint kanonok, idejét imádság és apostoli buzgólkodás közt, jövedelmeit főképp a szegény remeték közé osztotta föl; úgy hogy palotája ezeknek, ha erdei, bérci kis hajlékaikból Esztergomba vetődtek, rendes szállójuk vala. De Özséb ezen jószívűségéért gazdag szálláspénzt kapott ám Istentől, ti. a tökéletesebb életpályára való hivatás kegyelmét. Ugyanis ezen szent együgyű bölcsék példájára fölyulladt benne is a vágy, hogy egész életét – mint a jámbor remeték – a mennyei dolgok fölött való elmélkedésre, az Úr dicséretére, lelkének csendes tökéletesítésére szentelje, távol a világ háborgásától, a hegyek s erdők vadonjaiban: ahol a zúgó hegyi csermelyekkel és zengő madarakkal, a dörgő viharral és a lágy fuvalommal versenyt magasztalhatta az Úrnak fönségét és irgalmait. De ezen jámbor szándékát késleltette az 1241–1243-ig tartott tatárpusztítás, melynek a virágzó Esztergom is áldozatja lett. Édes hazánk egy óriási romhalmazzá, országos nagy temetővé változott. Ezen honpusztulás még inkább meggyőzte Özsébet a földi szerencse hiúságáról, úgy hogy a rend

helyreálltával sietett régi forró vágyát betölteni és a valódi mennyei boldogságra szent elvonultságban törekedni.

Azért is az esztergomi érsek engedelmét és áldását megnyervén, a pilisi hegyekbe húzódott 1250-ben. Itt, nem messze Szánthó falujától, egy hármás barlangra bukkant, melyet előbbeni remete lakói a tatárfutáskor elhagytak. Ez volt számára a békés kikötő, hol szívének hajócskája annyi hányatás után megpihent; ez a mennyeknek előcsarnoka, hol elmélkedés, imádság és önsanyargatás közt a világnak meghalván, mintegy előre izlelte az örök üdv édességeit. Szentségének illata azonban, mint a völgyi liliumé, csakhamar messze elhatott és a bércek közt elszórtan lakozó remetéket Özsébhez vont, kik ezután benne a lelki életben atyjukat, mesterüket tisztelték. – Több évig tartott ezen magányos életmód, hogy ti. a jámbor társak külön-külön, idejüket az ájtatosság gyakorlataiban, hasznos kézimunkák, gyógyító füvek keresése és a vidék szegény betegeinek ápolásában töltötték; az ünnepeken pedig Özséb barlangjában a közös istentisztelet vigasztalásait nyerték. Míg végre a szent vezér Isten bajnokait egy rendezett csapatban egyesíté s az erdőknek lelki virágait egy koszorúba fűzte az Úr oltára előtt. Erre őt következő titkos látása ösztönzé. Éjjel, szokása szerint, imádkozván, az erdő mélyén sok apró lebegő lángot pillantott meg, melyek eleinte egyenkint szállingóztak, ... míg hirtelen, szeliden égő nagy fénynyalábbá olvadtak össze. Özséb álmélkodva szemlélé e kedves tüneményt s nem tudta mire vélni a dolgot; midőn egy belső szózat értésére adta, hogy Isten szent akaratja szerint neki is így kell majd közös klastromi életben egyesíteni a remetéket, kiknek buzgóságtól lángoló szívei eddig, amaz elszórtan lobogó tüzeckékhez valának hasonlók, és most a közös épületesség és testvéri szeretet egyesült lángjába kell összeolvadniuk Özséb vezetése alatt. Nemde, olvasóm! szép képmása ez a jámbor lelkek egyesülésének s egészen hasonló Boldog Alacoque Margit ama látásához, melyben ő Jézus szentséges Szívét, az őt szerető szívektől körülvéve, mintegy közös lángtengerben égni szemlélé. Ez az egyik oka az egyház azon parancsának is, hogy résztvegyünk az ünnepi közös istentiszteletben: hogy így áhítatunknak külön-külön pislogó szikrái, a jó példa és közös imádság erejétől szítva, egy nagy lánghullámba folyjanak össze s így annál hathatósabban érintsék Isten atyai szívét. Mert maga az Üdvözítő mondá: „*Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közepettük.*” (Mt 18,20)

Özséb követvén az égi útmutatást, a szent kereszt tiszteletére templomot s mellé kis klastromot épített, melybe remetetársait egyesítvén, megvetette a később oly híressé és áldásossá lett Szent Pál remeterendet. E példát utánozták a dubicai remeték Tótországban és a patacsiak Baranyában, kiknek Bertalan pécsi püspök már néhány szerzetesi szabályt is adott. Ezen szabályokat Özséb is átvevén, az így egy testté forradt remeteházakat gyűlésre hívta, hogy közös tanácskozással határozzanak a szerzetnek megalakulása fölött. Itt, a szent-kereszt klastromot övedző sziklás vadonban tartott első káptalan, Özsébet minden szabadkozása dacára rendfővé választotta, mely nehéz tisztet ő csakis engedelmességből s azon forró kérés mellett vállalta magára, hogy társai őt buzgó imáikkal és pontos szerzetes életükkel istápolják. Az így megalakult zsöngé szerzet Jézus Szívének választott kertjévé serdült, melyben e drágalátos Szív legkedvesebb virágai: a tiszta élet és áhítat, az önmegtagadás és testvéri szeretet már-már szépen fakadoztak; csak még az volt hátra, hogy a főkertész, a római pápa, ráadja áldását és hivatalos szentesítését. E végből Özséb rászánta magát a fáradságos római útra s a szent városba érvén, IV. Orbán pápa (1261–1265) lábaihoz borult és tőle, bár az eleinte kissé vonakodott, az angyali doktor, Aquinói Szent Tamás közbenjárására megnyerte rendjének megerősítését Szent Ágoston szabályai alatt – de egy föltétel alatt. A szentatya ugyanis megbízta Pál veszprémi püspököt, hogy neki e rend jóraavalóságáról jelentést tegyen s azután ráadja a pápai szentesítést. Pál püspök érett megfontolás után végre 1265-ben, pápai tekintéllyel helybenhagyá a szerzetet s annak Szent Ágoston szabályai alatt meghatározó böjtjeit, jámbor gyakorlatait. De kezdetben csak két klastrom fölállítását engedte meg saját megyéjében. Ezeknek tehát és az országszerte püspöki engedéllyel alapított számos

rendháznak egyetemes feje s atyja Özséb volt, aki a pilisi anyaklastromból ültetgette mind szélesebbre ezen magyar szerzetplántát s örömmel látta bimbózni rajta a legszebb erényeket, míg végre húsz évi kormányzását szent halállal, zokogó fiainak imája közt befejezte 1273-ban, január 20-án (mások szerint már 1270-ben).

Szerzete hazánkon kívül Lengyel- és Svédországban is elterjedett; nálunk különösen a Boldogságos Szűz búcsúhelyein buzgólkodott s a mohácsi vész előtt 43-nál több perjelséget és 21 vikariatust számlált.

K. olvasó! ha nem is tisztelheted Istent a szent magányban, mint Boldog Özséb – alkoss magadnak néha ily kis remetelakot legalább szívedben; azaz kiszakítván magad világi szorgoskodásodból, menj a legszentebb remetének, Jézusnak Szívéhez, ki az Oltáriszentségben gyakran elhagyatott igazi remete magányban fohászkodik hű szívek után, hogy velük szeretetének adományait megoszthassa.

Boldog Csáky Károly

Ezen főrangú családból eredő férfiúról csak annyit jegyez föl a történetírás, hogy 1336 körül virágzott Szent Domonkos szerzetében. Erényvirágai közül leginkább a holtig őrzött szűztisztaság, szelíd s alázatos szívűség és lángoló áhítat ékeskedtek; míg ezen szép jóságokból font égi koronát végre a boldog halál föltette homlokára Győrről; hol az öreg oltár elé el is temettetett és sírját azonnal a szentség hírének édes illata árasztotta körül.

Szent Szirénus vértanú

(303. február 23.)

Az egyház első századaiban szokásban volt, hogy istenes lelkek a világ zajától menekülve, csöndes mezei magányba vonultak s ott csekély gazdasággal foglalkozva, idejüket munka és imádság közt osztották meg. Itt a szabad természet nagy templomában szálltak föl az elmélkedés szárnyain a Teremtőhöz; ők voltak a puszták legszebb virágai, kiknek szívéből az áhítat illata emelkedett föl a Legszebbhez; ők a ligetek legdalosabb csalóányai, kiknek ajkán:

„Soha meg nem szűne a dal:
Zenge későn, zenge virradattal
S átteremté a viselt világot!”
(Arany)

Azért nevezi *Aranyszájú szent János* a hegyeket és berkeket a szentek lakásainak. *Szent Vazul* pedig fölsóhajt: „Oh boldog magány! azoknak menedéke, kiket üldöz s meg nem tőr a világ, a szomorodottak vigasza; azoknak pihenőhelye, kik az élet harcaiban ellankadtak; a béke s enyhülés tanyája az indulatok heve ellen; a fáradt testnek biztossága, a léleknek szabadsága!” A jámbor *Bona* bíbornok pedig így zeng:

„Oh szent magány, te vagy csak egyedül,
Ahol szívem imára felhevül;
Te vagy öröm s vigasznak tengere,
Téged nem ért a földnek embere!”

Ez ősrégi különlakó szerzetesek csöndes elvonultságukban mintegy Jézus Szívébe temetkeztek, hogy meghalván a világnak, csak érte, neki s benne éljenek.

Ily szent és boldog bölcseknek egyike volt Szirén, aki a III. század végén elhagyván görögthoni fényes állását, Pannóniának édenkertjébe, a mai Szerémségbe vonult s ott kis mezei kunyhójánál kertészkedéssel foglalkozott. Itt nem zavarta őt a körösleg még pogány világ s békén ápolhatta lelkében is a hit virágait s erényeinek gyümölcsöző csemetéit. – De a gonosz lélek megirigyelte boldogságát s kertjébe csúsztatta a csalfa kígyót.

Főrangú csapodár nő andalgott Szirmium virányos rétein, s íme, szemébe ötlük a sűrű fákkal elkerített szép gazdaság. Kíváncsian leskelődik s megpillantja a deli dolgos ifjút, amint éppen kertecskéjét mívelgeti. – Fölgyullad benne a nemtelen indulat és noha már alkonyra szállt a nap, betolakodik a kertbe s kacér tekintettel, hízelgő szavakkal édesgeti Szirénust. – Ez méltóságos nyugalommal dorgálja meg a kellemetlen vendéget: „Nem szégyenled-e magadat előkelő asszony létedre ily későn s magányosan barangolni? Célodat el nem éred! Távozzál tiszta magányomból!”

A ledér nő bosszút lihegve rohan haza, író tört ragad s férjének, ki Maximián császárnak udvarnoka volt, dühös levelet küld s elégtételt követel e durva paraszt ellen.

– Kinek ne jutna itt eszébe az egyiptomi Józsefnek és Putifár álnok nejének története? A fölingerelt férj a császár trónja elé lép: „Tűröd-e, uram, hogy míg éjjel-nappal szolgálatodban forgunk, addig otthon feleségeinket meggyalázzák?” – „Halál a vakmerőre! itt a parancs!” döng a császár s a főúr a halálos ítélettel Szirmiumba siet.

Pannónia akkori helytartója elfogatja Szirénust és szembesíti vádlójával. De az erény hőse nem hátrál a cselszövény elől, hanem bátran arcába vágja a dühöngő nőnek gyanús sétáját este s magányosan. A vádló elnémul, a férj pirul s a bíró már-már szabadon bocsátja a diadalmas ifjút. Ámde hirtelen azon gondolat cikázik át elméjén: „Ily erős lelkület pogány szívben nem lakozhatik! Szerény, nemes valója keresztényre vall! Szirénus! nem vagy keresztény?” – „Az vagyok!” – felel bátran az ifjú. – „Hogyan kerültél el eddig a római hatóság szemeit?” – „Eddig Isten akaratja volt, hogy szent magányomba vonulva titkon gyakoroljam hitemet, most ő sugallja, hogy nevéért szenvedjek és véremnek árán nyerjem el országának legszebb koronáját: a mártír-halált.” – „No, ha erre sóvárogsz, ebben azonnal kedved tölthetem; pallos nyakára!”

Szirén letérdel; ima, önmegtágadás közt lefolyt évei e percre őt rég előkészítették; egy végső fohász... és vére földre hullt... magvetésül a később itt dúsan virulandó kereszténység számára. Szent ereklyéit később olaszthoni Avernába vitték s ott különösen a mezei gazdák tisztelik pártfogójukul; főképp szárazság idején szokták leesdeni az áldó esőt közbenjárására.

Kedves olvasóm, főleg te drága ifjúság! mívelsd te is szíved kertjét, szeresd a lelki visszavonulást imában s elmélkedésben; ne bocsásd be az álnok vendéget, a csábító bűnalkalmat, Jézus Szíve választott kertjébe, szívedbe s bár szenvedned is kell a világ nyelvétől s üldözésétől: megvigasztal ő, kiről írva van, hogy „*szeret liliumok közt legelészni*”.

Magyarhoni Boldog Pál

Szent Domonkos rendjéből, †1240.

Szent Domonkost, e dicső rendalapítót úgy festik, hogy, lángbuzgalmának jelképeül, hatalmas juhászskutyát égő fáklyával szájában helyeznek melléje. Nem is volt Krisztus nyájának hívebb s éberebb őrzője, mint ő és lelkes rendtársai. – Szintezen apostoli fáklyának egyik leghatalmasabb szikrája *Magyar Boldog Pál* vala, ki hazánkat s a velünk tőrokon Kun

földet azon szent lánggal derítette s gyújtotta föl véges-végig, amelyről Üdvözítőnk mondja: „Tüzet hoztam e földre s mit óhajtok egyebet, mint hogy meggyulladjon!”

Boldog Pál magyar törzsökös főnemesek szülöttje, a tudomány szomjától üzetve, még élte tavaszán annak gazdag forrásához, Olaszthonba zarándokolt, s itt a világhírű bolognai egyetemen, főképp a jogi szakban oly fényes jártasságra tett szert, hogy a szikrázó eszű magyar fiút bizony ott fogták s tanítványból babéros jogtanárrá tették. – Midőn Pálunk szinte úszott a földi dicsőségben, épp akkor vetődött Bolognába Szent Domonkos, s kitűzte azt a zászlót, melyen a nemzetek apostolának aranyszavai ragyogtak: „Távol legyen tőlem másban dicsekednem, mint a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak keresztjében!” A szent vezér e zászló alá, a lélekmentő lelki harcra, bajtársakat keresett; a tudós Pál úr megérté a hívó szózatot. Tudta ő jól, hogy a „tudomány fölfuvalkodtat, a szeretet pedig fölépít”; hogy Aranyszájú Szent János szerint: „az isteni mívek legistenesbike, közreműködni Istennel a lelkek üdvözítésében”; azért elhatározá, hogy tudománya s ékesszólása fegyverét Szent Domonkos vezérlete alatt Krisztus harcoló egyházának szenteli: „Megforgatom kardját a világteremtő és megváltó Igének ... S mint egykoron Szent Pál, diadalmat szerzek Krisztusom hitének!” (Mindszenti.)

Maga a nagy rendalapító öltötte rá ezen apostoli szerzetnek, mely épp ezért prédikátor rendnek is nevezetik, alázatos, durva ruháját 1221-ben és a pár hónapos újoncot elég tökéletesnek s harcra edzettnek találta arra, hogy negyed magával Magyarhonba menjen s itt keressen apostoli ihletéhez méltó küzdőtért, s Istennek dús lelki zsákmányt.

A főnemesi úrfi tehát visszatért hazájába, bársony köntös helyett daróccsuhával testén, de a szent szeretet és tudomány aranyával hősi szívében. – Ragyogó példája már egy határszéli városban három előkelő ifjat nyert meg rendjének s a hétre szaporodott kis lelki tábor csakhamar Győrött üti föl első magyarhoni tanyáját. Ezen útjában Isten keze vezérlé, sőt csodásán táplálta is.

Így például egy dunaparti faluban társával prédikálván, a nép lelkesülten csüggött ugyan Pálnak aranyos száján, de egynek sem jutott eszébe e kifáradt epedő szájba betevő falatot nyújtani, senki sem hívta meg pihenőre és kis estebédre. A sekrestyés becsukta a templom kapuját és Pálunk társával étlen-szomjan lézengett az előpitvarban. Egy arra menő szegény halásznak mégis megesett rajtuk a szíve – hejh, a nyomorék legjobban érzi, mit tesz az koplalni! – s haza sietve kérdi: „Anyjuk! van-e valami kis szerdék azon két áhítatos atyafi számára?” „Hej öregem, hogy volna, mikor magunknak is fölkapik az állunk, egy marék köles a mai vacsora!” A halász kifordítja még egyszer a lapos erszényt, s ím, Isten csudája, két dénár fordul ki belőle: „No, már így megleszünk szép módjával, végy az egyikken kenyeret, a másikon bort, én meg halat fogni megyek; aztán oly vacsorát csapunk, hogy az angyalok is nevetnek reá!” Úgyis lett. Kővér ponttyal sebtén megtér az öreg, a kása is fölforrt, hozzá egy kis kulacs bort s vendégül fogják a pitvarban térdelő s mindennapi kenyérért imádkozó két szent atyát. A monda azt tartja, hogy a vén halász zacskójából soh'se fogyott ki aztán a pénz – két dénárra való mindig kongott benne – hálójába pedig mindig belebotlott a ponty, de a kővér harcsa is! Boldog Pál pedig Istent áldva békén tovább ballagott.

De Győrött is folyt a szent diadal: nemsokára már két kolostort épített ugyanitt; s innét Veszprémbe vitt szerzetes telepet, sőt a bécsi rendháznak is fölösen szolgáltatott jámbor barátokat.

Aztán térítgetve, szent példára gyűjtva beszállingózta széles Magyarországot s mindenütt győzött kardja, az apostoli kereszt. Szomorú idöket élt ekkor szép hazánk. II. Endre léha és könnyelmű kormánya alatt a főurak garázdálkodtak, a zsidók és izmaeliták mint piócák kiszívták az országos kincstárt épp úgy, mint a szegénység véres verejtékét; az igazság hajszra, a rend meg csáléra állott; s így az erkölcsök is vándorolni mentek, míg helyükön a

bűnök szörnyei ütötték föl sárkányfejüket. Ekkor szálltak síkra Boldog Pál és társai, a keresztnek kóbor lovagjai, kikről zeng az ének:

„Kóbor lovagokat látott e föld régen,
 Úgy ragyogtak, mint gyors villámlás az égen;
 Mikor napirenden volt romlás, gyalázat,
 Zsarnokság, kevélység az ég ellen lázadt;
 Bennök élt csak a jog, becsület, igazság,
 Ők sujták a bűnöst, a kevélyt alázták.
 Oktatni, segíteni mindig és mindennek...
 Szegény lovagjai voltak az Istennek!”
 (Hugo Viktor)

Boldog Pál annyira elbűvölte ékesszólásának, majd mennykőként dörgő, majd harmatként üdítő hatalmával a népek ezreit, hogy őt, mint apostoli névpártfogóját „*Dux verbi*”, az ige vezérének magasztalták s bűnbánatos könnyeiket atyai keblébe hullatták.

De lángoló lelkének már szűk lett Magyarhon; átsapott társaival a mai Moldvában lakó rokonfajú kunokhoz is. – Ezer akadály gördült itt diadalútjába: a pogány vadság és vakság – a feldühödt üldözés, a sanyarú, mostoha szűkölködés, a régi prédáját veszni nem hagyó pokol ármányai! De Pál türelme, szeretete győzött; kiostromolta a makacs szíveket.

Első zsákmánya *Brutus* vagy *Banchus* kun vezér volt, kit Boldog Pál egész családjával és törzse nagy részével megkeresztelvén, édes örömmel vezeté Krisztus és a Boldogságos Szűz oltárához hitének ez első zsöngéit.

Ezután csak úgy dőlt a sok barna kun a keresztkúthoz, mintha a reájok Boldog Pál által leesett Krisztus vérenek hullámai s az ő apostoli szemeinek könnyzápóra ragadták volna lelkeiket a vak homályból, Sionnak szelíd fényű virányaira. Végre, oh öröm! oh győzelem! maga a fővezér Bembroch vagy Borics szintén a kereszt igája alá görnyeszté vas nyakát s késznek nyilatkozott egész törzsével megkeresztelkedni. – Pál atya tehát, nagyobb ünnepélyesség kedvéért, de a lassankint megtelő kun egyház rendezése végett is, fölkerete Róbert esztergomi érseket, jöjjön ide s tűzze a magyar Sion koszorújába ezt az új drágagyöngyöt, a vitéz és rokon kun nemzetet. Róbert, kit a kereszties had fogadása tartóztatott, IX. Gergely pápához fordult fölmentésért. Ez 1227-iki aug. havában kiadott iratának erejével nemcsak a fölmentést adta meg, „mivel – úgymond a nagyobb jó a kisebbnél mindig többre becsülendő... s ezen napokban Jézus Krisztus Üdvözítő Istenünk a kun nemzetre kegyesen tekintvén, megnyitá előtte az üdvnek ajtaját...” – hanem ezenfelül a kun egyház szervezésére Róbertet teljes hatalmú pápai követté is kinevezte.

Erre a primás Borics vezér fiának s több kun főnemesnek kíséretében, kiket Pál érte küldött, ájtott a kunok bérces hónába és Boricsot családostul, seregestül megkeresztelte; mely főséges ünnepélyen a keresztatyát, II. Endre királyt, fia, Béla, helyettesítette. Mily alapos volt Borics megtérése, kitűnik a később halálos ágyon ejtett szavaiból. Ugyanis körülpillantván a jelenlevőkön, fölkiált: „El, el tőlem, kik még pogányok vagytok! csak ti jámbor keresztény kunjaim halljátok végső fohászatot, és ti, szerzetes atyáink, apostolaink, fogadjátok utolsó lehetemet. Ah, látom, látom már szent társaitokat, kik mint vértanúk előre siettek; ők jönnek értem s azon koronára hívnak, melyet oly ékesen hirdettek közöttünk!” E szavakkal Pálnak karjai közt kimúlt.

Róbert érsek e közben a kun egyházat rendezvén, pár év múlva hazatért és a zsöngé nyájának első főpásztorául Pálnak egyik alattvalóját, Tenderik domonkos atyát, szentelte föl. Pál maga lángoló buzgalmában még tovább küzdeni, még több népet kívánt hódítani s azért keresztül-kasul járta Kunországot s messzire elhinté verejtékével az evangélium égi magvait. És e szent magból kilencvenegy vértanúi rózsakorona fakadt nemsokára. Mert 1240 körül a

vad tatár csordák zúzva, rontva törtek a kun hazára és a szétmarcangolt nyáját el nem hagyó, de híven vigasztaló jó pásztorokon, Pál és kilencven rendtársán hűtötték ki kegyetlen vérszomjukat. Egy részét apránként agyonnyilaszták, másikat fölkoncolták vagy lassú tűzzel emészték halálra. Pál, bátorítva társait, végsőnek maradt, s Krisztus zászlajával kezében roskadt le, ő, az önvéréért áldozó, mártír szívekből alkotott áldozatoltárra; ő, a hit koronája, a drágagyöngyragadásra.

Íme, így alkonyodott le véres felhők közé Kunország apostoli napja, így adta átszögezett szívét Jézus megsebzett Szívének: „*Fiam, nyújtsd nekem szívedet.*”

Kedves olvasó! Magyarhoni Boldog Pál szívében azon tiszta honszeretet lángolt, melyet Jézusnak szívlángjaiból szívott be és amelyről Szent Pál mondja: „*Krisztus szeretete sürget engem!*” Ez buzdította őt arra, hogy nemzetének s a rokon kun fajnak a hit ajándékát szerezze meg s ez által az ország valódi boldogságának alapját.

Te sem tehetsz jobbat s nagyobbat hazáddal, édes családdal, mint ha teljes erődből fönntartod s megóvod Szent István drága örökségét, a katolikus hitet s ehhez törvényileg szabad mind magános, mind polgári életedet, zengvén a költővel:

„Mi bajnokok vagyunk,
Hitünkért élünk és halunk!”
(Mindszenti)

Boldog János hitvalló

Szent Ferenc rendjéből, †1287.

Katolikus anyaszentegyházunk isteni eredetének legfőbb bizonyítéka azon csodálatos gondviselés, mely az idők folytán s emberi gyarlóság által vert sebekre, bajokra, magában az egyházban támaszt gyógyító balzsamot. Az örök halmokra ültetett szent cédrusfában isteni erő pezseg, mennyei nedű áradoz; s ez kiforrja a poklok ostromától a külső kéregben ütött sebeket s a vihartól letört száraz gallyak helyébe újakat, nemesbeket fakaszt.

Úgy történt ez a XIII. században – midőn az itt-ott elharapózott fényűzést és erkölcstelenséget farizeusi szemforgatással kárhóztató eretnek albigensek ellen – az egyház lelke föltámasztá *a szegénység és alázat hősi apostolát: Assisi Szent Ferencet*, mintegy buzdítván őt:

„Szüld te újjá a keresztény lelket,
Kinek a kincs ördöge hizelgett
S lelöké a porba ...
S albigensek ajkán dörgi: «vész az egyház,
Bűnbe van tiporva!»”
(Rosty)

Szent Ferenc rendjének ezen nemesítő s a föld sarából égis emelő szellemét örömmel üdvözlé IV. Béla királyunk s a magyar főurak közt pusztító pazarlás és elpuhultság ellen óvoszerül és ihlető például, már 1242-ben megtelepítette azt hazánkban. Esztergomban és Budán a szerzetnek kolostort – és utóbbi helyen Szent János Ev. címén fejedelmi fényű szentegyházat – emelt, sőt drága leányának, szűz Szent Margitnak lelki édenében, a Nyulak-szigetén is kezdett ferenci kolostort építeni, de azt 1270-ben bekövetkezett halála után utódja, V. István, fejezte be. *S e buzgó királynak, e második honalapítónak legjobb barátja, hű lelkiatyja volt: Boldog János atya, a szent ferenci rendtartományak első főnöke.* Ő bátorítja a

hon romjain siránkozó hú királyt; ő nyitotta meg számára a lelki vigasz forrását, Jézus kegyzereit; ő sugallta neki, hogy mint szent nővére, Erzsébet asszony és saját neje, Mária, a görög császári leány: úgy ő is Szent Ferenc harmadik rendjében a bűnbánat s alázat gyakorlataival ékesítse koronáját s leedje az elpusztult országra az újjászületés kegyelmét. Intelmei és példája a királyi udvart a szentség kertjévé változtatták, hogy mint Szent Ferencről zeng az ének:

„Lássa föld s ég, hogy a szeretetnek
Hős hadára hurkot nem vethetnek
Kincsei a rögnék ...
S hogy a tiszta szívek a szabad szegénység
Dús egére szöknek!”

(Ua.)

Hú lelki fia, IV. Béla, 1270-ben meghalálózván, óhajta szerint az esztergomi ferenciek templomába temetkezett, ahová már előbb, korán elhunyt Béla fiát is nyugalomra helyezte. János atya ezentúl apostoli buzgólkodás és szerzetesi erény által készült a mennyei koronára, mely az alázat virágaiból fakad. Élete szentségét s Isten előtt való kedvességét csodák hirdették. A többi közt három halott föltámasztását jegyzé föl egykorú életírója, kiknek kettejét, mint ferencendi társait, ő maga is jól ismerte; a harmadikról pedig, egy becsületes timármesterről írja, hogy még akkor is élt, midőn Boldog Jánosnak eme dicső tetteit magasztalta. Ugyanő neki hálásan vallá egy főrangú asszony, hogy már kilenc napig feküdt dermedten, minden életjel nélkül, midőn Boldog János neki megjelenvén, őt eszméltre hozta.

Rendtársainak előre kijelentette boldog kimúlásának napját s arra kérte őket, hogy a szerémségi villa-frankai kolostorba temessék. S úgy is lőn. A kitűzött napon az Úrban elszenderülvén, a siránkozó testvérek hallottaskocsira helyezték drága ereklyéit. S íme, ismétlődött Szent László csodája. Ott állt a templom előtt a befogatlan kocsi, midőn hirtelen természetfölötti erőttől indítatva, neki iramodik és tüskön-bokron keresztül mindaddig előre robog, míg a villa-frankai kolostor előtt meg nem áll szent terhével.

Így dicsőíté meg Jézus Szíve két legbecsesb erényének, az *alázatnak és önkéntes szegénységnek* bajnokát. Ah! mert az elfajult világon, mely gögbe vesz és kincsszomjba fullad, csakis e két reménysugár derítheti föl a jobb kor hajnalát. Kérjük azért Boldog János közbenjárásával az isteni Szívet, hogy lelkünket a szent alázat égi magasára s a világ javait megvető lelki szegénység gazdagságára segíteni kegyeskedjék!

„Leng a zászló, győz a korcs világon...
S mint a napfény téli száraz ágon
Új tavasz-reményt költ:
Úgy kel a szegénység s alázat sugarán
S virul a kemény föld!”

(Ua.)

Árpádházi Boldog Ágnes

(1205–1282)

Igazán zengi az egyházi koszorús költő:

„Hej be sok szentje is van már a magyarnak,
 A ki elhullott a hitért, igazságért,
 Ha vérök itt folyna: nem láthatnánk semmit,
 Nem láthatnánk, csak vért!”
 (Mindszenti)

Láttuk e vérözönt múltkor Boldog Pál és kilencven társa mártírhalálában. De Jézus szent Szívének magyarhoni kertje nemcsak vértanúi rózsákat, hanem szűz liliumot is terem eleget, és kik ezek? *Jézus Szívének boldog arái!* Ezek, az árpádházi időknek, a magyar hitbuzgalom aranykorának főrangú hölgyei, kik versenyezve tolongtak a zárdái magányba, hogy itt szívükkel együtt földi koronájukat is föláldozzák a mennyei jegyesnek. Ezen koronás liliumok legszebbike *Boldog Ágnes*. Ő ugyanis cseh földön termett, de magyar töből; mert anyja, Konstancia, III. Béla királyunknak leánya, II. Endrének nővére volt, kit Ottokár cseh király vett nőül. Így tehát Ágnesünk magyar Szent Erzsébetnek, II. Endre királyunk leányának unokatestvére volt, vérben és szentségben méltó rokona. Jámbor anyja, midőn drága zálogát még szíve alatt horda, durva kötéllel övezett szőrcsuhát látott s égi szózatot vélt hallani: „Ez lesz gyermekednek égi nászruhája!” Ezen előjel hirdette Ágnes szent jövőjét, a szegény szigorú szerzetes életet. Már bölcsőjében a lengyel herceg mátkájául lévén kiszemelve, három éves korában a trebnici zárdá szüzeinek nevelésére bízott; ahonnét jegyesének kora halála után visszakerült atyjának prágai várába. Kellemének s ifjan viruló erényeinek híre elhatott a német II. Frigyes császári trónjáig, ki őt Henrik fia számára fényes küldöttség által meg is kérte. Az eljegyzési szertartáson azon csodás jel történt, hogy a szerződő országnagyok egyike sem tudta kimondani Ágnesnek nevét, mintha titkosan éreznék: hogy e dicső szűz dicsőbb, égi jegyesnek van szánva!

Mindazáltal, az akkori szokásként, jövőre ipjának udvarában lakott egy időig, ahol híven megtartá a kilenc éves korában kezdett szent szigorúságot, hogy az adventi és nagybőjti időszak alatt csak kenyéren és vizén élődött azon fönséges szándékból: miszerint szűz Mária pártfogását örök szüzességi fogadására kiérdemelje. – Sikerült is az okos szűznek a romlott udvarból prágai magányába visszavonulni. De itt sem hagyták nyugton a versenyző fejedelmek házassági ajánlatai. Egy időben ostromlák szívét a császári és angol királyi követségek. Azonban Ágnes szilárd maradt s égi jegyese is segítségére sietett: mert a császáriak egyikének éjjeli látásban megmutatta Ágnes magasztosabb eljegyeztetését. Szép korona lebegett ugyanis feje fölött, de ez csakhamar eltűnt s ennek helyét egy égből leszállt csillagos ragyogó korona foglalta el.

A gyöngye szűz erre még inkább körülösvényezte ártatlan szívét az áhítat és önmehtagadás töviseivel, úgy hogy Jézus róla is elmondhatta: „*Mint a lilium a tövisek között, olyan az én barátném a leányok között!*” (Én 2,2) Azonban vonakodása még hevesebbre szítá kérőinek lángolását, úgyannyira: hogy atyja halála után Vencel király komolyan sürgeté hűgát a megkötött házassági frigy betöltésére. Mit volt mit tennie a tizenhat éves árva királyleánynak, mint ahhoz menekülni, aki égi jegyesének, Krisztusnak földi helytartója. S ez nem is engedé sárba tiporni a választott gyöngyöt. A fényes nászra már minden készen volt; Frigyes császár fiával, a birodalom nagyjaitól körülvéve, mint ragyogó nap a szende hajnali csillaggal – úgy állott szemben Ágnessel. Ekkor ez paizsként fölemeli IX. Gergely pápa levelét, mely őt fölhatalmazza, hogy a földi arakoszorút mennyeivel cserélhesse föl s a trónról csöndes zárdába, mint csillag a felhőbe, szállhasson alá. – A császár kezdetben dült-fült e szent csel miatt; de később győzvében benne a nemes indulat, ily hozzá méltó szavakat monda: „Ha fiamat mellőzve, más ember fiának nyújtod vala kezedet, úgy e sértést fegyverrel torlítottam volna meg; de mivel a dicsőség örök királyának jegyzéd el szívedet, ezt én, az ő szolgálja, csak magasztalhatom!” Ezen felül békezálogul még drága foglaltványú ereklyéket is küldött Ágnesnek. Így diadalmaskodott a találékony, az önfeláldozó szeretet! Szépen mondja Jézus

Szívének aranyos tollú dicsőítője:¹ „A nő, alantabb állván az ész tehetségeire nézve, inkább bővelkedik szívbeli tulajdonokkal és tehetségekkel; lángolóbban szeret és ezen érzelmet nem is szokta elválasztani az áldozattól: *szeretni nála annyit tesz, mint magát fölláldozni!*” Így Ágnes is mindent fölláldozott Jézusnak, mert őt mindenekfölött szerette; Jézusban, a szentírási sziklában (1Kor 10,4), azaz szívsebében mint galamb a szirtüregben, kívánt fészkelni; *ez neki elég volt* (mint később Szent Teréznek). Egész királynői hozományát az oltáron s a szenvedő emberiség keresztjén áldozta föl. Mint unokatestvére, Szent Erzsébet, ő is nagy kórházat alapított Szent Ferenc neve alatt, azután rendjének házat; végre Szent Klára apácáinak Jézus szent nevére zárdát emelt, amelybe e szent rendalapító szűztől Olaszhonból Prágába küldött öt apácát ünnepélyesen bevezetvén, mindezen áldozatait önmagával koronázta meg. Fölvirradt a dicső nap, melyen a király és királyné, hét püspök és Csehország színe-virága Ágnes hét főrangú társnőivel oltár előtt leborulva, mint a világnak szent halottait kiterítve, szemlélte: mint vágják le arany fűrtjeit, mint cserélik föl aranyhímes öltönyét Szent Klára rendjének fehér köntösével, fekete fátylával. Ágnes meghalt a földnek – élete Krisztusé leve.

A zárda szent sírjában elhamvadtak testi gerjedelmei, virultak hősi erényei. Minden vonakodása mellett a pápa parancsára a fejedelmnői rangot elfogadván, alázatossága mégis talált módot arra, hogy Krisztus szolgálóinak szolgálója legyen. Helyettük fűteni, konyhamunkát és szobatarítást végezni édes öröme vala. A fekélyes betegeket ápolta, rongyos ruhákat foltozgatta, mosta és ráillett e szép vers:

„Ki egyedül áll a nagyvilágon
S minden kincse: a fekélyek s rongyok, –
Kit elűznek vadon a küszöbről, –
Ti annak is egy jónapot mondtok.”
(Mindszenti)

Szent Klára, értesülvén dicső leányának erényeiről, megküldte neki a IV. Ince pápától megerősített rendszabályokat, melyekre Ágnes később IV. Sándor jóváhagyását is kikérte.

A szent *szegénységet*, mint anyját s rendjének erős őrfalát, annyira szívén hordta, hogy minden állandó jövedelmet visszautasítván, a neki följánlott királyi ajándékokat tisztán a szegényekre pazarlá. S Krisztus nem is hagyta cserben nagylelkű bizalmát. Midőn az ínséges időkben a zárda végső szükségre jutott, nem egyszer találtak a kaputornácban, honnét, honnét nem, ott termett szép fehér cipócskákat. Szegénységben és böjtben elnyűtt testének legszebb ékszerei: a lószőrből készült vezeklő-öv és a gyakori ostorozás sebhelyei voltak. Ah, hisz lelke a bűnös, roncsolt test bilincseiből, az imádság és elmélkedés szárnyain jobb hazába vágyott, s bár folyton betegség gyötré – a nappali terhes betegápolás után -- néma éjjelen:

„A királylány csendes ámulattal
Ült azonban, a szent könyv előtte
Nyíltan állt ...!”
(Vörösmarty)

Itt, égi jegyesének lábainál nyerte ő a *csodák hatalmát*, melyek őt már életében megdicsőítették. Így például egykor – épp áldozócsütörtök volt – társnői őt zsoldározás közben égi fénytől, ragyogó felhőtől körülvéve látták. Máskor megholt unokahúga, Ludmilla, testére borulván, ezen imájára: „*Ki feltámasztád Lázárt*” stb. a kis leány felüté szeméit s kérve kérte szent nagynénjét, ne idézze őt le mennyei örömei közül a nyomorult földre;

¹ Dr. Zádori János: „Jézus Szive imádása”. 17. l.

Ágnes keresztet vete rá s a gyermek lelke szelíden visszazárlt angyaltársaihoz. – Konrád lovag halálra beteg nejének gyógyszerül nyujtá az Ágnestól megszentelt almát s az rögtön felépült. – A szent feszület előtt könyörög ... s hirtelen látja unokaöccsét, Ottokárt, sebekkel borítva, két vasas óriás között fetrengeni. „Öcsém meghalt!” – így sikolt föl Ágnes – és ez csakugyan azon percben vérzett el (1278) a morva tereken.

Végre az ő szép napja is fényes alkonyra szállt. 1282-dik év nagybőjtje alatt elfogta őt a láz, vagy inkább szerető szívének égbe csapó lángja, és ő érezvén a boldog órát, elláttatta magát. E szomorú hírre Katalin főrangú szűz, ki már tíz éve zsibbadt lábú volt, Ágnes halálos ágyához viteti magát – kéri áldását, s midőn ez alázatosan vonakodik, megragadja elkékvült kezét s azzal holt lábaira keresztjelet húz; alig érinté őt e hervadó liliomkéz, s íme, hirtelen fölugrik fűgén s a haldokló előtt hálálkodva térdre hull. Március 6-dikán esti kilenc órakor csodás fény árad a beteg körül, még egyszer fölnyitja ajkait s zokogó leányait reményre, a nyomorultak iránt könyörületre s a római szentszékhez rendületlen hűségre intvén, hetvenhét éves korában, melyből negyvenhatot a zárdában töltött, kilehelte áldott tiszta galamblekét!

A sírja fölött ragyogó csodás gyógyulások százaiból csak néhányat hozok föl. Vencel király neje, Judit, már-már haldokló leánykáját, Margitot, nagynénje koporsójára helyezte s ez azonnal felépült. – A már holtnak vélt Dominika apácát, az ő társnője Ágnesnek egykori palástjával takarta be s ez alóla élve emelkedett föl. – Taza nemes vitéz alig öblíté meg torkát az Ágnes hajfűrtjeitől illetett vízzel s az őt fojtogató fekély azonnal fölfakadt.

Nemde, ily szent nőre illik a legnemesebb értelemben, amit egy francia költő (Hugo V.) zeng:

„A nők a földön azért vannak,
Hogy mindenre fényt hintsenek!”

Hazám anyái s leányi! a *nap*, melytől Boldog Ágnes fénysugarait szép lelkébe szívta, *Jézus Szívének szeretete!* Innét merítetek ti is fényt és erőt a nevelés és családi élet keresztjei között. Így lesztek „*a háznak üdvös lelke!*” Különösen a hősi szeretet *türelmét* tanuljátok Ágnestól s a hozzá hasonló szentektől, Jézus Szíve szelíd galambjaitól. Mert:

„Azok a szentek, a gyöngék,
Kik keresztet hordtanak:
Kezeiket összetették...
S panasz-szót nem mondtanak.”
(Longfellow)

Árpádházi Boldog Szűz Erzsébet

(XIII. század)

Ha, nyájas olvasóm! néha napján a Margit-szigeten, Dunánk ez eleven smaragdján andalogva, azon regényes sűrűbe mélyedtél, ahol titkos félhomályban szűz Szent Margit kolostorának romjai rejlenek, és a mohlepte kövek közt elmerengtél a szent porokból fakadt virágokon – nemde meglepett ekkor az áhítatos sejtelem? Mintha a nyögdelő szellőben a dicsőültek sóhaját hallanád! mintha az ibolyák és gyöngyikék illatában imáik édességét érzened! Nézd, amott a repkénnyel befont kő tövénél – tán oltár volt hajdanában – két gyöngyvirágszál díszlik; egyike már magasabb s teljesen kinyílt, a másik kisebb, most tárja föl hókelyheit, szelíden odasimul idősb testvééréhez. Oh, mily szép képe ez azon gyöngéd

viszonyinak, melyben Szent Margithoz ennek unokahúga, *a kis Erzsébet*, állott egykor e szent helyen.

Szent Margit legendájában (Taegi Ambrus, Plodius János stb.) olvassuk, hogy ő bátyjának, V. István királynak négy éves leánykáját, *Örzsikét*, befogadta a nyulakszigeti szent Domonkos-rendű kolostorba, melyben a dicső királyleány mint fejedelem asszony, a szentség és áhítat gyöngyvirágaként, szép nevéhez illően (margarita, gyöngy) illatozott. A nagynéne volt tehát lelki dajkája; a fakadó bimbóba ezen teljes virágkehelyből hullt alá az égi harmat – Margit szent példája s gyöngy ajkáról tanítása – Örzsikének zsöngé szívébe. Hogy mily korán fejlett ki benne a szerzetes élet vonzalma s érdeke, kitűnik azon ártatlan tréfából, mellyel nagynénjét egykor meglepte. Átkarolva őt gyöngéden, szelíd furfanggal tapogatá dereka táját. „Mit művelsz, kis húgom, tán csak nem akarsz ruhát mérni, hogy oly gondosan kutatsz kötevényemen?” „Nem, drága nénikém – volt a hamiska válasz – csupán azt akartam kitudni, hordasz-e te is ciliciumot (szőr-övet)?” – „Áldjon meg az Isten, kis bohó! mit tudsz te még ahhoz, mi az a cilicium? nem gyerekjáték ám az!” – „De bizony, jó néni, csináltam is magamnak, hordom is; hisz a jó Jézus szintén töviskoszorút viselt áldott homlokán; azért én se’ akarok kényes lenni!” Örömmosoly és a megindulás könnye a néne arcán volt a kis Örzsike szép nyilatkozatára a helyeslő felelet s édes jutalom.

De nemcsak az *önmehtagadásban* futott Örzsike dicső nagynénjének erényillatai után: különösen az alázat gyakorlatában volt hű követője – úgyannyira, hogy az egykorú életrajzíró kettejükben az alázatosság legszebb címerét látta tündökölni. Európa leglovagiasb királyának, V. Istvánnak leánya a konyhában főzött, mosogatott; a mives házban söprött, takarított; mintha koronája fénylő gyöngyeit az alázat porával kívánta volna elhomályosítani. Pedig épp ez által még fényesebbé tette azokat; mert rajtuk Jézus Szívének legragyogóbb sugara, az alázatosság tükröződött vissza s a földi mellé neki még dicsőbbet, mennyei koronát csatolt. *Az alázatosság egész Isten szívéig emel föl.* Jézustársasági Nierenberg atya erről gyönyörű jelenetet fest.

A mély alázatú dömés szerzetes, Urignano, térdein fekszik s önmegetésében nem talál más méltó helyet magának, mint az örvény fenekén, az elbukott főangyal, Lucifer lábai alatt... „Hisz ez csak egyszer vétkezett – de én, oh hányszor! érte nem öntötte vérének Isten fia, de értem utolsó cseppig s mégis...?!” Erre szózatot hall a ragyogó magasból: „*Siess ide föl a Felsőleges trónjához, isteni Atyád szívéhez!*” – Ím, ez az alázat fensége: Isten Szívéig – sőt annak kellő közepébe emel föl, ahol az alázat és szelídség oltárán lángol az örök szeretet.

Nem tagadom, elérzékenyültem, midőn a Boldog Margit szentsége s csodái fölött tartott tanúvallatás jegyzékében, a legdicsőbb főúri családok leányait – *élükön Erzsébetünkkel* – mint egyszerű szerzetes nénikéket láttam megnevezve: „*Soror Elisabetha*, V. István királynak leánya... *Soror Margarita*, V. István unokája... *Soror Margarita*, Vilmos fejedelem leánya... *Soror Elisabetha*, Serenai gróf leánya; azután az Ipolyi, Adorján, Bagoldi, Salamon és Budaméri grófok, Mózes nádornak leányai stb.” Mi vonta ezeket a fényben-kéjben növelt, kellemben s műveltségben tündöklő főrangú szüzeket, hogy a trónról s várórómáról, az udvarló s hódoló lovagok daliás köréből leszálljanak az önmehtagadás és áhítat árnyas rejtekébe? Ah, egy szebb, dicsőbb vőlegény fénylő alakja – igen, a tövissel koszorúzott s gyalázzal telített Istenbárány Szíve vonzotta őket s ők mindent elhagytak, hogy megvehessék az alázat mélyében rejlő drágagyöngyöt – az örök szeretet s kiválasztás jegygyűrűjének legszebb ékszerét. – Oh, honom leányai, boldogok vagytok, ha e drágagyöngyöt, Jézus Szívének alázatát, fűzitek az oltárköre áldozatként boruló homlokotok fölé!

Itt az oltár alázatos lépcsőjén áldozta föl Erzsébet tavaszvirágait, itt hintette szent megadással a gyász könnyeit. Forrón szeretett hősi atyját, Istvánt, megragadó fájdalmas eset ragadta ki az élők sorából. Épp Szerbiában táborozott, hogy a veje, Dragutin (ki leányát, Katalint bírta nőül) és apja, Uros fejedelem között kitört viszálynak véget vessen: midőn azon

borzasztó hírt veszi, hogy Endrét, ifjabb fiát, Pektári Joakim horvát bán német földre ragadta magával. A sebhedt szívű atya azonnal nyeregbe ült s lóhalálban vágatott a gyermekrabló után. A szülői aggodalom, az erőltetett száguldó utazás és a nyári forróság megtörték az acél idegzetet, és a király atyai szeretetének áldozata lett 1272 augusztus havában. Óhajtsa szerint a margitszigeti templom főoltára alá, korábban (1270) elhunyt kedves leánya, Boldog Margit mellé temették. Erzsébet tehát édes jó atyját, kit Jézusért éltében elhagyott, most már holtan magáénak vallhatta s hamvai fölött buzgó imákkal róhatta le gyermeki háláját. S ezt V. István meg is érdemelte, aki leánya iránt való tekintetből, a szigeti apácakolostort több birtokrészszel ajándékozta meg 1270-ben, úgy mint Taksony, Zorich, Kaád és Ostyán falvakkal Pestmegyében és három szigettel Fehérmegyében.

Erzsébet ezentúl is védőangyala volt királyi családjának. Midőn öccse, a tizenhárom éves IV. László király halálos dermedtségben sýnylődött, melyből semmi izgató szerek sem bírták életre költeni, nénye, Erzsébet, akkor már valószínűen kolostori fejedelemasszony, a jámbor szerzetesnőkkel közös imádságokat végeztetett érette; sőt boldogult nagynénjük, Margit szűznek fátylát és fejkötőjét azon meghagyással küldé a királyi udvarba, hogy azt a magas betegre illesszék. S íme, alig helyezé Anna hercegasszony a szent ereklyét öccse fejére: azonnal jótékony izzadás vert ki rajta, mely fejétől kezdve egész testén eláradott s visszaadta életerejét, vidor egészségét. A hálás ifjú király gyalog zarándokolt a kolostor templomába és Boldog Margit dicsőült sírján köszönte meg nővérének hatékony szeretetét.

Erzsébet azonban forrón eped az égi hon után, amint öccsének földi életet, úgy magának boldog halált esdett ki nagynénje hamvai fölött. Vágya nemsokára teljesült s mint a dömés rend történetírója, Ferrari Zsigmond följegyzé, szűzi teste a káptalanterem keresztoltára előtt lelte nyugvóhelyét, melyet egykoron sírirat is jelölt. A tudós Hevenessi Gábor S. J. szerint Erzsébet később, a pápa engedelmével, rendjének milánói Szent Péter kolostorába vonult volna, amelyet nővére, Mária, Károly szalernói herceg neje, alapított. De bárhol pihenjen is az alázat öltönyében drága teste – lelke ott fõnt ragyog, az alázatosság trónján Jézus Szívénél s arra hív minket is, hogy fonjuk az alázat ibolyakoszorúját és áldozzuk föl azt lelkünk isteni vőlegényének: „*ki Isten alakjában levén, nem tartotta ragadománynak, hogy Istennel egyenlõ – hanem kiüresítette önmagát, szolgálai alakot vevén föl... megalázta magát*”. (Szent Pál Fil 2) Alázatos munkák teljesítése – az *önhitt* gondolatok és *dicsekvés* elfojtása – a pontos *engedelmesség*, a velünk egyenlőknek adott *szerény tisztelet*... ezek legyenek legillatosb ibolyáink.

Boldog Csáky Móric

(† március 20.)

Polgári, hadi és egyházi érdemek sugaraival ragyogta be a hont a Csákyak családja; főispánok, kancellárok, hős vezérek, érsekek és bíbornokok voltak e fénysugarak; de míg ezeknek

„Márvány lapokra tettöket
Arany betűivel
A történet komoly szavú
Múzsája vési fel!”
(Bajza)

addig a két legdicsőbbet az egyház maga emelte föl oltáira s ezek: *Móric* és öccse *Károly* (Charus); mindkettő szent Domonkos-rendi szegény szerzetes; mindkettő a

„*boldogok*” égi koronájával tündököl fél ezredév óta. Annyira igaz marad, hogy az a legnagyobb és legdicsebb, aki Jézust alázatosságában követve, annak nyomain égbe hág s ott véle megsztja örök trónusát.

Boldog Károlyról már megemlékeztünk röviden, Móricról azonban bővebb s terjedelmes képet nyújthatunk.

A vitéz Csáky Demeter főispán és bán II. Endre királyt szentföldi harcaiban követvén, tán jutalmul hősi áldozatáért, Istentől két szent magzatot nyert: Móricot és Károlyt; harmadik fia Chák vala.

Az elsőnek születését maga a Boldogságos Szűz jelenté előre a jámbor anyának, mint a tavaszi első hajnal hirdeti a virágok jöttét. Súlyos lázas álom, a közelgő halál előjele, nehezült a fiatal nőre; környezete, főképpen bajnok férje könnyezve lesik végső sóhaját; midőn a haldokló mosolyogni kezd, fölnyitja szemait, melyekben nem többé a láz tüze, de a szelíd öröm nyugalmas fénye tükröződik és fősóhajt: „Oh be szép álmom volt, előttem állt a Boldogságos Szűz Mária s ekképp biztatott: Ne félj, leányom, nem halsz meg, szerencsés anya leszel! ha közeledik a boldog óra, jelöld meg a szent kereszttel melledet s így fohászodjál énhozzám: Emlékezzél meg, oh Krisztus Szűz Anyja azon napról és óráról, amelyben az örök Atyának egyszülött Fiát e világra szülte; emlékezzél meg azon szavakról, melyekkel Gábor főangyal üdvözölt!” – Valóban csodálatosnak nevezhető Móricnak születése, melyet nem angyal, de maga az angyalok királynéja előre hirdetett!

A csecsemő három éves koráig folyton élet és halál között lebegett, míg lassankint neki erősödven, mint öt éves gyermek már gondos nevelők keze alá került. Tíz évig tartott az oktatás tavaszi munkája, de oly virággá is fejleszté Móric lelkét, hogy ég és föld örömeire vált. Pajkos játék helyett magányos helyen buzgó imádság vagy jobb érzésű társaival miséző játék a szőnyegekből s lombokból hevenyészett oltárkán, de leginkább az apai várba ellátogató szerzetesekkel váltott épületes beszélgetések töltötték be a tanulásból fönmaradt szabad idejét. Törül hegyig kikérdezték a szerzetes élet sorát, szerét s azután pajtásjátékkal utánozta is; például végig ültetvén társait, ételeket rakott eléjük, melyeket azok ájtatos csendben költöttek el, mintha kolostori ebédlőben volnának. Így hinté már korán a malaszt Móric szívének tavaszföldjébe a hivatás magvait,

Csak egy napsugár kellett – egy kedvező alkalom – és a mennyei sarj kifakadt. – Ugod² várának ismét szívesen látott vendége volt – egy dömés szerzetes. A házi úrfi szent kíváncsisággal lép szobájába és háromszoros mély bók után letérdel előtte, áldását kérve. A kegyes öreg fölemeli Móricot s magához a padra készíti. „Nem, nem! engedj lábaidnál ülnöm, hadd halljam ott, mint Mária Krisztus lábainál az élet ígét! Beszélj valamit, jó atyuskám! a szentek életéből!” Az öreg szemei könnybe lábadtak s érzékenyen beszélt el a főrangú szent Elek világmegvetését, rejló alázatját, a fényes apai palota lépcső-zugában vívott szent harcait a vér és malaszt között és megdicsőülését kora halálában. A kegyelem sugára kivillant, a megindulás könny-harmata lehullt a kebel földjére s fölnyílt a szép virág: a hivatás magasabb tökélyre. Móric is, mint Mária, a „*jobb részt*” választotta magának. De jött a vihar, a test és vér sugalma, fojtó forró fuvalma – s homokkal borítá be a feslő szívvirágcsát. Jámbor hős atyja halála után Móricot körülrajongták rokonai: te vagy az első szülött, föl kell tartanod az ősi családot, Károly öcséd is szerzetes, Chák meghalt élte virágában... kire marad a nagy név, a dús vagyon? Az ifjú hős imádkozva küzd és enged... mert belső szózata biztosítja őt, hogy így is elérí szent vágyát – a malaszt győzni fog. Az ország leghatalmasb emberének, Omode nádornak leánya lön menyasszonyává; de csakis azzá és tiszta testvérvé a kereszt tövén. A szent kereszt volt a támaszkaró, mely e két lilomot magához kötö, de egymástól elválasztva is tartá. Háromévi szűz házasság után, közös

² Ugod (Ugud) várát s uradalmait Zala- és Veszprémmegyékben ez időtt a Csákyak bírták. (Nagy Iván III. 68. l.)

megegyezéssel, mindketten a Margit-szigeten viruló s különálló dömésrendű férfi és női kolostorba léptek. A nádor dühöngött s Verebélyi László mester, budai bíró által erőszakkal hozatta ki a kolostorból vejét, s a budai vár legerősebb tornyába záratta. De Móric még erősebb volt, a szerzetes ruhát megtartotta s vele hivatását is. Félévi hasztalan kényszerítés és csábítás után megszabadult s rokonai elől Olaszthonba, Bolognába menekült, hol szent rendalapítójának, Domonkosnak sírján fogadott örök hűséget a kereszt zászlajához. Három év múlva visszatért honába s azt betölté nagy erényeinek édes illatával. – Első volt a hajnali zsolozsmán s arra társait is rendesen ő költögette; a templomot s oltárokat díszíteni, harangozni, az örök lámpát éleszteni, legszebb kiváltságának tartá a vezérek és hősök sarjadéka. Ő is küzdött, mint azok, de mennyei csatát a világ és romlott természetünk ellen; naponkint sanyargatta önmagát, harminckét évig tartózkodott a húseledeltől, szöges, örves szőrövet hordozott éjjel-nappal, rövid ideig pihent a földre szórt kevés szalmán, saját ételrészleteit kiosztotta a szegények közé, ócska ruhákat viselt s az újakat elajándékozta rendtársai között: a szegénység e hős gyakorlatai voltak grófi koronájának érdemgyöngyei. Fő gyönyörűségét azonban a haragosok békéltetésében találta; térdre hullt a versengő felek közt s addig kérlelte őket, míg békejobbot nem adtak egymásnak.

Az Úr már életében is csodás jelekkel bizonyítá Móric szentségét. Utaztában egykor Benedek nevű jómódú embernél szállott meg; ez nagy szentet nézvén ki belőle, éjjel fölkel, hadd lássa, szokott-e imádkozva virrasztani a jámbor vendég? S íme, az ágy vetetlen, a szoba üres; a külső kapu zárva; hová lehetett? kinéz s a templom ablakai fényben derengenek; odasiet a háziúr; hát a templom is csukva; szalad a plébánoshoz s ez a tegnap este jól eldugott kulcsot előszedi, fölnyitja a templomot halkan... nesztelen s mit látnak? Móricot térden, elragadtatva, s körülte csodás égi fényt.

Máskor a jeles dömés tudós, Krakói Pál érezte s az utókorra is hagyta a Móric által nyert kegyelmet. Makacs lázban szenvedvén, kérte Móricot, hozzon neki a kútról kis vizet, de azt előbb áldja meg. Alig érinték ajkai az italt, láza megszűnt s ő épen, vidoran kelhetett föl kóros ágyáról.

Csendes éjjel virraszt s könyörög Móric a dömések pesti templomában: midőn, ah iszonyú; a főoltár előtt kiterített halott – az előtte való napon meggyilkolt teteme mozogni kezd ... felül ravatalán és Móricra rémes szemeket mereszt. Ez keresztet vet a szegényre s így szólítja meg: „Jézus Krisztus nevében parancsolom, nyugodjál békében s ne zavard imádságomat!” A halott visszafekszik s békén elszenderül.

Végre Móric is boldogul elszenderült, hogy megtalálja égben Jézus szent Szívének dicsőségét és örömeit, melynek a földön oly buzgón követte alázatát s hordozta bűnbánatos önsanyargatásban töviseit. Ott nyugszik már egyszerű ravatalán az önként szegénnyé lett vezéri ivadék – holttestét daróccsuha földi, de a jó szerzetes számára égben szőtt királyi díszköntös ragyogja be üdvözült szellemét. – Miklós, győri püspök tartja fölötté a gyászmisét, s íme, Úrfölmutatáskor megnyílnak a szent halott szemei, szelíd áhítattal kísérvén a magasba emelt szent ostyát és kelyhet. Áldott teste, mint a tört virág, kedves illatot árasztott maga körül, mintha üdvözült lelke a mennyei kertből hintette volna reá.

Történt ez 1336. március 20-án.

Íme, kedves olvasó, valld meg, nem múlta-e felül fényes családjának földi dicsőségét Móricnak mennyei tündöklése s örökre halhatatlan híre? S vajon miért? Mert csak az valóban nagy, aki a Legnagyobbval, Istennel egyesül; Isten pedig e földön megalázta magát, szegény és engedelmes lón a keresztthaláláig – és szentséges Szíve nekünk is ad malasztot, hogy állapotunk szerint a béketűrés, lelki szegénység, szívtisztaság és alázat égi kötelékeivel szent Szívéhez forduljunk! S ah, Isten szent Szívével hasonlóság által egyesülni?! Lehet-e szebb, dicsőbb hivatás e földön, mint ez?

Imádkozzunk hazánk főúri családjaiért, hogy mint az őskorban, koronás címerüket most is a magasabb keresztény tökéletesség babérjaival díszítsék; mert „*nagy tettekben*

meghaladni elődeit, nemesíteni azok emlékét, kiktől származunk: ez szebb, dicsőbb hivatás!”
(Eötvös.)

Szent Adalbert püspök és vértanú

(†997. ápril 23.)

Magyar Sion, szép, dicső Esztergom! valahányszor szent romjaid alá hoz a Duna: feltűnik előttem őskorod, midőn te a hit diadalmának szende tetője – honunk lelki életének bölcsője, üdvünk napjának hajnala voltál! – Előttem áll a kereszt bajnoka, ama bölcsőnek ringató atyja, ama hithajnalnak csillaga: *dicsőséges Szent Adalbert!* kinek Szent István magasztos templomot és nevének címén főkáptalant emelt. Innen, hazánk Sionjából áradt szét egész nemzetünkre Szent Adalbert tisztelete, azon tisztelet, mely hitetlen napjainkban szent hitünk ezen ősatyja iránt kétszeresen jogosult, hogy példáján megtanuljunk, mily fölséges hitünkért, Jézus szent Szíve legdrágább adományáért küzdeni, szenvedni, s ha kell, áldozni is!

Honunk e nagy apostola 956 körül ősnemes cseh családból született; atyja Slaunik lublyci gróf, anyja Streuzlava volt, kik lázban vergődő csecsemőjüket Szűz Máriának följajánlván, azt éppen nyerték vissza a gyógyítójától. A kis Vojtek – mert ez volt a neve – serdülő korában a tudós magdeburgi érsekhez, Adalberthez került nevelésbe s annak udvarában a nagyhírű Otrik vagy Asztrik bölcs tanítása alatt, mint szorgalmas méhecske, kilenc évig magába szíván a tudomány mézét, lelkének gazdagon megrakott szárnyain azt honába szállította. – Ez alatt Vojtek nevét Adalberttel cserélte föl, melyet érseki nevelőjétől a bérmálás szentségében nyert, s mint ilyen, nemsokára a megholt Dithmár helyett Prága püspöki székébe emelkedett. – Magas polcát a legdicsőbb erényekkel ragyogta be, melyek közt nyáján örökdő lángbuzgalma s a szegények iránt való határtalan bőkezősége legszebben tündökölt; naponkint tizenkét koldust táplált saját asztalánál, míg jómagát sanyarú börtben tartá, alvó helyéül pusztá földet s feje párnájául követ használt, így egyesíté kegyességgel a szigorúságot s fönséges komolysággal az atyai szelídséget. Ámde az imáival s könnyeivel ápolt honi föld neki csak hálátlan töviseket termelt. Azért elrugaszkodott nyájának javítását el nem érhetvén, Rómába zarándokolt, hogy a főpásztorok atyjának keblén, a pápánál, kisírhasssa csalódásának fájdalmait.

Ennek engedelmevel Szent Bonifác kolostorában rejtőzött el s itt öt évig a szerzetesi tökéletesség példaképe lón, de az elárvult prágaiak a magdeburgi érsek szószólásával visszakövetelték a pápától pásztorukat s ez Adalbertet csakugyan kivonta boldog magányából s újra a lelki harctérre küldte. A visszatérőt üdvözlő örömszaj azonban csakhamar elhangzott, mint Jeruzsálemben a virágvasárnapi hozsanna-kiáltás és ezt a kemény agyú, javíthatatlan tömeg „feszítsd meg” riadása váltotta föl. A szelíd püspök intéseit fülük mellé bocsátván, újra vesztükbe rohantak a konok prágaiak! Vérfertőztető s többnejű házasságok, az ünnepek s böjti napok szilaj megtörése, keresztény rabszolgák eladása nyereszkedő zsidó kezekbe, a templomok menedékjogának lábbal tapodása, magát a szent főpásztort fenyegető lázongások napirenden voltak. Adalbert tehát lerásván saruiról az elvetemedett város porát, újra Rómába siet, hogy a még pogány idegen népek megtérítéséhez a pápa áldását kikérje magának. De ez még egyszer visszaküldé Golgothájára a főpásztori szeretet mártírját. Adalbert engedelmeskedik; azonban alig ér a cseh határra, már is rémhírt hall: a prágaiak lemészárolták öt testvérét: Sobebort, Spitimirt, Boleszlót, Poreyt és Csaszlót. E vadság megrendíté a jó pásztor szívét s végképp odahagyván a vérengző farkasfalkává fajult nyáját, Magyarország felé intezte lépteit. Itt Gejcsa fejedelem, ki a jámbor hagyomány szerint álomban már előre látta az Istentől hozzá küldendő apostolt, őt tárt karokkal fogadta s fényes kísérettel elébe menvén, székhelyére, Esztergomba hozta.

Itt tág tere nyílt apostoli buzgóságának s a gazdag hitbéli aratást, nemzetünk nagy részének megtérését szemlélve, fölkiálthatott a zsoldáros királlyal: „Menve mentenek és sirtanak, könnyeikkel hintvén a vetőmagot; de jöttön jöttek, örvendezve hordozván gazdag kévéiket!” A legszebb kalász azonban, melyet Adalbert az Úr csűrbe takarított, az ifjú Vajk vezér, az általa megkeresztelt Szent István vala. Megvetvén így honunkban a kereszténység biztos alapjait, Lengyelország megtérítésébe fogott s miután itt is szent diadalt ült s öccsére bízta a gnézeni érsekség kormányát, a vad poroszokhoz indult, hogy föltaalhassa köztük a vértanúi pálmát. A pogány babonában elfogult szívek azonban nemcsak visszautasították az üdv ígését, de ördögi lángra lobbanván a jámbor erkölcsök kelletlen hirdetője ellen, a mai Fischhausen mellett épp akkor törtek rá éktelen ordítás s fegyverzörej között, midőn Isten szabad ege alatt a szentmise-áldozatot ünnepelte. Hét dárda döfte át a szent hitvezért; az elhunytak azután fejét vették s testét egy útszéli fára akasztották. A hagyomány szerint Boleszló lengyel fejedelem a szent testet vele egysúlyú arany összegben váltotta meg a kapzsi barbároktól. Temetkezési helyét sokáig Gnezenben keresték, míg utóbbi években, a prágai Szent Adalbert-kápolna lebontásakor, annak mélyében fölfedezték dicső tetemeit.

Terjeszteni a hitet, szenvedni s küzdeni érte, ez a szentek öröksége; s erre hitetlen napjainkban bő alkalom kínálkozik a házi életben úgy, mint nyilvánosan. Esedezzünk Szent Adalbert közbenjárásával hitünk isteni szerzőjéhez, Jézus Szívéhez, hogy a szent vértanú által nemzetünkbe plántált Istenországa el ne vételessék tőlünk, s hogy akiknek ősei a hitért halni tudtak, mi a hit szerint legalább élni törekedjünk.

Pétervárad Boldog István

Szent Ferenc-rendi vértanú, az irgalom csodája, (†1334. ápril 2.)

Sűrű sötét éj borult Tatárhon fölé 1334-ik év tavaszán; viharszél söpri végig a rónát, melyen a ferenciek Szent János kolostorának falai tűnnek föl a villámok vakító fényénél. Most a kerítésen fönt fekete alak emelkedik, egy merész ugrás s lent terem. „Szabad vagyok!” kiált lihegve s a fal mentében gyorsan tova suhan. Már a toronyhoz ér, midőn a cikkázó égi lángban fölragyog előtte a kereszt s egyúttal megzendül a karban társainak éjféli zsolozsmája. A szökevény megáll; a felhőkben dörgő bosszúszózat rettent; a zsoldár szelíd esdeklése, mint a fiát fészkebe visszahívó anyagalambé, megatja szívét; a tündöklő kereszt, mint a Péterre néző Megváltónak szeme villanása, feltünteti lelkének örvényeit s ő térdre hullva zokogja: „*Ah, hogy tagadhatnám meg Uramat, ki e keresztben értem annyit szenvedett?!*” Fölkel, visszakúszik a falra, le a kolostor kertjébe, ott reggelig elrejtőzik; azután önként jelentkezik a pater quardiánnál s bűnbánatosan visszatér fogságába, hová őt némi kihágás miatt rekeszté a szerzetesi fegyelem. Bevallja, hogy rakoncátlan heve ragadta szökésre, s már maga kéri, őrizzék szorosabban, nehogy újra elessék. Hejh! mert az üdv ellensége legravaszabb tőreit az Istennek szentelt szívekre szokta kivetni!

Ez ifjú szerzetes a *pétervárad születésű István volt*, ki 24 éves korában fölszenteltetvén, apostoli buzgósága folytán a tatár Sári város mellett alapított missziós telepre vonult, hogy itt dicső rendjének zászlaja alatt Mahomed hívei között terjessze Isten országát. De a pogányokkal való gyakori közlekedés lehervasztá buzgalmának első virágait s ő lassankint lanyhaságba, majd súlyosabb vétségekbe esett, amelyekért fegyelmi büntetést vont magára. Oh, a szegény nagyon is érzé a halálos harcot a belső s külső ember között s épp ezért szívesen vette azon intézkedést, hogy szorosabb őrizet végett a kaphai kolostorba költözzék. Ah, de útjában újra győzött a gonosz lélek s ő kijátszván kísérőinek figyelmét, a szomszéd Sári tatár városba illant. Itt beállított egy mahomedán főúri ismerőséhez, s első elkecserezésében kijelenté, hogy ő, a pap, a szerzetes, a kereszt vitéze! átszökik az Izlamnak

rút lobogójához. – Persze, ez zsíros falat volt a kereszténység esküdt ellenének, s ez őt ördögi örömmel vivé a főpapi rangú kádihoz. – Természetes, hogy nyájas, hízelgő fogadtatásra talált; eget, földet ígérettek neki, fényt, kincseket, gyönyört! csak úgy kápráztak elvakult szemei!

Épp *nagycsütörtök* volt! A kádi holnapra, a mahomedánok mereth-ünnepére tűzte ki a hittagadás pokoli szertartását. Fölvirradt nagypéntek, az isteni szeretet véres diadalünnepe; akkor kellett Istvánnak a júdási csókot nyújtania elárult Üdvözítőjének arcára. Ott állt a zsúfolásig megtelt pogány mecsetben (templom) a főkádi trónszéke előtt; vad mohósággal tépte le szerzetes öltönyét, ráhagott, ráköpött! Levetközte Krisztust s magára ölté Bélialt, a hittagadás aranyos bársony köntösét. A főpap harsány hangon dörgé a bámész tömegnek: „Örvendjete Mahomed hívei! a giaurok (keresztény kutyák) egyik legtudósb, legjelesb papja miénk lett!” Erre cifrán fölkantározott lóra ültették a szerencsétlent, a tatárok főbbjei délceg paripáikon, víg zene közt kísérték végig a városon, mint földízített áldozatbarmot a kárhozat vesztőhelyére, mialatt letépett szerzetes csuháját póznára tűzve a csócselék gúnyhahotája közt a bakó cipelte. A pogány nép örömjajongással rajongta körül a mogorva gyászlovagot, míg a keresztények pirulva és sírva fordultak el az iszonyú látványtól.

Az égbolt tarjagos felhőktől terhesen függött feje fölött, mintha villámaint készülne lesújtani reá; de nem! villám helyett a kegyelemnek sugara lopódzott borongós lelkébe s ott fölgújtá a szégyen és bűnbánat tisztító lángjait. István a gőg és bosszú mámorából fölocsudva érezni kezdé szörnyű bukását. Azért, midőn a főtérre jutván esküjét kérték, hirdesse és vallja egy ujjával: hogy egy az Isten s Mahomed az ő prófétája, azonnal utána emelé három ujját annak jeléül, hogy ezen egy Isten, három személyében. S ím, ekkor egy keresztény nemes örmény asszony kiválik az ujjongó csoportból s Istvánhoz utat törvén, ezt kiáltá neki ihlett hangokon: „István atya! bárcsak nemsokára azt láthatnám, hogy épp úgy ragadjanak lófarkon szent hitünk bátor bevallásáért vértanúhalálra, amint azt gyáván megtagadva, ülsz most büszke paripádon!” E szó égből jött s István szívét nyílként hatotta át. Szíve vérzett, szíve fájt; de e fájdalom új üdvének vajúdása volt. E közben rendtársai szintén titkos levélben bűnbánatra serkentik, melyre ő röviden imígy válaszol: „*Vétkeztem, mint Júdás, de mint ő, kétségbe nem esem!*” Továbbá arra kéri testvéreit, keresnék föl őt, hogy szentgyónását elvégezhesse s az okozott botrány jóvátétele felől övelük tanácskozzék. A ferenci atyák Henrik nevű szolgálója a vezeklőt a folyam partjánál találta, amint annak habjaiba úgy hullatá bűnbánó könnyeit, mint hajdan a száműzött izraeliták Babylon folyóiba. Oh, mily örömmel hallá tőle a jó hírt, hogy holnap, *húsvét vasárnapján*, látogatják meg hű rendtársai. Úgy is lőn. Töredelmesen meggyónt Péter guardiánnak s oly keservesen zokogott, hogy sírása a házon kívül is kihangzott. Még csak egy óhajta volt: nyilvános visszavonás és bátor hitvallomás által eleget tenni a botrányért, melyet rendjének s a még zsöngé keresztény egyháznak okozott.

Földerült *húsvét másod ünnepe*. István újra felölté csuháját, ráborítá hittagadásának hazug pompáját, a bíbor-bársony köntöst s fölemelt fővel a pogány mecsetbe lép. A roppant csarnokot tízezernél több muzulmán lepte el; a főrangúak tiszteletből fölállnak előtte s azon hiszemben, hogy ünnepi beszédet akar tartani, a szószékre kísérik. Már fönt áll István, halvány arcán mély bánat borong, míg szemei a vértanúi elszántság lángjain ragyognak; most csöndet int... a tömeg feszülten várja a kereszt ellen kitörő szitkokat, s mit hall? „En – úgymond – huszonöt évig voltam Krisztus híve s azt tapasztaltam, hogy törvénye szent és boldogító; csak három napig élek köztetek hitemhagyottan s mit láttam? azt, hogy vallások csupa babona, hazugság s förtelem; azt, hogy Mahomed hamis prófeta és népcsábító! Azért Krisztust Isten igaz fiának, anyját Máriát mindenkoron szűznek vallom; a ti babonátokat pedig lelkem mélyéből megtagadom és kárhoztatom!” Ezt mondván, közéjük dobja bíboros tatár ruháját és szegényes csuhájában ott áll rendületlenül.

A felbőszült tömeg tigrisfalkaként rárohan, törrel, karddal, ököllel marcangolja s száz darabra tépi vala, ha a kádi e szavakkal: „*a törvény máglyára ítéli őt, a hitehagyót!*” ki nem ragadja s börtönbe nem viteti. Itt eleinte csinnyán bánik vele, de István a hízelgés és csábítás tőrei ellen a töredelmes elszántság paizsát szögezi és a rá mért ostorozás, csipdelés, bunkózás közben csak egy szava van: „*Krisztusért kész vagyok szenvedni, meghalni!*” Végre egyik kezén s lábán felfüggesztik, míg a másokra s többi testére óriási kő súlyt aggatnak, hogy minden izma s csontja szétváljék; aztán magára hagyják. Így telt el mártírharcának első éjjele.

Másnap, *kedden*, oda jönnek kínzói s csodálva látják, hogy még él. E hírre a tatár császárné, görög hercegleány, üdítő étket küld a három napja étlen, szomján szenvedőnek, de a kádi is megújítja leleményes kínzásait. Most két kézen akasztják föl, erőszakkal szétfeszített lábait pedig otromba nagy fatuskókkal nehezítik meg” s így hagyják éjjelre. *Harmad nap* újra kecsgetetik s a sok mihaszna szép szót iszonyú bivalybőr korbácsokkal is megtoldják; de hasztalan. Ismét föl akasztják tehát s lábai alá lassú tüzet raknak, hogy aprónként megperzselődjék, vagy a füsttől megfulladjon! De erősebb tűz égett bánatos szívében! Íme, virradóra nézik s ő börtönében újult erővel, csodás fény közt térden állva imádkozik, vállain két fehér galamb pihen, a béke s bánat jelképei. A kádi isteni erőt gyanítván e rendkívüli tüneményben, tán szabadon bocsátja őt, ha nem tart vala a nép haragjától, mely máglyát követelt a hitbajnok számára. De hát ha e tüzet is újra eloltja Isten keze? mily botrány a keresztnek ily diadalma fölött?! E rút kudarcot meg kell előznie. Azért látszatra a főtéren megrakatta a máglyát: de Istvánt még előbb el akarta tenni láb alól. S hogyan? Befűteti a nagy boglyakemencét izzásig s ide, a lángözönbe, keze-lába kötötten vetteti be Istvánt; jól rálakatolván a kályha ajtaját. Reggel küldi poroszloít, szednék ki maradék csontjait, nehogy a keresztények ereklyékül vigyék. Mert hát most már csakugyan bizonyos, hogy porrá égett, estétől reggelig! S mit látnak? A bűnbánó barát ismét sértetlen! kötelékeiből föloldva térdel a forró kemence üregében, amelybe, mint hajdan Babyloniában, az Úr angyala hús fuvalmat lehelt, enyhítő harmatot hintett, s ez a töredelmes vértanú könnyeivel elegyülve kioltá a földi lángokat! Ah, hisz a bűnbánat könnye kioltá az örök láng tengerét!

A kádi megdöbbenve vallá be: „*Ez Isten csodája! ennek meghalni nem szabad!*” De a dühös pogányok ez isteni jeltől még jobban elvakulva, kényszerítik a halálítélet kimondására, különben őt magát, a hűtelen kádit, kötik a készen álló máglyára. Sőt inkább legottan maguk lesznek bírái s hóhérai a hitszegőnek! Dűhtől ittasan betörnek tehát a börtönt, a dárda s kardsapás záporoként hull reá, nyaka összevagdálva, feje bezúzva, gyomra fölhasítva; de ő él s az örök élet sóhaja: bánat és szeretet, piheg föl vérző ajkain. A kádinak megesik a szíve rajta, könyörög, hízeleg, kincseit, leányát ajánlja föl újabb júdásbér gyanánt. De István szelíden így felel: „*Tartsd meg leányodat! szegény lelkemet az irgalmas Jézus a mártíroldáron jegyzi el magának!*”

A neki bőszült kádi most végre kimondá a máglyahalált azon iszonyú föltétellel együtt, hogy a vesztőhelyre lófarkon hurcoltassék! *Íme, betelt a jámbor örmény úrhölgynek jóslata;* de Isten is újabb fénnel ragyogta be szenvedő hívét. Bár elalélt, szétroncsolt testtel, több napi böjttől kimerülve, mégis oly erőssé vált az égi irgalom koronájának közeledtére, hogy lófarkra kötve fürgén együtt futott a hajszolt állattal, míg végső diadalának helyére, a máglya alá ért. Itt csak arra kérte Istent, bár vethetné még egyszer magára a szent kereszt jelét; s íme, békói lehullnak; ő pedig keresztet vet a máglyára, mely most áldozati oltára lesz; a lobogó tűzbe szökik s ez testét egyszer körülnyalván, mintegy hódolva lelohad, teljesen kialszik. Ott áll hálakönnyes szemekkel a hős és így kiált: „*Jaj nektek, elvakultaknak! Krisztus győzött! elevenen nem fog testem elégni!*” S most ütött a szabadulás órája! száz tör és szablya mélyed belé, s ő e szóval: „*Credo, hiszek, Jézus!*” kiadja a bánatos szeretet és szenvedés lángjain megtisztult lelkét. Holttestét máglyába vetik; megmaradt csontjait egybegyűjtik a keresztények, hogy tiszteljék bennük az emberi gyarlóságon diadalmas isteni irgalomnak emlékjeleit! A vesztőhely fölött több napon csodás fényt láttak maguk a megdöbbsent

pogányok és zsidók. – A vértanú érdemét az ég több csodával is megdicsőíté, de megtérése s boldog halála maga a legszebb csoda volt, amelyre Szent Pál szavai illenek: „*Ahol eláradott a bűn, túláradóbb lett a kegyelem!*” (Róm 5,20)

Oh Jézus isteni Szíve! ez szereteted legdicsőbb győzelme, hogy ránk is, kik szívedet bűneinkkel megsebeztük, e drága sebből nem a méltó büntetés lángjait, de malasztod kincseit, a megbánás könnyfolyóit árasztod s azután e sebnyíláson át bevezetsz egedbe, hol örökké zengjük irgalmatat!

Szent Piligrin püspök

(991. május 22.)

A magyar nemzet a honfoglalás véres munkája után, melyet Árpád apánk hős kézzel és bölcs ésszel befejezett, Zoltán s Taksony vezérek alatt egész Közép-Európát bekalandozta; Isten haragjának viharfelhőjeként végig söpörte Némethon gazdag városait s az Alpesek jégcsúcsait épp úgy, mint Francia- s Olaszország szép virányait. A remegő keresztény világ a litániába is fölvetta a fohászt: „*A magyarok nyilaitól, ments meg Uram minket!*” De a sok harc végre annyira kimerítette, hogy méltán tarthatott az ellene szövetkező népek haragjától. Ha tovább is ellenséges szerepet játszik, úgy ütött fölötte az enyészet órája; Istennek kiszolgált vasvesszejét izzé-porrá töri a keresztény Európa. De Istennek más terve volt vele: a vasvesszőt szentelt karddá változtatta a keresztség csodás vizében, hogy egyházának épp oly hős védőjévé avassa föl, mint amily bőszt üldözője volt. S e nagy átváltoztatásnak egyik buzgó műve *Szent Piligrin passzaui püspök vala*.

Gejcsa vezér, Szent István atyja, mint Hartvik püspök legendájában írja: „kemény és kegyetlen volt övéihez, de irgalmas és bőkezű az idegenek, kivált a keresztények iránt”. Azért, midőn I. Ottó német császár hozzá egy püspököt küldött, hogy tőle a keresztény hithirdetők számára szabad bejövételt eszközöljön, *Gejcsa* erre fényes küldöttséggel felelt, melynek nyomában jámbor szerzetesek jöttek terjeszteni a béke evangéliumát s a vad magyarok nyakára illeszteni Krisztusnak szelid igáját. Vezérük a fáradhatatlan *Piligrin vala*. Már Ottó császár is neki ajánlá az általa Magyarországra küldött Bruno verduni püspököt, hogy ezt bőségesen segítse s emberekkel, lovakkal és egyébvel, ami útjára szükséges, ellátva, a magyarok határához, mennél közelebb lehető, tisztességesen és legóvatosabban vezettesse el. „Mert – így mond – ha föltett szándékunk sikerül, ez neked és tieidnek, mindnyájatoknak hasznokra lesz.”

Piligrin azonban nemcsak e császári követet pártolta nemes és békés vállalatában, hanem kevés vártatva ő maga is hozzáfogott apostoli hódításához. – A magyar Szentek írói szerint *Gejcsa* vezér ez időtájban boldogító álomlátásban részesült. Fenséges női alak – fénytől és mennyei seregtől környezve tűnt fel előtte s így szólott hozzá: „Én vagyok a sértetlen Szűz Mária, kiről a keresztények azt mondták neked, hogy Isten fiának anyja; kijelentem előtted, hogy Fiamnak vajmi kedves tisztelői iránt mutatott jószívűséged. Az ezeknek adott tiszteletért ő is gazdag jutalmat ad neked!”

Ezen álom folytán díszes követséget küldött Bajorhonba *Piligrin*hez, nemcsak a püspök szent élete miatt, de azért is, mert úgy vélé, hogy ez némi hálából is szívesen fog szolgálni a magyarok újjászületési nagy művének. Ugyanis dédöse, *Piligrin Pechlari Rudiger*, német határőri vezér, Henrik császár haragja elől a magyarokhoz menekülvén, náluk vendégszerető védelmet talált.

973-ban tehát nagyszámú papságot bocsátott útra honunk felé s lángoló buzgalmaival nemsokára oly diadalokat aratott itt az igaz vallásnak, hogy VII. Benedek pápához, két papja

által küldött levelében, e fönséges szavakkal hirdetheté honunk keresztényesedésének kikeletét:

„A rettentő magyar nemzet, mely sok idő óta mindedig elzárta az utat a hithirdetők előtt, most már kész nyakát az Úr szelíd járma alá hajtani. Most a hithirdetőknek (kanonokoknak és szerzeteseknek) az isteni kegyelem annyi sikert szolgáltatott, hogy azon *nemesebb magyarok* közül férfiút és nőt *mintegy ötezeret* nyertek meg Krisztusnak, őket a katolikus hitbe avatván és a szent keresztséggel megtisztítván. A keresztények pedig, kikből a nép nagyobb része áll, kiket a világ minden részéből hordtak oda mint foglyokat s akiknek sohasem volt szabad, hanemha titkon, gyermekeiket az Úrnak szentelni, most minden félelem nélkül vetekedve hordják azokat keresztelni. Mind örvendeznek, mintha bujdosásukból hazájukba hozták volna őket vissza, hogy keresztény módra egyházakat mernek építeni és szabadságot nyerve, megkötött nyelvüket a Megváltó dicséretére bátorkodnak föloldani. Mert maguk a barbárok, ámbár még egy részük a pogányság bilincseiben van, a Mindenható kegyelmének munkája által, senkinek alattvalóik közül nem tiltják a megkeresztelkedést, sem a papokat nem gátolják, hogy bárhová menjenek. Hanem oly egyetértők a pogányok a keresztényekkel és oly barátságosan vannak egymással, hogy itt beteljesedni látszik Izaiás jövendölése: „*A farkas és bárány együtt legel, az oroszlán szénát eszik, mint az ökör!*” Tehát úgy áll a dolog, hogy csaknem az egész magyar nemzet hajlandó a szent hit föl vételére... „*És ott sok az aratni való, de kevés az arató!*”

Ez örömhangoz a hit hajnalának csalogánydalai valának, valamint e hajnalnak teljes napot hirdető csillaga: Piligrin. S bár e hajnalra terhes felhők nehezdedtek, ti. a német pártviszály és belháború, mely Piligrin passzauai megyéjét elpusztítá és székesegyházát romba dönté, de az apostoli lelkesedés fuvalma széteszlatta e borulást és Piligrin 977-ben újra honunkba küldhette a kereszt előharcosait; sőt azon vigasztalásban is részesült, hogy (Hartvik tanúsága szerint) buzdítása folytán „*Gejcsa vezér is hitt háza népével együtt és megkeresztelkedett*”. Íme, a kereszténység legszebb erénye, mely Jézus Szívéből forrt ki, az ellenségek iránt való szeretet, így nyilatkozott Piligrin püspökben; midőn az ő tőzsomszédos megyéjét leginkább gyötrő magyaroknak kölcsön fejében a menny legdrágább kincsével, a szent hit fényével fizetett: vér- s halálért örök életet.

De őt nemzetünk azon okból is legfőbb jótevői közé sorozhatja, mert a keresztény vallás zsöngéit belé ültetvén, ez által áttörte a gyűlölet véres falait, melyek honunkat a megsértett Európától elválaszták s előbb-utóbb nemzeti létünk sírfaláivá váltak volna. Ugyanis, mint a tudós dr. Balits Lajos oly szépen írja: (*A római katolikus egyház története Magyarországon, I. 5. lap*): „A magyar nemzet egy kénytelenül megtűrt, kelletlen, minden oldalról gyanúsán nézett s bosszúra fölhívott léttel bírt, mely vagy elpusztulva, vagy a népek által elnyomva a rabszolgák tömegét képezte volna, míg az erősebb nyomás lassankint nyomorult halállal ki nem irtja, *ha az egyház karjaiba nem veszi s őt egyenjogúnak, teljesen szabadnak nem nyilvánítja s védszárnyait fölötte ki nem terjeszti!*”

Oh, bár sohasem felednők a vallás ezen anyai jótéteményét s azon lángoló szeretetet, mellyel a Jézus szellemétől ihletett apostolok, ezeknek élén Piligrin, hazánk polgári s nemzeti lételét az örök hon sarkoszlopaira fektették!

Piligrin 991-ben, május 22-dikén nyolcvan éves korában meghal s a mennyben szállást készített azon magyar lelkek millióinak, kik az általa beoltott hit emelőin nevelkedtek föl Isten gyermekeivé.

Áldás és hála emlékére!

Árpádházi Szűz Szent Erzsébet

(1293–1334. május 6.)

Ha az árpádházi kor hazánk vallásos és polgári életének tavasza volt, úgy annak bimbója – az utolsó Árpádfiú koporsója fölött hervadó Szent Erzsébet királyleány vala. Édes atyja, III. vagy velencei Endre, anyja pedig, a korán elhunyt Fenenna, némelyek szerint szicíliai, mások szerint sziléziai (glogau) fejedelmi nő volt.

Születésekor Budán időzött Svájcnak Thosz városából (hol később Erzsébet jámborul élt s meghalt) egy előkelő polgár, aki leírta a királyi család s hű nemzete új örömének fényes ünnepélyét. „Buda tornyainak tövében – így regél – folyton bugyogó borforrások öntötték a népnak a vidámító italt, míg fönt a harangok ércnyelve hirdeté, hogy Árpád törzsének új virága fakadt.” Mostoha anyja, III. Endre második felesége, az osztrák császárléány, Ágnes, Bécsbe viteté a serdülő szüzet, hogy ott bátyjának gyermekei közt vallásos és tudományos nevelést nyerjen.

Ah, de e szende virágot már első tavaszán a fájdalom hervadása érte. – Atyja, Endre, 1301-ben elhalt s a nemzet jobbjai gyászos öltözetben álltak körül a koporsót, melyben az annyi szentet és hőst termő Árpád-törzs végső sarja nyugodott:

„S ki az, ki a koporsó alján térdepel,
Buzgó imádságban s könyben olvadva fel?
Erzsébet, a halottnak szegény árvája az,
Oly ifjú és oly ékes, mint a nyiló tavasz:
A haza szép árvája áll a halott fölött,
Mint dérütött virágszál, sziv- s testben megtörött!”

(Garay J.)

Az özvegy királynő, Ágnes, a magyar rendek beleegyezésével a trón árváját saját öccsének, az osztrák Henrik hercegnek jegyezte el s neki 300.000 magyar forintnyi kelengyét biztosított. E közben borzasztó esemény riasztotta föl Erzsébetünk szende nyugalmát. Mostohájának – Ágnesnek atyját – Albert német császárt meggyilkolták. E szörnyű tett hallatára Ágnes lemondott a világról és a königsfeldi kolostorba vonult, ahol jámborságban, irgalmassági cselekedetek gyakorlásával töltötte életét. Ide követte őt Erzsébet is, majd nemsokára a Svájcban viruló thoszi kolostorba ment át s itt azon új oltár előtt, mely nagynénjének, a dicsőséges magyar Szent Erzsébet asszonynak tiszteletére épült, fölvevé Szent Domonkos rendjének fekete fátyolát, hogy mint az éj fátyolától földött ibolya, e szent magányban lehelje égre föl szegény pártdúlott honáért a buzgó könyörgés illatát.

„Fejétől le bokáig ért gyászos fátyola,
Éjfélben ilyen volna a rejlő ibolya.”

De a gyöngye virág tövisek közt fejlődött a szerzetesi szentség teljes díszére. Lelki vezetője, a habsburgi grófi családból eredt komor apáca, rideg szigorúsággal edzette a magyar királyi leány alázatosságát és türelmét, úgy hogy rendtársnőinek nem egyszer megesett szíve e kemény bánásmód fölött. De Erzsébet jól tudta, hogy a szenvedés tüze tisztítja a szívnek aranyát s hogy minden fájdalom egy-egy vonás, mely bár könnyel s vérrel festetik, ámde Jézusnak, a lelkek vőlegényének szenvedő Szíve-mását varázsolja le a szelíd s alázatos ara szívébe! S azért tűrt, hallgatott, szeretett! hisz azért vőn homlokára királyi korona

helyett töviskoszorút, hogy az ne keressen többé a föld göröngyén örömvirágot. Ily edzett lélekkel azután ki is állta győztesen a csábító ostromot, mellyel egykori jegyese, Henrik herceg ki akarta erőszakolni kezét és szívét. A fájdalomtól elkábított vitéz betört a kolostor szentelt küszöbén s Erzsébetet maga elé idéztetvén, lerántja fejről a fátyolt s azt dühöngve lábbal tapodja; majd hízelegni kezd, kecsegteti a halvány szüzet a fény, a gyönyör és földi boldogság kápráztató tündérfényével... csak jöjjön ki e sötét falak közül! A szilárd szűz határidőt kér s pár percre az oltár elé borul, hogy hallja, mit súg szívéhez isteni jegyesének mindenható Szíve! S e Szív sugallt is; ez egy szót sugallta: „Szeretlek a kereszt haláláig... s te távoznál Szívemtől?!” „Nem – nem! örökre a tied!” Győzött a mennyei szeretet s Erzsébet, annak boldog zsákmányaként, elalélva tört meg – míg szent esküjét rebegő szájából erős vérroham szökött elő, mintha szívéből a föld hiú szeretetét vetné ki a diadalmas égi szeretet.

Visszatér a türelmetlenül várakozó Henrikhez s ez hallván a határozott választ – dühös haraggal rohant ki onnan, hol Istennel versenyre kelni merészkedett.

E hősi diadal a test és vér fölött megszerezte Erzsébetnek a szűzi tisztaság azon békés derűjét, melyet 28 évi szerzetes pályáján soha semmi kísértés vagy bűnös gerjedelem fellege meg nem homályosított.

Ezen szívbeli tisztaságot gyakori gyónás által őrzötte meg minden szennytől, sőt ő hozta be jó példája által rendtársnői közé azt az üdvös szokást, hogy a részletes gyónásokon túl, nagyobb lelki gyűjtöttséggel s élénkebb bűnútalattal évi általánost is végezzenek.

Ily szentelt lelki földben aztán díszlettek is a legszebb erények. Vagy említsem-e mély alázatosságát, mellyel a királyleány a konyhai s ebédlői szolgálatokat oly szívesen végzé? mit mondjak szent szegénységéről, melyről a kulcsár apáca tanúsítá, hogy 28 év alatt sohasem panaszkodott a durva, egyszerű ételek fölött, sohasem kért maga számára kivételeseket; tanúsítá mostoha anyja, Ágnes, aki Thószban látogatóba járván, az elébe kopott öltönyben siető Erzsébetet így szólította meg: „Oh, kedves leányom, nem szégyenkezel-e királynő létedre ily silány elnyűtt ruhában jární?” Tanúsítá végre cellája, hol egy fakereszt és szalmazsák pótolta az egykori udvari fényt és bőséget. Erénykoronájának legékesebb gyöngye azonban buzgó *áhítata* és folytonos szenvedések közt *angyali türelme* vala.

Első volt ő az éjjeli zsolozsmán, Krisztus kínjairól naponkint elmélkedett, minden pénteken annak tiszteletére 400 térdhajrással hódolt meg a vérző isteni Szív előtt; az Úrjövét évadában 7000-szer mondotta el az angyali üdvözlést és karácson éjjelén még külön ezerszer. Mennyre kedves volt imádsága Isten előtt, azt egyik jámbor apáca társnője álmoképen ismerte föl. Látta a rendszüzeket, amint zsolozsma közben minden imádság után egy-egy gyöngy hullott ki ajkaikból a kezükben tartott csészébe, Erzsébet szájából pedig mindannyiszor két nagyobb s drágább gyöngy pergett elő. Közbenjárói könnyörgésének hatását is érezte egy inaszakadt szegény asszony. Ezt szintén álmában inté az égi szózat: „Menj Erzsébet magyar királynőhöz s meggyógyulsz!” A jámbor azt sem tudta, hol van Magyarország?... s így mit sem tett; míg végre újabb álomban arról nem értesült, hogy a közel Thószban levő magyar királynő fogja őt meggyógyítani. Oda viteti tehát magát, hivatja Erzsébetet s kéri csodás erejű ima-áldását. A szemérmes szűz elpirul méltatlansága érzetében; szelíden átölelé a beteget s kérte Istent, gyógyítaná meg őt eleven hite jutalmául. S íme, a merev tagokban azonnal új erő lüktetett, önerejével haza sietett s nemsokára fölépült kezeivel készített szép munkákkal kedveskedhetett a kolostor oltárának.

De míg másoknak egészséget nyert hathatós imáival, azalatt önmaga türelmes szeretettel karolta át a reá eresztett kíneszteteket. Ezek valának égi vőlegényének jegyajándékai. Egymást érte a kínosnál kínosabb betegség, mely őt fölvattatásától kezdve boldog haláláig hű társként kísérte a kereszt királyi útján. Egyik leggyötrelmesebb betegsége alatt megjelent neki álmában dicsőült nagynénje, Szent Erzsébet asszony s azzal biztatá, hogy ünnepén, nov. 19-én felépül. S úgy is lön.

Mialatt e szent nap zsolozsmája zengett a karban, a szenvedő szűz hirtelen felüté bágyadt semeit, felöltözködött s teljes erőben oda sietett a fényben áradó oltár elé. De halála előtt négy évvel sorvasztó láz lepté meg s ez el sem hagyá őt, míg át nem szolgáltatta a mennynek, hol nincs könny, nincs fájdalom-sóhaj! E bajhoz még általános szélhűdés is járult, mely megmereszté minden tagjait. De ő így sóhajtott föl: „Hálákat adok te neked, Uram Isten! hogy szent akarod szerint testem s tagjaim használatától úgy lettem megfosztva: mint Te a keresztfán!” Ha társnői vigasztalták, így szokott felelni rá: „Hagyjátok abba, lelkeim! hadd küldjek néhány gyöngyöt szálláskészítésül az örök hazába!”

Szomjú lelkem az öröklét
Gyöngyvizeért ég, eped,
Várva várja, hogy levesse
Már a porbilincseket!
Ott örök rózsák mosolygnak
S mindenkor tavasz vagyom:
Nem tesz változást idő s éj
Az örökfényű napon!

S e nap fölvirradt, melynek hajnalsugáraitól illetve a haldokló szűz így fohászkozott: „Én teremő, én megváltó Istenem! Te, ki nemsokára lelkem örök jutalma léssz: oh tekints ma reám végtelen irgalmad szemével s fogadj be keserves szenvedésed és halálad érdemei által; úgy válok el a földtől, hogy nem emlékezem, láttam-e csak egy ismerősömet, mióta atyám országából elszakadtam”. Erre elbúcsúzott társnőitől... pár halk sóhaj, s 41 éves korában, 28 évig tartó szerzetesi szent élet után, május 6-án végsőt lehelt.

Szűz testét nyolc napig ravatalon hagyták, míg mostoha anyja, Ágnes, a temetésére megérkezhetett, aki, bár élteben királyi atyja örökségét, dús drágaságait s ékszereit fukarul visszatartá, halála után – a hagyomány szerint a neki megjelenő dicsőült szellemtől intve legalább a szegény thószai kolostornak nyújtott némi adományokat.

De Isten is megdicsőíté emlékét s erényeit. A szűz tetemet, mely élteben a betegség alatt már-már elsenyvedett, nyolc hónap után kiásták és épen s viruló színben, édes illattól át- s átárasztva találták. Ezért díszesebb kőkoporsóba helyezték, mely fölé a négy evangelista szobrai s mindegyik tövébe a magyar címet illesztették. Itt nyugodtak a szent hamvak századokon át, sőt a vad kép- s oltárromboló svájci Zvingli-eretnekek sem merték azokat megszentelteleníteni.

Oh szép májusi virág! ki Jézus Szívénél fönt díszelgesz – hintsd hazád ifjúsága keblébe a tiszta erénynek égi magvait, hogy Jézus Szíve, az igazság napja s Mária, a malaszt forrása által növeltetve – keltsen romlott nemzetünkben új, szebb tavaszt a tiszta nemzedék.

Boldog Gizella, első koronás királynénk.³

(Május 7.)

Szép és vigasztaló tünemény az megváltásunk történetében, hogy az Üdvözítő jászola és keresztje mellett az emberi nem Szűz anyja, Mária, a választott dicső asszony állott, hogy így szent Bernát szerint: „*az ember, ki asszony által bukott, újra csakis asszony segélyével keljen föl*”. Így a népek megtérésének bölcsejénél is többnyire szent fejedelmi nők viselik az

³ Házi íróinkon: *Pray, Katona, Stiling, Hevenessi* stb. Jézustársasági történetíróinkon kívül leginkább *Miletz János* tanár jeles munkájára (Temesvár, 1875.) támaszkodunk.

anyáskodó szelíd szerepet. Franciaországban Klotild, Lengyelhonban magyar Hedvig, Konstantinápoly trónján Pulcheria, a hitben és szabadságban újjászült Spanyolhon fölött Izabella valának a mennyei dajkák. Nemzetünk hittavasán is egy szelíd és buzgó királyanyával találkozunk. Mert ha Szent István volt nemzetüdvünknek fölkelő napja, úgy neje, Gizella volt annak hajnali csillaga; ha hiterős első királyunk volt a természetes tölgy, mely beárnyazá a hont, úgy Gizella volt a reá vigasztalóan simuló repkény. Azért májusban – Jézus Szíve legszebb virágának, Máriának kedves havában, hazánk kertjéből dicsőbb virágot nem tűzhetünk ez isteni Szív koszorújába, mint Boldog Gizellát, akihez egy ősrégi író szerint: „*jámborság-, ártatlanság-, jótékonyosság- és vendégszeretetre nézve nem találtatott hasonló széles e világon*”. Egyúttal dicső honanyánknak némi elégtételt is szolgáltatunk azon méltatlan rágalomért, mellyel, fájdalom! éppen néhány újabb korú magyar író nem iszonyodott ragyogó emlékére árnyat borítani.

II. Henrik bajor fejedelem és a burgundi királyleány, Gizella, boldog házasságának nemes gyümölcse, koronájok legdrágább gyöngye, *Gizella*, 975 körül látott napvilágot a dunaparti szép Regensburgban. Gondos szülői őt három testvérével a bajor főváros szent püspöke, Wolfgang nevelésére bízták. Történt egykor, hogy a jámbor főpap átszellemülve pillantván a jövőbe, a körüle csoportosult négy drága növendéknek előre hirdeté sorsát: „Henrik, te szent király leszel; Bruno, te püspök; *Gizella, királyné*; te meg, Brigitta, fejedelemasszony!” Ezen égi kinyilatkoztatáshoz képest már korán Gizella szívébe csöppögteté a keresztény királyasszony legszebb erényeit: a szelíd alázatot, kegyességet és könyörületet; mely égi magvakat ezután a gandersheimi nőkolostor nevelőkertjében legdicsőbb virágokká fejleszték Gizella későbbi vezetői, a császári vérű I. Gerberga fejedelemnő s a világhírű tudós apáca, Hrosvitha. Itt tehát, a szent magányban:

„Mint kis virág, mely bájosan
Nagy, őserdőnek árnyiban
Rideg sziklák és hó között
A szép tavaszt köszöntni jött:
Akkép virult fel ékesen
Szelíden és szemérmesen!”
(Garay)

Gizella már betölté neveltetését, mely őt a jámborságon és női kézműveken kívül a tudományokba, sőt a latin irodalomba is beavatta: midőn a négy folyam hazáján, a harcias magyar népen uralkodó bölcs Gejcsa fejedelem rávetette szemeit, hogy őt fiának, Vajknak nőül nyerhesse.

Ugyanis a szelíd lelkű s előrelátó vezér fölismervén a veszélyt, mely népét örökös harci kalandjai folytán az egyesült Európától érhetné, elhatározá, hogy ez erős, vad népágot a művelt nyugati keresztény család fájába oltja, s e végre legcélszerűbbnek tartá, ha egy császári házból származó leánnyal kötendő házassági frigy által koronázná meg a békét. Így jött a magyar nászkövetség 993-ban a Gejcsával amúgy is baráti viszonyban élő II. Henrik bajor herceg udvarába *háztűznézni*. A monda szerint Vajk (később Szent István) ismeretlenül szintén a követek közt volt s Gizellának az ártatlanság és szerénység pírjától elfutott arca által teljesen elragadtatott. De a völegénynek és népének pogány vallása nagy szálka volt a fejedelmi udvar, főképp a fenséges nevelőnő, Gerberga szemében. Sőt midőn a herceg bájos leányát a követség elé vezette és őt nyilván föl szólította, kész volna-e a hatalmas magyar nép jövő fejedelmének kezét nyújtani? Gizella fejcsóválva így nyilatkozott, hogy bár tiszteli a vitéz nemzetet, mégis iszonyodik annak pogány vallásától és csak úgy adhatná beleegyezését, ha a fejedelmi család s a nép fölveszi a kereszt hitét. Ezen akadály azonban csakhamar elhárult azon nagy napon, midőn 994-ik évi karácsony havának 26-dikán Esztergom várában

III. Ottó császár és II. Henrik herceg jelenlétében Gejcsa és családja, sok magyar főúrral együtt, megkeresztelkedett.

Ezután Szent István fényes követség élén újra jegyeséhez sietett, ki ekkor ismét a gandersheimi kolostorban időzött. A délceg termetű és kegyes herceg láttára eloszlottak Gerberga fejedelemasszony aggodalmai s ez őt maga vezette Gizella elébe. A jámbor hercegnő éppen a kertben álló feszület előtt térdelt; István nem zavarta áhítatát, s csak ennek bevégeztével lépett a piruló szűz színe elé, aki már most keresztény mátkáját örömmel üdvözlé. A fényes egybekelési ünnepélyt Scheiern (régii nevén Schyren) várában tartották meg s innen szép és hatalmas új honába küldé István hön szeretett menyasszonyát.

István e boldog egybekelés után nemsokára (997) elvesztvén atyját, Gejcsát, átvette a kormányt s megkezdé azon üdvös buzgolkodást honának valódi égi s földi javáért, mely őt népének apostolává, a keresztény magyar állam alapítójává avatta föl. Gizella, a magasztos lelkű nő, nemcsak mint hú feleség enyhíté, vigasztalá és bátorítá a szent hitért fáradozó, viaskodó férjet; nemcsak könnyekkel és forró imákkal kíséré az országot térítő s a vad Kopánnyal harcoló hős apostolt: hanem mint fejedelmi asszony is megosztá vele gondjait, szent fáradalmait. Szende ajakának méz-igéi sok dacos pogány magyar daliának szívet olvaszthatták föl, áldó kezei pedig a jótékonyág harmatát hintették a szenvedők és nyomorultakra. Ily egyetértő nemes munkájukat nemsokára (1001) a Rómából, Asztrik kalocsai érsektől hozott angyali korona, a pápa, II. Szilveszter áldásával együtt megdicsőíté s egyúttal betölté Szent Wolfgang jövendölését, hogy: „*Te, Gizella, királyné leszel!*” Királyi trónjáról a béke s szeretet angyalaként szállt le, hogy nevéhez illően, mely ős német nyelven „kezes” jelent, hazánkban Isten áldásának s a hit boldogító diadalának keze, záloga legyen. Dicső férjét utánozva, építé az Úrnak házát; így például a szépsége és fönségéről híres veszprémi bazilikát, melyet azután pazar bőséggel díszített föl s látott el arany- és ezüstkészlettel s önkeze készítette remek szent öltönyökkel. „Hogy mennyire szorgoskodott az istenisztelet ékessé tételében (írja róla Hartvik a XII. században)... bizonyítják mind e napig az egyházakban fönmaradt kereszték, szent ereklyék és bútorok.” Ekként gazdagítá táblákkal, kelyhekkel, drágakövekkel, aranyból szótt drága ruhákkal a fő és vidéki templomokat.

Így gondoskodott különösen a székesfehérvári és budai egyházakról, sőt férjét országlátó útjában kísérve, „valamely templomba bement, minden egyházi készletet megvizsgált és évenként megjavítgatta, melyek selyemből vagy bársonyból voltak készítve” (Thuróczi). A mai kor is bámulva szemléli azon remek női munkákat, melyek ízléses készítésére még a gandersheimi kolostorban taníttatott. Ilyenek például 1. a *koronázási köpeny*, mely eleinte az ügyes királynétól a székesfehérvári egyháznak készített miseruha volt; 2. egy másik remekművű miseruhát szintén Gizellától a székesfehérvári Mária-templom számára hímezve, a bécsi cs. régiségtár őriz; 3. egy harmadikkal, melyet királynénk XIX. János pápának küldött, a metzi székesegyház dicsekszik.

Ezen áldásos honanyai buzgolkodását nemsokára édes családanyai örömek koszorúzták meg. Házassági frigyük „*Krisztusban lévén összekötvé*”, több magzattal boldogítá a szent hitvespárt, kiknek kora elhunytá fölött érzett keservüket dúsan megvigasztalá az 1007-ben Székesfehérvárott született *Imre herceg*; aki „*mint a cédrus Libanonról, dicső nemzetségből... származván s erényeivel szerfölött díszeskedvén, a legfényesebben tündöklött.*” (Régii krónika.) A lelkéből lelkedzett drága csemetébe oltá ezentúl Gizella szívének egész szeretetét s gyöngéd szépségét. És ő szent anyjának annyira hú képmása lett, hogy már gyermekkorában a keresztény áhítat és szűzi tisztaság ragyogó tükre volt. Méltán írja tehát róla egy régii történetíró: „*hogy szentté fejlődött, nagyrészt anyja kiválóan szorgos nevelésének köszönhető!*”

Épp ily szentül nevelé másik, életben maradt gyermeküket, *Hedviget*, ki Edvin angol herceghez ment nőül s ennek halála után Eppo nellenburgi hercegnek nyújtá kezét, akitől született fia, *Eberhardt*, szintén a szentek közt díszlik.

Ah, de ezen anyai öröm Szent Imre fölött, hervadó tavaszvirág vala. Szülőinek szemefénye, a jövő nemzedék reménye, mikor ég és föld, családja s hazája legjobban gyönyörködtek benne, pár nappal a kormányzat átvétele előtt, huszonnégy éves korában, 1031. szeptember 2-án az Úrhoz szólíttatott, „hogy – mint Turóczi írja – a világ csábításai által meg ne romoljék s el ne veszítse híven megőrzött ártatlanságát!” Mily borzasztó csapás! mily országos gyász! mily rémületes hír: „Lefutott Pannónia fénye, csillaga! oda Magyarország öröme, reménye!” Egy nemzet keserve állta körül Székesfehérvárott az árpádházi lilium ravatalát s föléje mint két szomorúfűz borult édes apja, anyja!

Gizellát e keserű megpróbáltatás után, melyet a szentek megadásával viselt, hét év után épp oly súlyos csapás érte: Szent István az ő földi egének napja, leáldozott s a hű nőt özvegyfátyol takarta, mint borús felhő az alkonycsillagot! Mivel boldogult férje őt utódjának, Péternek ajánlá, egy ideig még a királyi udvarnál maradt, hogy az ifjú, könnyelmű királyt bő tapasztalatai és intelmei által a jó úton megtartsa. De ez rossz tanácsadóitól elcsábítatván, már egy év múlva egészen elfajult s a kelleetlen, dorgáló szent özvegyet megunván, eleinte jószágaitól, később szabadságától is megfosztotta (1041). Az ország rendei egy emberként fölálltak meggyalázott kedves királynéjuk mellett, s mivel Péter kérésükre nem hajolt, erőhatalommal kiszabadíták a szent foglyot és diadallal vivék veszprémi várába.

Itt csendes jótétemények és istenes tettek között élt s inkább a mennyhez, mint a földhöz tartozván, mintegy angyalszárnyakon emelkedett a halhatatlanság felé, melynek koronáját nemsokára elnyervén, oda szállott, hol őt mestere, Wolfgang és szerettei: Szent Henrik bátyja, István és Imre örvendezve fogadták. Meghalt 1075-ben s holtteste királyi díszben, fején arany koronával, saját kívánsága szerint Veszprémben, ott tétetett nyugalomra, hol most a Gizella-kápolna áll.⁴ Hálás alattvalói híven megőrzék emlékét, úgy hogy például a szentek legrégebbi sorozatában hol *szent*, hol *boldog* névvel illeték; Pál királyi udvarbíró őt 1338-ban boldognak nevezi. Sőt magyar őseink később is az aacheni nagy búcsújárásokra sietvén, útjukban tömegesen föl szokták keresni a bajor Passzau várost, hogy az ott (bár tévesen vélt) drága sír fölött bemutassák hódolatukat szent királynéjuk iránt.

Csak az újabb korú hálátlanság dobott e sírra követ, azon rút rágalom követ: „*hogy a vallás iránti buzgalommal, mint sok másban, benne is fondorkodó, cselszövényes lélek lakott, mely néha, minden vallásosság dacára is, mélyen bukik!*” (Horváth Mihály!!) S miért ez undok vád? Mert hát Gizella 1. az árpádi fiak kiszorításával a külföldi Pétert ármánykodta föl a trónra, és 2. mert Vazult, a trónörökös, szeméitől megfosztatta s füleibe forró ónt öntetett volna?

Nincs itt helyén bővebben megcáfolni az aljas ráfogást, melyet a legrégebb s legújabb alapos történetírók úgy is eloszlattak (Bonfin, Pray, Katona, Palma, a protestáns Hauer, Fessler, Cornides, gróf Mailáth s főleg a jeles Miletz tanár legújabbban). De mégis szent és magyar lovagias tisztünknek tartjuk angyali erényű királynénkért legalább egy lándzsát törni.

Tehát 1. bizonyos az, hogy *Pétert maga Szent István, az országnagyokkal tartott előleges tanácskozás után, választotta utódául*; mert Vazult gaz jelleme miatt; Endre, Béla és Levente hercegeket pedig a pogány hithez való szításuk miatt nem akarta, sőt az utóbbiakat száműzette. (Ezt bizonyítják a Szent Istvánnal egykorú *Wipo*, *Hermannus Contractus*, a *mölki krónika*, *Hermannus Augiensis* történetírók és Szent István nagyobb legendája. Ezen egykorú adatok ellen a 300 évvel későbbben és zavarosan író Kézai s az utána induló Thuróczi gáncsoskodása mit sem bizonyít.) 2. *Vazult is Szent István csonkította meg jogos büntetésül*

⁴ Csete Antal: „Gizella királyné!” 1862.

az élete ellen szőtt gyilkos merényért, nem pedig Gizella, kiről minden történetíró vallja, hogy a politikába sohasem avatkozott s inkább az apostoli szentnek, mint a királynak felesége volt. Hogyan is tehetjük föl az ily bujtogató ármányt oly nőről, kit II. Endre 1217-ben „boldog emlékezetű királynőnek” nevez? kinek Isuali Péter veszprémi püspök „kegyes” címmel síremléket emel? kiről Bonfin írja, hogy „egyhangúlag a legszentebb nőnek” tartaték?!

Hogyan kelhettek volna föl mellette oly lelkesen az országnagyok, hogy őt Péter körmei közül kimentsék, ha cselszövő, vérszopó szörnynek hiszik vala? honnét a tömeges magyar zarándoklás sírjához s a magyar ajakon zengő boldog és szent nevezet? Ó! ki szentnek (Henriknek) nővére, szentnek neje és szentnek anyja volt, ő homályosította volna be szentül viselt életének végső alkonyát?! Nem! Soha!

Azért méltán zárjuk be sorainkat a tudós és szép lelkű Miletznek arany szavaival: „*Mint láttuk, egész élete csak lelke szépsége-, szívjósága-, alázatossága-, a szegények, özvegyek és árvák iránt tanúsított jótékonysága- s mély vallásosságáról tesz tanúságot; s távol volt tőle mindazon fondorlat, gonoszság és cselszövény, melyet eddig többen felőle igaztalanul állítottak és állítanak.*”

Azért hazám keresztény leányai! habár:

„A cselszövény kígyója, gonoszság szelleme
Sötét szövetkezésben fordulnak ellene!”
(Garay)

válasszátok őt példaképül nemcsak házi éltetekben, hogy nemzetünknek, mint ő, Szent Imre s hite erényeiben díszlő fiákat neveljete; de abban is, hogy Jézus Szívének lakásait, oltárait, mint Gizella, ügyes kezetek remekeivel, szép templomszerekkel díszítsétek. Így leszte ti is ugyanannyi Gizellák, vagyis neve jelentése szerint a honüdvnek és családi boldogságnak biztos „*kezesei!*”

Szent László király

(†1095. június 27.)

Rózsákat szaggatál, koronádba fűzéd! – így szól a régi dal Szent László királyról. E rózsakoszorú az ő hervadhatlan *hite* volt; ezt fűzte királyi koronájához mennyei ékesség gyanánt és pedig három színű rózsákat szaggatván lelkének virágos kertjében, ti. *fehéréket*, hitének tiszta erényeit; *pirosakat*, a hitért vívott hős harcait; és *aranyárgákat*: hitének földi s örök győzelmeit. Tekintsük e hitrózsákat Szent László koronáján, melyeket az ő bajnok szívében Jézus Szívének kegyforrása növelt nagyokká s dicsőkké: hogy őt követve a rózsatermő szép júniusban minden magyar kebel ily hitrózsákat szaggasson s azokat szeretve s résztvevőn Jézus Szíve töviskoronájába fűzze!

I. Fehér rózsák. E drága rózsató, a hit, már bölcsejében reá simult; anyja a jámbor lengyel királyi hölgy Rikézza, volt e szelíd tő, kinek oldalán támaszkaróként a hős atya, a lovagias Béla herceg állt, levervén a lengyel nemzet pogány ellenét, a pommeráni vad óriást. Ily szülőktől László nem azt tanulta előbb, hogy korona s hatalom vár reá, hanem hogy Isten, a királyok királya dicsőbb koronát készít neki, ha megtartandja hitét. Boldog szülők! kiknek hiterős életfáján a vallás ily szent ágat terem, teljeset *fehér rózsákkal, a hit erényivel!* Ily rózsza fehérlett László *áhitatában*. Ez *áhitat* édesgeté őt éjente az oltár elé, hogy ott fölsóhajtson: „Atyám Istene s irgalmasság ura! te választottál engem néped királyává, küldd le hozzám szent egedből és a te fölséged székéről a bölcsességet, hogy velem legyen és velem munkálkodjék!” (Bölcs 9,7.10) *Áhitat* uralkodék palotájában, melynek vallásos berendezése

ünnepies fönséget s tiszta erény-szigort lehelte, *áhitat* kísérte őt a tanácsterembe, hogy itt törvényeit a szentség s igazság alapjaira fektesse. Tudta ő jól, hogy a fejedelem isteni félelem nélkül vagy zsarnok, vagy gyáva játéklabda; tudta ő, hogy az imádság a kegyelmek csatornája, hogy ez szívünket Istenhez emelvén, azt a szenvedélyektől szabaddá, erényharcokban hatalmassá s áldásokban gazdaggá teszi. De *áhitat* vezérelte őt a csatamezőre is; ahol döntő harcot nem vívott, mielőtt három napi közkönyörgés és böjt által a seregek Urát meg nem kérlelé. Íme, Mogyoródnál már szemközt állt a két had; egyfelől a hűtlen Salamon király német s olasz zsoldosaival, másrészt az üldözött testvérpár, Gejcsa s László a nyitrai s bihari dandárok homlokán. Fölcseng a harci kürt, lengnek a büszke lobogók; hirtelen néma lesz minden, mint szélcsend zúgó vihar előtt. László leszökik kedves szöglováról s arccal földre borulva így könyörög: „Istenem! vedd áldozatul véretem a testvérharcban pusztuló hazáért! s ha jó ügyünket ma győzelemmel koszorúzol: úgy itt a harc helyén Szent Márton tiszteletére templomot emelek!” Így esedett ő minden csata előtt s azért vele csatázott is a mindenhatóság Istene. Ekként illatozott László hős szívében az *áhitat* fehér rózsája; de különösen *Nagyasszonyunknak* kedveskedett ő e mennyei virággal. Hisz az ősrégi ének szerint ő „*Szűz Máriának választott vitéze!*”

László tisztelése először őt ez édes névvel: „*Patrona Hungariae!*” Ő verette Istenanyai képét a magyar aranyokra; ő tűzte a nemzet zászlajára az erős asszonynek címerét; ő ültette hazánkba Mária születése s tisztulásának ünnepét; ő tisztelteté böjttel Mária napját, a szombatot! ő emelt nevének fényes templomot Nagyváradon és Zágrábban és Gejcsával együtt Vácott; ő alapított neki Sümegen monostort; s így megérdemlé a *máriai királynak* szép nevét, ezen latin vers szerint:

„Hic certe siquis, rex Marianus erat.”
Ő valamennyi fölött Mária királya vala!

Ah, hős László! most értem nagy voltodat, tiszta erényedet s boldog országlásodat! értem, mért zengi rólad a régi dal:

Testedben tiszta, lelkedben fényes,
Szívedben bátor, mint oroszlán:
Mert választta a szűz Mária!
Megdicsőíte sok szép ajándékkal,
Hogy te őriznéd és oltalmaznád,
Neki ajánlád jó Magyarországot.”

Szent László *áhitatának* második főtárgya dicső elődje, *Szent István vala*. Ennek bölcs nyomdokán járva főtörekvése oda irányult, hogy annak apostoli kezétől alkotott nagy művet, a honüdv alapját, a katolikus hitet önvérével is megóvja. Ezért szent ősenek boldoggá avattatását VII. Gergely pápánál kieszközölvén, Fehérvárt áldott tetemei fölött nagy esküt tőn: hogy egész életét Szent István örökségének, a katolikus egyház dicsőítésének szenteli. S hogy ezen *áhitatát* még jobban kitüntesse, annak sértetlenül maradt „*drágalátos szent jobb kezét*”, e csodálatos nemzeti ereklyét, a szent jobbi apátság alapításával tisztelte meg. Oh, kedves olvasóm! kövessük mi is Szent Lászlót azon meggyőződésében, hogy hazánk csak akkor lesz igazán boldog, ha Szent István hagyományát, a katolikus hitet érvényesíti mind családi, mind pedig országos életében. Főleg ti, lelkes ifjak, korunk reményei! törekedjete arra, hogy rólatok is, mint bátor, hiterős keresztényekről elzenghesse Szent László éneke:

„Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztus nyomdokának követe;
Te Szentléleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze!”

A hitnek tövéből nyiladozó egyéb mennyei fehér rózsák, Szent Lászlónak többi nagy erényei; melyeket szemlélve csodálni, csodálva édes illatjuktól felbuzdulni, felbuzdulva utánuk futni, életünknek legszebb pályacélja legyen! Csodáljuk *alázatosságát*, mellyel az összes nemzettől neki följánlott koronát mindaddig visszautasítá, míg arra a pápa sürgetése és a rendek ismételt unszolásai által nem kényszerítettett. Csodáljuk *nagylelkű türelmét*, mellyel az őt kelepcebe csalogató orgyilkos Salamonnak ismételve testvéri békejobbát ajánlt. Oh az angyalok előtt is megható látvány volt az, midőn 1084-ben Székesfehérvárott Szent István dicsőült hamvai fölött két daliás alak ölelkezett. Egyikük bánat és szégyen súlya alatt remeg, mint egy bukott angyal; a másik főséges királyi termet, vállal magasabb valamennyinél, arcán nyugalmas erő s szelíd jóság honol; amaz Salamon, ez László, ki békecsókot ad halálos ellenének. Csodáljuk továbbá benne a *felebaráti szeretet* csodáját a mogyoródi vérmezőn. Ott fetreng vérbe fagyva az álnok Vid, Salamon rossz szelleme, a testvérharc szítója, amint leroskadt Ottó hercegnek, László sógorának csapásai alatt; a felbőszült bihariak már-már megcsonkítják hideg testét, midőn László odarohanva azt megtiltja, fősóhajtván: „Oh, gyászolom sorsodat, noha esküdt ellenem valál; bárcsak élnél s velem kibékülnél!” Erre tisztes temetést rendezett a szerencsétlennek. Vagy magasztaljuk-e *irgalmát*? Valóban ő „*irgalomra építé királyi székét*” s elmondható Szent Jóbbal: „*A könyörület velem szülelett s szívemben gyermekségem óta velem növekedett; szeme voltam a vaknak, lába a sántának s a szegényeknek atyja!*” E könyörület indítá arra nagy szívét, hogy ápolja a kórosokat, sőt a bélpoklosokat meg is mosogassa fölönt királyi kezeivel; hogy a pozsonyi ostromnál nyert hadifoglyokat megajándékozva szabadon bocsássa; hogy az általa bezárolt Krakkónak éhenhaló népét élelemmel enyhítse s békés földadásra bírja; hogy a tönkrement kun hadak kaszaboltatását megtiltsa, azt kiáltván a harci zaj között: „*Kíméljétek őket, mert élve jó keresztényekké válhatnak!*”

Valóban rendkívüli csoda e lágy szív oly acélerős bajnok kebelben! e gyöngéd részvét oly harcviharos borús időkben! e leereszkedő könyörület oly vakító fényű trónuson! Hisz a történelem tanítja, hogy a fejedelmek, hacsak az ég különös malasztja nem ihleti őket, igen hamar elfeledik, hogy ők az irgalmas mennyei atyának eleven képei s kegyeinek szolgái e földön. Szent László ellenben azt tartá, hogy a királyoknak fő díszje nem a ravaszkodó államtudomány, nem is a mindent eltipró nyers erő, nem a kiszívott alattvalók könnyein visszasugárzó pompafény; hanem a nép, mint a közös nagy család iránt gyakorolt atyai szeretet!

Ezen *szeretet* kalauzolta őt országának gyakori látogatásában. „Leszálok székemről – így szólt – s elmegyek drága népem közé! hadd lássam a szegény kunyhóját s beföldjem meztelenségét; hadd ízeltsem könnyekkel sózott fekete kenyerét: jöjjetek hozzám ti szenvedők és én megenyhítelek!” S hős Szent László, mint a vigasztalás hajnali csillaga, bejárta széles e hazát, földerítve annak leghomályosabb zugát; eltörli a zsarolást, leszállítja az adót, könnyíti a nyomor igáját. Ah, képzeljük, kedves olvasóim! ezt a jó, becsületes magyar népet, mely koronás királyában, vallásos és csaknem rajongó lelkesültségében inkább atyját szereti, mint urát rettegi: hogyan tolongott a dicső László köré, hogyan áldá léptét, nyomát! hogyan hullatá örömkönnyeit! hogyan sóhajtá a régi dallal:

„Te arczúl teljes szép piros valál,
Tekintetednél embereknél kedvesb,
Beszédedben édes, karodban erős!”

Oh, mennyivel dicsőbb volt Lászlónknak e népszerűtet, mint a cifra udvari körök bálványozása, mely többnyire fagyos, mint az önzés, és erőltetett, szomorú, mint a rabszolgaság! S kérditek, mily szent láng forrasztá egybe a király és a nép szívét? *A katolikus hit!* mely abban Isten képét – emebben Isten gyermekeit s a menny örököseit tünteti föl, és megköti köztük a kölcsönös kegyeletnek boldog szövetségét. – A hit tehát nemessé teszi a királyt s a népet boldoggá, mint a Szentírás mondja: „*Boldog a föld, melynek királya nemes!*” (Préd 10,17)

Oh, lelkesüljünk mi is szent hitünkért; termeljük annak mennyei tövéből Szent László példája szerint az áhítat, alázat, türelem, könyörület és szeretet fehér rózsáit; szaggassuk le ezeket s fűzzük e hónapban áldozatul szíveink királyának, Jézus szent Szívének koronájába; erre segítsen

„László fejedelmi vitéz, amaz isteni férfi,
Nem föld ad neki lelkesedést: szűz tiszta szívében
Él az erős Isten s a nemzeti ritka dicsőség;
E kettő viszi csendes időn, s intézi csatáin!”
(Vörösmarty)

Ő nyissa meg imáink lándzsájával fölöttünk az isteni Szívet, hogy ömöljön újra sebéből hazánkra víz és vér; a malasztok vize bűneink törlesztésére s a szeretet bíborharmatja hitéletünk fölvirágoztatására.

Mint mikoron kardod lecsapott a szikla fejére
S bús hadaidnak ömölt tiszta forrással az ér:
Nyissa föl úgy esdő ajakad Jézusnak imádott
Szíve malaszt vizeit s újra megenyhül e hon!

II. A hatalmas római hadvezérről, P. Cornelius Scipióról olvassuk, hogy legyőzvé a rettentő Hannibált, azon kiváltságot adta a nyolcadik dandár (legio) katonáinak, kik első rontottak be a kartágói sáncok közé: hogy Rómában diadalmenetet tartván, piros rózsabokrétát vigyenek kezükben. Ugyanily dicsőségben részesíté később P. Scipio Aemilianus a tizenegyedik dandárt, mely Kartágó falait első mászta meg.

Ily *piros rózsákkal* ékeskedett dicső Szent László király, melyekkel a hitért vívott harcait jelezzük; valamint *fehérékből* fontuk előbb hitének békés erénykoszorúját. Ő ugyanis nem elégedett meg azzal, hogy mint „*igaz, a hitből éljen*” s ennek törvényeihez szabja magános és nyilvános életét: hanem a hitnek bátor védelmét is koronája legnemesebb díszének tartá: sőt a csatamezőkön is dúsan megtermé az önvéréből pirosuló vértanúrózsákat.

Tudta ő, hogy a vallásos hit az országok földi s örök üdvének sarkköve; hogy a hitre épült hon szilárd sziklavár, melyre hiába tör a szélvésznek bús harca; hogy az isteni tekintélyen alapuló hit, egyúttal a királyi trón tekintélyének is, a hűség- és igazságnak, a tiszta honszeretet- és áldozatkészségnek, egyszóval a polgári és hadi erényeknek mennyei forrása;... tehát azt is tudta: hogy ezen hit megvédése az apostoli királynak, amint ragyogó kiváltsága – úgy koronájával egybeforr legsürgösb gondja is!

Azért mindenekelőtt a pogányság maradékaitól tisztítá meg szép hazáját; azután pedig bölcsen belátván, hogy az erkölestelen szív rendesen hitetlenné válik, az uralkodó bűnök – főleg az orzás, rablás, emberölés, közbékebontás és paráznság ellen oly szigorú törvényeket

hozott: hogy például a tolvajt első ízben orrcsonkítás vagy szemkitolással, másodízben már fölakasztással bünteté; az istenkáromlónak pedig gonosz nyelvét vágatá ki. Törvény rendelé el az ünnepek pontos megszentelését, úgy hogy az istenitiszteletből elmaradókat testi fenyítéssel is sújtá. Így küzdött Szent László a hit épségéért a törvényes szigor fegyverével; de ha kellett, hathatósabban is fölkel anyjának, az egyháznak oltalmára.

Nem tűrte ő a római pápának, a hívők közös atyjának meggyaláztatását. Nemcsak koronáját s országát ajánlá föl neki hűsége zálogául, nemcsak a szabolcsi zsinat végzéseit terjeszté megerősítés végett Krisztus helytartója elé, hanem 1087-ben követeket is küldött Speyerbe a német birodalmi rendekhez, kijelentvén előttük: hogy a pápát (VII. Gergelyt) s az egyházat üldöző bitorló IV. Henrik német császár ellen azonnal válogatott hadat küld, ha a pápa atyai fenyítékének meghódolni vonakodnék.

De még több az, hogy önvérét is szívesen ontá a pogány népek ellen, melyek vak betöréseikkel pusztították a hitnek viruló kertjét, szép Magyarországot. Alig volt még sarjadzó ifjú, máris ott küzdött Fehérvár falai előtt a lázongó pogány pártosok ellen s ezek vezéré, Vatha Jánost, önkezével lesújtván, a véres harcmezőn frigyét kötött Chák, Petur és Iván főnemes ifjakkal: hogy a keresztény hit diadalának szentelik éltüket, vérüket.

„S összegyűlvén négy virágzó honremény,
Frigyet kötnek egymással, megesküvén:
Hogy megvédik a keresztnek szent hitét
S lekötik egymásnak egymás életét.”
(Garay J. Sz. László II. 8.)

S valóban, Szent László egész élete e nagy eskü megszentelése volt. Vagy nézzük Cserhalmot, a hit diadalának büszke tetőjét! ott küzd a pogány kunok ellen „a szekercecsapással rettenetes László, amaz isteni férfi! Nem a föld ad neki lelkesedést; szűz tiszta szívében él az erős Isten s a nemzeti ritka dicsőség!” (Vörösmarty: Cserhalom.) Az ellenség már oszlik előtte, mint Szent Mihály villámszabljájától az ördögök tábora, már a kun vezérnek, Ozulnak is „hármassal leütött nagy barna fejére s szélvész markában kard nem sújthatna nagyobb” (Vörösmarty), midőn látja, hogy egy kun levente, Árboc, rablott magyar szüzet ragad tova száguldó lovával. László, bár több sebből vérezve, utána rohan s mert fáradt szöglován el nem érheti, rákiált: „Hugom! rántsd le magaddal a rablót!” Úgy is lőn; még egy perc és László, mint Isten haragos anygala ott terem, hogy megmentse a hit legdrágább gyöngyét, a szűz tisztaságot. Ámde a harc hevében sem felejtí a hit parancsolta mérsékletet, leszökik lováról s gyalog győzi le gyalog ellenfelét.

Máskor (1063) ott küzd Munkácsnál, a Salamontól hitszegőleg behívott Kutesk kun fejedelemmel „és (a régi legenda szerint) mint az kövér faggyú az tűz ellen, úgy elolvadának elleni és nagy diadalmat vőn rajtok; holott rakattata egy szentegyház ur Istennek tisztóságára”. (Érdi-codex.) Majd ismét a Temes vizénél találkozik (1092) Kopulcs rabló hadaival. De ki állhatna ellent László villámló karának, melyet a hit anygala s honszeretet erősít? Kopulcs és serege vérbe és vízbe fúlva meg van törve, s a maradék foglyokat László a keresztkúthoz édesgetve, a mai Jászság aranykalászos rónáin telepíti le.

Csakhamar újra véres kard hirdet új veszélyt. A pogány kunok most az alsó Dunánál törnek be s fürgetegként lerombolva a keresztény műveltség alkotásait, rabláncokba fűzik a magyar nők, szüzek s gyermekek ezreit. De küzdeni száll a hős király s kegyes szíve a pusztulás láttára e szavakban tör ki: „Hát тұrjük a kereszt gyalázatát? тұrjük jajgató testvéreink szolgását? e vérrel nyert hazát pogány dűlja föl? Nem! ki Istenben bízik, utánam! előre!” Éppen szombati nap vala. László kiragadja a zászlótartótól Szűz Máriának veres lobogóját s szögparipáján az első sorokon bevág. A sereg „Jézus-Máriát” dörögve utána ront, a kun vezér, Ákos feje porba hull László kérub-kezétől s a hit újra mentve lőn!

Így harcolt a nemes király országának fő kincséért, a hitért. „*Valóban boldog a nép, melynek királya nemes.*” De mit szólsz te, kedves olvasóm! ezekhez a hit harcmezején hősvértől pirosult rózsákhoz? Téged is ily harc környez szent hitedért, az életnek, a társalgás, tudomány s politikának küzdőterein! Lebegjen szemed előtt László diadalmas erővel! Ő a halálthozó bárdal -- te pedig szívvel-szájjal, szóval-tettel védelmezd önlelkednek s családodnak fő díszét, a keresztény katolikus hitet. A gyáva s hígvelejű hitgúnyolók érezzék meg bátor föllépésedben a vértanúk unokáját s azon szent isteni Szívnek bajnokát, amely azt monda: „*Nem békét jöttem hozni, hanem kardot!*” a bátor hitvallomás kardját, mely az ő szent szerelmének lángjában edződve sikra száll a hitetlen világ mendemondájával s csattanós feleletekkel torkába fojtja a magát felvilágosultnak nevező felületes hitcsúfolónak rágalmlát s ellenvetéseit.

Főképp június hónapban, mely különösen Jézus isteni Szíve megkérlelésének s dicsőítésének van szentelve, kövessük Szent László hősi hitbuzgalmát, áldozzuk neki nemcsak a hiterénynek *fehér*, de a hitvédelemnek *piros rózsáit* is. Úgy tőle, mint Szent László, megnyerjük a hit földi s örök diadalmának *arany rózsáit*.

Boldog Dominici János

Domonkos-rendi, bíbornok és raguzai érsek (†1418. jún. 10.)

A földnek ugyan a szép Flórencben, de a mennynek boldog halállal hazánkban született, mint egyszerű polgári családnak gyermeke. Kora ifjúságát Istennek szentelte Szent Domonkos rendjében, ahol jámborsága és bölcsessége miatt nagy becsülésben részesült. A bölcsészeti és hittani tudományokat – mint maga vallja – oktató mester nélkül, Isten különös áldásával, mind csak maga szorgalmával tanulta s azokban mégis oly jártasságra tett szert, hogy különösen Szentírást magyarázó jeles munkákat írt; sőt a nép számára is egy közkelendőségnek örvendő könyvet („Az isteni malaszt szeretete”) Szent Pál eme szavainak nyomán: „Szóljak bár emberek és angyalok nyelvén, ha szeretetem nincs, olyanná lettem, mint a zengő érez, vagy pengő cimbalom!” (1Kor 13,1)

Isten igéjét, mint népszerű szónok, oly buzgón hirdette, hogy a nagyböjt alatt napjában kétszer is szószékre lépett. „Szent beszédeiben – mint rendtársa, Szent Antonin írja – egyesíté a lángoló erőt a nyugalom méltóságával; hangja, mint angyali kürt – velőt és szívet rázkódtató, előadása világos és a legmakacsabb elmére is hatékony vala.” Ez által oly nagy tekintélyre emelkedett, hogy a flórenci tanács követül küldé őt az imént megválasztott XII. Gergely pápához. Ennek színe előtt, a bíborosok fényes gyülekezetében, oly nyomosan és lelkesítően szólt az egyházi szakadás ellen, mely akkor több ellenpápa által sebezte Krisztus jegyesének keblét, hogy a pápa őt Isten angyalának nevezte és minden ellenkezése dacára is raguzai érseknek (a mai Dalmáciában) és bíborosnak nevezte ki. János ezután csakugyan mint a béke angyala járta be a fejedelmi udvarokat, hirdetvén az egyházi egyesülésnek áldásait. Így hajlító engedelmségre a törvényes pápa iránt a dacoskodó nápolyi királyt, Lászlót, így nyerte meg a béke szent ügyének Zsigmond magyar királyt, midőn a beteges XII. Gergely nevében a konstanci zsinaton elnökölt. Zsigmond annyira bízott az ő bölcs buzgóságában, hogy az időközben megválasztott új pápától, V. Mártontól magyarhoni teljes hatalmú szentszéki követül kérte ki a huszita eretnokség megzabolázására. János engedett a magas hívásnak és hazánkat, mint egy kerub, a szeretet és tanítás kétélű pallosával keresztül-kasul bejárta. Ily apostoli fölemésztő munkák után előre érezvén, hogy már várja őt a mennyei győzelem pálmája, visszavonult Budára, hogy itt imádság és jó tettek által a boldog halálra előkészüljön. Halottas ágyán az összesereglett főpapok és országnagyoktól körülvéttelve, végső sóhajával megáldá a magyar nemzetet, melynek örök üdvére fölládozta

életét s meghalt 1418-ban. Testét saját kívánsága szerint a magyar pálos-rend templomában tették nyugalomra, hol sírját Isten több csodás gyógyulásokkal dicsőíté.

Íme, itt ragyog előtted, kedves olvasó! Jézus Szíve legforróbb óhajtásának, a hitettségnek nemes áldozatja: kövesd őt az által, hogy Jézus Szíve apostolságának magasztos szándéka szerint, te is buzgólkodjál szent hitünkért környezetemben és imádságaiddal siettesd édes hazánkban azon boldog időt, hogy legyen, mint hajdan, „*egy akol és egy pásztor!*”

Magyar Szent Kinga szűz

(1292. július 24.)

Nem hiába Mária országa vagyunk! csodálatosan is szerette ám Jézus Szíve e szegény hazát! Íme, midőn „bűneink miatt gyült harag keblében s elsújtá villámait dörgő fellegében; most rabló *mongol* nyilát zúgatta fölöttünk!” Igen! midőn a tatárvész által országunkat óriási sírkertté változtatta: ugyanekkor az isteni Szív, az irgalom napja, királyi székről már előre új tavaszt hintett a puszta romok közé. Mert az elpusztult hon új alapítója, IV. Béla királyunk családját a szentség kertjévé avatta föl az égi malaszt, hogy ennek virágai erényük s imájuk édes illatával kiengeszteljék a harag boruját s új derűt esdjenek a veszendő hazára. Így fogjuk mi föl azon gondviselő kegyelmet, mely Bélának három szent szűz leányt adott: *Kingát* (Kunigundis), *Margitot* s *Jolánthát*.⁵ Ezeknek érdemei lettek az isteni segítség csatornái, haragjának villámhárítói, az új lelki tenyészet gazdag csírái. Méltók, hogy közbenjáró kedveltségüknek főrészt adjunk hazánk föltámadásában a tatárjárás síri álmából.

A legidősebb ezek közül Kinga, 1234-ben született. A hagyomány már bölcsőjét is a csodás kiválasztatás sugárral özönli el. Jajgatás helyett a csecsemő e szavakat dadogta és pedig a krakkói krónika szerint magyarul: „*Üdvözlégy egek királynéja! az angyalok királyának anyja!*” Amit királyi atyja és anyja a főpapokkal s főurakkal álmélkodva hallván, már előre szentnek nevezték ezen

„Gyermeket, ki nékik szent és drága vala
Vidám, tiszta lelke;...
S oly szép, mintha nyílnék az égnek ajtaja:
A midőn közelge!”
(Hugo V.)

Azt is följegyezték az egykorú tanúk, hogy szerdai s pénteki napokon csak egyszer szopott, mintegy előre jelentvén, mily szigorúan gyakorolja majd később a szent böjtöket. S midőn anyja szobájában szentmisét szolgáltattak, az angyali kisdéd, Jézus és Mária neveinek hallatára, mindannyiszor édesen mosolygott, mintha lelkének bimbója nyiladoznék e két égi fény rálövellt sugarán. Serdülni kezdvén, atyja őt Miklós főúr nevelésére bízta, ki a szentek tudományán kívül a latin műveltségbe is beavatta. A feselő szűz fő öröme, késő éjjeligi nyújtott imádság, önszájától, öntestétől elvont étel s ruha – alamizsna, s az elhagyott betegek ápolása volt. E lelki érdemeket a szüzesség liliomkoszorúja díszíté, mellyel magát égi jegyesének, Jézusnak töviskoronás Szívéhez fűzte örökre. Külseje belső szépségének hű tükre volt; egykorú írók szerint szende barna arcán a kellem az alázattal szövetkezett, míg csillagszemeit a szerénység föllege takarta; karcsú, hajlékony alakja liliomszárra emlékeztetett.

⁵ Egy másik leánya, Konstancia, Leo orosz fejedelem neje, Lembergben a szentség hírében halt meg és sírját csodák dicsőíték.

A hír szárnyai elvivék bájos képét a távol Lengyelhonba s látatlanba is meghódíták annak hercegét, kit népe „*szemérmetes Boleszlónak*” nevezett. A liliomszálnak hozzá illő romlatlan erős tölgyesdár ajánlkozék hű támaszul. Fényes követség kérte meg kezét. A szűz megdöbbsen; fölhozá szüzességi fogadását; de atyja, IV. Béla, hogy népének új hatalmas szövetségést szerezzen, hajlíthatatlan maradt.

Kinga imádságban menekült isteni jegyese lábaihoz s csak midőn szent sejtelemben arról értesült, hogy ő Jézus Szívée marad s hogy ez mindenható szeretetének újabb csodáját támasztja föl benne, ti. a trón fényén, az udvar gyönyörei s a házaselet kényszerúsége közt is tiszta szűz testet és szívet: csak ekkor nyújtá kezét hercegi vőlegényének 1239-ben. A több napig tartó zajos ünnepélyek alatt ő Jézus oldalsebébe vonult, mint a hajtóvadászat zajában a gerle odasimul a sziklarepedésbe. Az esküvő napján Boleszló elragadtatva föl hívja szemérmes aráját: kérjen bármit tőle, meg nem tagadja! Kinga, élvén a kedvező alkalommal, azt az egyet kéri: éljenek egy évig tiszta testvéri viszonyban. A herceg sóhajt, de megígéri, hisz szava köti, az esdő könnyes szem elbűvöli. Év fordultával ugyanazt kéri Szűz Mária tiszteletére. Boleszlóban küzd a föld s az ég; de győz a kegyelet. Harmadik évet is könyörg az ügyes, okos szűz; ezt a Szentháromság kedvéért csak megadja tán a jámbor hívő férj? De ez neheztelve ott hagyja, több napig felé sem néz; a gyóntatóatya intelmeivel ostromoltatja, sőt azzal rettent, hogy tőle elválván, ledér életre adja magát, amiért a felelőség majd őt terheli. Kinga csak szűz Szent Ágnessel felelhetett: „*Jézus eljegyzett engem malasztja gyűrűjével, ő neki egyedül tartom hűségemet!*” A feszület lábánál küzd, az oltár zsámolyán siránkozik – és végre győz! Pár nap múlva Boleszló nyájasan közeledik hozzá s nejének tiszta szívét Isten birtokában hagyja – örökre! Sőt később maga is angyali hitvesét utánozván, a krakkói székesegyházban a püspök kezeibe letette az örök szüzesség fogadalmát. Kiderülvén így Kinga családi ege, ezentúl még buzgóbban szentelte magát az imának és böjtnek. – - Áhítatban átvirrasztott csöndes éjeken emelkedett föl mennyei Jegyeséhez, így sóhajtván a költővel:

„Ha minden alszik, én gyönyörben olvadok
Csillagos ég alatt, mely fölöttem ragyog:
Meghatva érzem ez örökös ünnepet,
Mít a világnak az ég gyujt meg oda fent!”

Ez alatt a tatárvész után lábadozó drága hont s annyit szenvedett atyját ölelni óhajtván, fényes kísérettel Magyarországra jött látogatóba. Atyjával jártában-keltében eljutott a regényes Mármárosba is, ahol a neki atyjától ajándékozott sóaknába mintegy zálogul gyűrűjét veté.⁶ S im csodák csodája! midőn pár év múlva Lengyelhonban a gazdag bochnyai sóakna fölfedeztetett, annak egy nagy sósziklájából Kingának ugyanazon gyűrűjét fejtették ki, melyet ő a mármárosi akna mélyébe dobott. Beszélnek, hogy itthon mulattában, égi kijelentés által értesült az atyja, IV. Béla ellen szőtt gyilkos merényletről. Kinga az összeesküvők közé lép, gyöngye kezével több mint harminc kardot elkoboz s édes atyját a lakomából, hová cselből hivatalos volt, kezeivel s szűz testével takargatva, szerencsésen kimenti.

Férjének jámbor halála után, a vele közös költségen alapított szandeci kolostorba vonult, hol Szent Klára szabályai szerint száz apáca virrasztott, vezekelt és imádkozott földi s mennyei honáért. Letette fényes koronáját s magára vette a töredelmes élet fátyolát; ide vágyott teljes életében galamb lelke:

⁶ Mármáros-Sziget mellett Szlatinán most is a főakna Kunigund nevét viseli s a bányászok pártfogójukként tisztelik.

„Gyönyörű ékes völgy az alázat völgye,
Itt vagyon, itt legyen síromig lakásom,
Hol a hajló lombok enyhe sátorában
Senkitől se látva zendül meg dallásom!”

De alázata az isteni irgalom diadalait vívta ki. Boleszló utódja zsarolni kezdé a kolostort; Kinga imádkozik s a vad zsarnok bocsánatot esdve jó szegény cellájához – s íme, a rendfőtől küldött bíró őt fényárban látja oltár előtt és bíróból védőjévé lesz! Végre ütött a boldog óra, hogy égi jegyesével egyesüljön s fölkiáltson:

„Üdv, üdv! mindent megnyertem én:
Atlépve a határt, a menny enyém!”

1292-ben, július 24-én e szavak közt halt meg: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet!” VIII. Sándor pápa 1690-ben a boldogok – XII. Ince pedig 1725-ben Lengyelhon védőszentjei közé iktatta. Szűz erénye sírja fölött is a szentség erejét lehelte és sok csodás gyógyítást eszközölt ki a szüzességet szerető Istentől.

Oh szent tisztaság, Jézus Szívének aknájában termő drágakő, ihlesd Mária népének leányait, hogy liliomodnak édes illata után fussanak!

Szűz Szent Margit vértanú

(312. július 13. Kr. u.)

Diadallal lengett a magyar zászló Szíriában az erős Damiéta várfokán, ahová azt II. Endre királyunk vezette. A kereszties hadak erre visszatértek s a tündéri keletről hozott beceses zsákmányok: drágakövek, gyöngyök, arab paripák és hímes szőnyegek között legékesebben azon remekművű ereklyetartó ragyogott, melyben a jámbor király *Szent Margit* vértanú fejét emelteté vitézeinek vállain.

E nevére (Margarita) nézve gyöngynél gyönygyebb kincset többre becsülte ő arany-ezüstnél; mert benne, a hitéért elvérzett szűzben, dicső pártfogót nyerhetett a hit oltalmában vérző mártír nemzetnek, a magyarnak; és magasztos tükröt nyújthatott a hon anyáinak s leányainak. És Margit csakugyan oly nagy tiszteletben részesült hazánkban, hogy nemsokára nyilvános ünnepét ülte a magyar egyház, mint az kitűnik az 1493-ban Esztergomban és 1560-ban Nagyszombatban tartott zsinati végzésekből, melyek júl. 13-dikán Szent Margit vértanú napját az országos ünnepek közé sorolják, míg július 20-dikán az egész egyház is megüli azt, hanem csak egyszerű (simplex) szertartással. Később azonban 1591-ben a Forgách Ferenc bíboros-prímás által tartott nagyszombati zsinat ezen ünnepnek nyilvános megülését a hívek szabadjára bocsátván, az lassankint megszűnt országos lenni, és most csak az egyház falai közt tartatik meg másodfokú (duplex) mise és zsolozsma által. Turóczban máig is nyilvánosan ülik meg napját, ahol Znyó-Váralján az ősi vártemplom- és az alvárosi újabb Margit-kápolnához július 13-dikán a zarándokok ezrei sietnek.

Dioklécián és Makszimian, e két szörnyeteg, jóllakva keresztény vérrel, már megpihent a kegyetlenség ördögi mámorában; de Licinius újra a keresztényekre uszítá bakóit: a vérzapor újra hullt. S a vérázott földön Antiochia vidékén egy tiszta gyöngyvirág nyílt, a tizenöt éves Margit, ki az üldözés viharában ily fohászt küldött illatként az égre: „Uram Jézus! szentek élte s erőssége, ne engedd, hogy szolgálód hite meggyöngyüljön a zsarnok kínzása közt!” Magas rangú atyja, *Edezius*, pogány főpap, forrón szeretve leányát, azt anyja halála után gondos nevelőnőre bízta, ki azonban titkon keresztény vala s drága növeltjébe már korán

becsöpögteté a szent hit harmatát. Az erről értesült atya dühre lobbanva, kitagadta; de jámbor dajkája viszont gyermekéül fogadta őt. A főnemes leányka szívesen megalázkodott s szolga alakot öltött Jézus példájára, szolgálócskává lön s mint ilyen örömet őrizte dajkájának kis bárány-falkáját.

Szép nyájas alkonyon, éppen föntebbi imádságát rebegte s hazafelé terelgette nyáját; szelíden és ékesen járdalva kedves juhocskái között, mint egykor a szép Rákel: midőn hirtelen porzik, dübörg az országút és rajta páncélos csapat élén Antiochia felé vágat a kegyetlen Olibrius parancsnok.

„Hah, kicsoda ez? -- kiált mintegy megmerevülve Margit égi bájaitól – vezessétek elém! ha nemes rendű, nőmmé teszem; ha rabszolgány, megveszem, legyen enyém!”

Pár numidiai lovas lepattan a nyeregből s a remegő szüzet a vad vezér elé cipelé. „Könyörülj, Istenem! – így sóhajtott szívében – hogy lelkeket megóvjam e vérszopó vadaktól s tisztán megőrizzem neked szentelt szüzességemet!”

Olibrius undok gyönyörrel legelteté szemeit e földi angyalon s megtudván nemes rangját, nevét tudakolá. „Az emberek Margitnak neveznek, de szebb nevem az, hogy keresztény vagyok!” E szóra dühbe jött a zsarnok s a bátor szüzet sötét börtönbe záratta, hogy étlen-szomjan megpuhuljon erős hite. De célt nem ért! az Úr angyala leszállt a börtön éjfelébe s mennyei vigasszal edzette harcra Margitot. A harc megkezdődött.

Másnap Antiochia nagy terén, fényes trónszéken ülve, a nép ezreinek hullámozása közt, várta őt Olibrius, azon reményben, hogy hatalmának ragyogása s a hízelgés mézes-máza tán elhódítják a szép gyöngye gyermeket. Csalódott. Csengő hangon így felelt Margit:

„Hiába hitegetsz, hogy válasszak kén és kín, élet és halál között! Már régen kiválasztám magamnak Jézus Krisztust, s e kincset semmi erőszak sem tépi ki szívemből!”

„Ki tanított ily makacs eszelősségre?”

„Oh bíró! ki Jézust híven tiszteli, az tőle tanulja, mint kell felelnie s pokoli csábításokat mint kell megvetnie!”

„Kínoztatni foglak, majd meglágyulsz!”

„Vágass, égess, fenevadak torkába vess, ölj meg, ha tetszik; de Krisztus szeretetétől nem fogsz elszakíthatni sohasem!”

A főnök int: Margit ott függ a gerendán fejjel lefelé: vesszőcsapások hasítják végig gyöngye testét., hull a vérharmat a tépett gyöngyvirágból. Környezete megindul és esdve kéri őt: könyörüljön önmagán, csak bár kissé engedjen. „Soha, soha! ne sírjatok rajtam jámborok; de nyissátok meg inkább szemeiteket a hit fényének!” Erre Olibrius tajtékozó ajakkal új kínzást parancsol.

A vesszőzést éles vaskampók marása, tépdelése váltá föl; a lecsikart húsdarabok leszakadtak a gyöngye testről, de az erős szív nem szakadt el hitétől. A fáradt hóhérok visszavitték tömlőcébe, hol égi lény közt hangzott az ihlet szózata: „Örvendj, hívséges szűz! mert megvetéd a hamis istenek babonáját; íme, fölnyílt a menny, már várnak társaid, az angyalok!”

Alig virradt, s már is új gyötrelmekre hívták a bakók. Derült arccal, mint Krisztus vérző arájához illik, lép Margit a küzdelem helyére. Perceg a tűz, a fáklyák szikrát hányanak...

„Ha meg nem hódolsz, tűzzel ostromlom ki képzelt erődet!” – dörg a zsarnok.

„Csak rajta! ne sajnálj! forróbban ég bennem Jézus Szívének szerelme!” – volt a válasz.

Kezdődik a borzasztó harc; köröskörül nyaldossák ifjú tagjait a fáklyák; a zsarnok fölkap:

„Nos Margit! hát enyhít-e a tűz? segítsen Jézusod!”

„E tűz ideig-óraig perzseli testemet, de téged örökre kínoz majd a gehenna lángtengere! s kérde, segít-e Jézusom? immár segített; e tűz oly enyhe s hűsítő, mint a hajnali harmat a virágon!”

Most kezeit, lábait megkötözve, egy roppant nagy vízkondérba dobják; de csak egy fohász röppen el Margit ajkiról; a bilincsek szétpattantak, őt magát meg fölszínen tartják angyali karok.

E csoda láttára a körülálló pogányok nagy része Krisztust magasztalva szent hitre tért; s a megalázott zsarnok nem tehetett egyebet, mint kiadta a parancsot, hogy a soká hasztalan gyötört szűznek fejét vegyék.

S e fejet, a hitszilárdság babéraival koronázott szűz fejet, hazánkba hozták a hit védelmében szent földön vérző őseink, hogy drága örökségül hagyják a hitében ingadozni kezdő utókornak, mely oly könnyen térdet-fejet hajt az emberi félelem s hamis fölvilágosodás törpe eszű s mocskos szájú apró zsarnokainak.

Oh, dicső szűz! kérd Jézus Szívétől a hit, erősség és bátor hitvallomás kegyelmét pártfogolt népednek s őrizze meg dicsőült fejereklyéd a gyöngye fejeket a hitetlenség gyáva mámorától.

Portugali Szent Erzsébet

(1336. július 8.)

Jóllehet Arragóniának (a mai Spanyolhon részének) délszaki virányain fakadt, de Árpád házának egy odaültetett ágából származott. Mert öreg anyja, *Violentia* vagy *Jolánta* volt, II. Endre királyunk leánya, ki Jakab arragoniai királyhoz ment nőül. Alig volt pár napos az 1271-ben született kedves csecsemő s már is öreg szüleinek házába került, akik mint szelíd olajfák a tövükben nőtt kis virágot, úgy árnyaszták be szeretetükkel s a jámbor növelés égi harmatával ápolták a drága unokácskát. Hogyha öregapja, Jakab király, karjain ringatá a reá mosolygó Erzsikét, azt szokta volt örömujjongva mondani: „Ez lesz ám a legkülönb asszony az arragoniai királyházból”. Öreg anyja pedig, ki magyar Szent Erzsébetünk mostoha testvére volt, epedve sóhajtott föl: „Oh aranyos kis csemetém! bár imámmal s csókjaimmal beléd lehelném dicső nagynénéd szellemét, amint reád adám drága szent nevét!”

Ily szép volt Erzsébet éltének hajnala s azért nem is csoda, hogy hat éves korában, midőn öreg atyja elhalálozott, visszatérvén szülőinek, Péternek és szicíliai Konstanciának királyi palotájába, már egész kis szent vala. Érezte ezt atyja s örvendezve vallotta be, hogy országának üdvét-javát leginkább Erzsikéje istenes érdemeinek köszönheti. Olyan mennyei virág volt ő, melynek gyökere az oltár kövébe mélyedt, míg bájos koronája a trónon díszelgett. De körül is rajongták őt a kérők, mint virágot az aranyhímes lepkék. A szerencsés, kire a szülők választása esett, a portugali királyfi, Dénes volt. A menyegzőt ritka fénnel ülték meg 1283-ban.

Erzsébet első szülötte Konstancia volt, a második Alfonz herceg, kiket szép lelkének egész hevével nevelt föl Isten és a királyi ház örömére.

Azonban az ő egét is nemsokára komor felhő borította: férjének könnyelműsége, ki a szerény liliumot megunván, kacér rózsák tövisei közt tépte szét a házasság szent kötelékeit.

Erzsébet imádságban s jócselekedetekben keresett sajtó szívének vigaszt s a hűtlen férjnek megtérési malasztot. Szent türelme s alázatossága oly mélyre szállott, hogy a királynak házasságon kívül született gyermekeit is, kiket ez palotájában tartott, könyörülő szeretettel magáéinak fogadta és megsebzett anyai kebléhez emelte föl. Ennyi fönség, ily mennyei erény, mint a tiszta napsugár a szürke ködöket, eloszlatta végre Dénes lelkének vétkes éjjelét s ő bűnbánatosan szent nejének lábaihoz borulva, könnyek közt kért és nyert bocsánatot.

A királyné ezen lángoló szeretetét különösen a *viszálykodók kibékítésében* ragyogtatta legszebb fényében. S könyörülő szíve a legdicsőbb, mert vér nélküli diadalokat aratott. Így

győzte le a férje s ennek öccse, Alfonz között kitört villongást, mely már-már egész Portugallt a polgárháború lángjába borítá. Tisztes főpapok élén, mint szelíd hold csillagok kíséretében, járult a gyűlölködők elé s hathatós esdeklésével lefegyverzette őket. Más ízben, midőn heveskedő férje haddal akarta megrohanni Kasztília gyermekkirályát, Ferdinándot s ez által egész Spanyolhon üdvét veszélyes kockára vetette, ismét ő, a királyi ház őrangyala, lépett közjé s a fegyvert zörgető kezek újra békés ölelésre nyitak. De legünnepélyesebb volt azon kettős hódítása, melyet mint nő s anya egyszerre aratott. Dénes ugyanis megtiltá Alfonz fiának, hogy Scalabi várába fegyveres csapattal vonuljon; s midőn ez az apai paranccsal dacolva mégis odasietett, seregével útját állta. Az ég s föld borzadályára megtörtént a vérlázító esemény. Az atya és fiú harcmezőn egymás ellen állott! Már lobogtak a zászlók, rohamra recsegtek a kürtök, vad csatakiáltás szállt a bosszús ég felé, nyilak s parittyás kövek, a halál előhírnökeiként, röpültek egyik táborból a másikba. A tömör ércsorok már egymáshoz közeledtek, midőn hirtelen habos lovon főséges nőalak vágat közjüket, leszökik a nyeregéből, a nyílzápor között térdére hull s összetett kezekkel esd békét! E nő Erzsébet, ki anyai és hitvestársi keblét óvó pajzsként szögzi az apa és fiú közé. S ím, megnyílnak a hadi sorok, Dénes és fia, Alfonz, együvé rohannak, a nő s anya lábaihoz vetik le a szentségtörő kardokat s a béke földi angyalának ölében sírják ki az engesztelődés s bánat könnyeit.

De másrésről új seb verte át anyai szívét. Leánya, Konstancia, férjének, kasztiliai Ferdinándnak halálát nem soká élte túl; a bánat élte virágában sírba dönté. Midőn a bús anya leánya hamvaitól Lisszabonba tért, útjában jámbor remetével találkozik, ki arra inti őt, hogy a boldogultért egy éven át naponkint szentmisét szolgáltatasson. Így óhajtja ezt maga a tisztuló helyen szenvedő lélek. Erzsébet teljesíté leánya kérését s ez egy év múlva tündöklő fényben, már mintegy mennybement, anyjának megjelenvén, boldogságtól sugárzó ajkakkal róttá le hálája adóját.

Majd újabb gyász érte férjének halálával, aki 1325-ben, 65 éves korában, uralkodása 46-dik évében, szelíd nejének ápoló karjai között, keresztény bűnbánattal s a haldoklók minden szentségeinek áhítatos fölvétele után, befejezte viharos életét. Hogy pedig életének alkonya tiszta s csendes vala, azt áldott neje példája s imáinak köszönheté, ki mint mosolygó hajnalcsillag, reá sugározta az örök békének világát. Alig fogta be kedves halottjának szemét, azonnal belső szobájába sietett s ott magára vevén a régóta készen váró szerzetes öltönyt s ezt kötéllel derekára szorítván, az alázat s töredelem mezében kísérte férjét az ettől alapított ciszterci apácák templomába, ahová ez végrendeletileg temetkezni kívánt. Ezután Komposztellába, Szent Jakab apostol sírjához zárandokolt s ott férje lelki enyhüléséért számos misét mondatott és fejedelmi fényű díszajándékokat ajánlott fel.

Hazatérvén, az általa Koimbrában királyi bőkezűséggel alapított Szent Klára-féle zárdába vonult és bár forró óhajtását, az alázatos szüzek közt szolgálni Istenének, a reá nehezedő kormányi gondok miatt nem is teljesíthette: de a zárda tőszomszédságába emelt lakásából naponkint átjárt, hogy a vezeklés és áhítat gyakorlataiban példás részt vegyen. És midőn az oda bevonult apácák első ebédjüket költötték el a szent falak között, az alázatos alapító nő, letéve királyi köntösét, szolgálói ruhában, menyé, Beatriksztól segítve hordta föl az étkeket s végezte a konyhai tisztogatást. Egyúttal ugyanoda ápolóintézetet is emelt 15 agg férfi s ugyanannyi nő számára, kiket holtaiglan ápolott és vigasztalt.

Ezen irgalmát még fényesebben ragyogtatta 1338-ban, midőn Koimbrát és vidékét ínség lepte meg; az éhes nép közé utolsó lisztszemig kiosztá saját éléskamaráját s azután 64 éves korában gyalog, álruhában s az úton koldulással tengődve, újra Komposztellába zárandokolt, hogy szenvedő népének megnyissa az égi könyörületnek tárházát.

De önmagának is megnyitá az eget. Halála előtt azonban még egy szép diadalkoszorút, a béke olajágát fűzte érdemeinek koronájára. Hogy fiát, Alfonzot, ennek unokaöccsével, a kasztiliai ifjú királlyal kiengesztelje, Stremocium városába utazott. Aminek egész életét szentelé, a békítés angyali műve, ez volt végső szereplése is. Haldokló ágyán hirtelen édes

mosoly deríté föl halvány arcát s így szólt menyéhez, Beatrikszhoz s a körülötte siránkozó palotahölgyekhez: „Kérlek, adjatok helyet ezen asszonyságnak!” – „Milyenek? hisz kívülünk senki sincs jelen!” – felelének ezek. – „Annak a dicsőségesnek, aki fehér palástban közeledik felém!” Erre felült ágyában, összekulcsolá reszketeg kezeit s ezen ima közt:

„Mária, malasztnak anyja,
Irgalomnak édes anyja;
Ellenemtől légy oltalmam
S végy magadhoz halálomban!”

az örök béke honába költözött 1336-ban, 65 éves korában.

Isten már életében sok csodával dicsőítette meg őt, a béke angyalát; majd rögtöni gyógyulás, majd egy vak gyermek látásának visszaadása, majd az általa nagycsütörtökön mosogatott bélpoklos asszonynak tisztulása hirdette, hogy „*boldogok a békeszeretők!*”

Halála után pedig koimbrai sírja fölött történt számos csodatételeinek koronája ő maga, kinek szent teste több mint háromszáz éve sértetlen állapotban, s édes illatot árasztva, a zsoltár ezen szép szavaira utal: „*Békében fogok ő benne szenderegni, és megnyugodni*”.

Oh nyugodjál, szenderegj Jézus Szívének, a béke fejedelmének szelíd galambja, ki a gyűlölség háborgó hullámai fölött az engesztelődés olajgallyát hordozád kérlelő ajkaidban! Oh taníts minket is azon boldog igazságra, hogy az isteni Szívnek legédesb szolgálatot békülékeny és békeszerető szeretettel tanúsíthassunk. Hisz ő maga monda, hogy: „*az én békémet adom nektek, azon békét, melyet a világ nem adhat*”. E szent Szív hirdeté, hogy: „*Boldogok a békeségesek, mert Isten fiainak fognak hívatni!*” tehát: hogy valamint ő maga, az Isten fia, békét eszközölt ég és föld között, úgy mi is az által leszünk hozzá leginkább hasonlókká s így Isten fiává, ha a béke angyalaiként járunk-kelünk az élet harcai között.

Azért Jézus Szívének drága hívei! kedves olvasóim! tegyük föl magunkban *július havi erénygyakorlatul*: hogy családunk és ismerőseink körében a béke apostolai leszünk és a haragosak kiengesztelésében törekszünk bebizonyítani: hogy mi is, mint Szent Erzsébet, a szeretet eme diadalaiban keresünk felebarátinknak boldogságot s minmagunknak *örök koronát*.

Szent István Magyarhon első apostoli királya

Aug. 20. (Elmélkedés)

I.

„Egy nemes ember messze tartományba méne, hogy az országot átvegye és visszatérjen.”
(Lk 19,12)

Valamint egyes ember, úgy egész nemzet is csak úgy lehet boldog és dicső, ha híven halad istenszabta rendeltetésének pályafutásain s szilárdul megáll a harchelyen, hová őt saját üdvéért az égi kéz rendelé.

Ezredéve már, hogy Isten szelleme népünket kelet távol bércei közül kiragadván, ide a keresztény, de romlott Európa kellő közepébe ültette át. – S mily célból? Hogy eleinte büntető igazságosságának ostora legyen a tőle elpártolt nemzetek fölött. Azért kezdetben győzhetetlen volt a seregek Urának kezében a pogány magyar kard. – Mert a mennydörgő Jehova őt választá haragja rontó villámává, hogy a vihar szárnyain robogjon végig Európa fertőzött virányain s az elfajult népeket, melyek most már oltár elé borulva kiálták: „A

*magyarok nyilatól ments meg Uram minket!*⁷ – a Megfeszített védő keresztjéhez visszaterelje.

De ütött az irgalom órája! *Nox praecessit, dies autem appropinquavit!* Letűnt az éj! fölkel a nap! A magyar lejátsszá véres szerepét! De oh, a kegyelem csodája! Az égi kéz nem törte szét büntető vesszejét, mint az egyiptomi, asszíriai s babiloni birodalmakat; a vesszőt hitvédő szablyává bővölte át. Mert a keresztkútból az öldöklő angyal, a magyar, mint a hit védőszelleme, mint a vallás élő bástyája, mint a keresztény műveltség vértanúi bajnoka emelkedett ki. – Isten a megtért magyar népet a nyugat s kelet közt határőrül állította föl, hogy érckelével fölfogja az ázsiai barbár csordáknak ostromát. – Ez igazságot hangoztatá a trienti zsinaton Draskovics György, később kalocsai bíboros érsek, mondván: „Ha a németek és olaszok, lengyelek és franciák a béke áldásait élvezik, azt Isten után a magyarok önfeláldozásának köszönhetik”. Ezért nevezte hazánkat II. Pius pápa a hit pajzsának, a kereszténység bástyája s őrfalának; IV. Sziksztus a Magasságbeli táborának, II. Gyula az egyház előőrsének.

Tehát e dicső hivatás, a *hitvédelem*, lön hazánk magasztos rendeltetése, gondviselészerű nagysága! ez lön Isten áldó s védő kegyeinek forrása; ez Nagyasszonyunk kiváló anyai szeretetének záloga; ez a többi népek hálájának, rokonszenvének s méltó magasztalásának főtárgya; ez nyolc századunk minden győzelme s dicsősége, minden erénye s mártírdemének elenyészhetetlen fénysugára.

De kérdem, ki vezérlé e fényes pályára hazánkat? Ki lön ez által legszebb díszének, legvalódibb nagyságának megalapítója? Ráfelel az ének:

„Szent István magyarok tündöklő csillaga:
Te voltál valaha országunk istápjá!”

Gejcsa, hazánk negyedik fejedelme, ki alatt az igaz hit fénye már derengeni kezdett népe közt, Adelheidot, I. Miesko lengyel fejedelem leányát vette nőül s ennek szelíd szeretetétől maga is lassankint a katolikus vallás kedvelésére gyulladott. Az áhítatos nőnek, midőn a szülés idejéhez közelgett, égi látomása lön, melyben Szent István első vértanú kijelenté, hogy fia születik, ki első fog koronát viselni országa fölött; azért adja neki az ő nevét, Istvánt, Stephanust, mely görögül *koronát* jelent.

A gyermek megszületvén s Szent Adalbert prágai vértanú püspök és Adeodát gróf nevelése alatt „mint mennyből adatott nemes magzat és szent ajándék... jó erkölcsben, jámborságban, isteni félelemben és szeretetben gyarapodván” (Érdy-codex II. 239. l.), pogányos Vajk nevét a szent kereszttségben csakugyan Istvánnal cserélte föl. S valóban ő hazánk koronája, keresztény és honfiúi erények drágaköveivel ragyogó koronája volt. Főgondja volt, fejedelemségre lépven (997), hogy népét a kereszt szelíd igája alá hajlítsa. Ezért, kereszttel kezében, bejárta országát: hogy azt tanításával, de főképp tündöklő erényes példájával, imabuzgósága, önsanyargatása, könyörülete s életszentsége által megnyerhesse Jézus egyházának. Tíz püspökséget, tizenkét káptalant, hatvan főegyházat (bazilikát), háromszáz monostort alapított, kórházakat és zarándok-menhelyeket emelt, szegények ezreit önkezeléssel ápolta, segítte; keresztény szellemű bölcs törvényeket hozott, egyszóval: hazánkban szent édenkertet alkotott. S hogy újjászült honának égi s földi anyát adjon, azt Szűz Máriának ajánlotta és szíve, trónja hitfelül a kegyes életű bajor Gizella hercegnőt, Szent Henrik császár hűgát választá, ki dicső férje apostoli műveinek hű társa, harcainak s fáradságainak enyhítő angyala lett.

⁷ A némethoni litániából a X. századból.

Hogy pedig az így kereszténnyé lett ország alkotmányát betetőzze s mennyei fényel megdicsőítse, szentelt koronát kért az Asztrik kalocsai püspöktől vezetett fényes követség által II. Szilveszter pápától, aki már előbb égi látástól figyelmeztetve, azt ezen szavakkal nyújtotta át: „*Én csak apostoli (utód) vagyok, a ti fejedelmetek azonban igazi apostol!*”

István a koronát Esztergomban, az 1000-dik év augusztus 17-én tétette Asztrik által érdemkoszorús fejére s ez által népének új lelki megalapítójává, rendezett európai államiságának szerzőjévé lön.

Igenis, ő volt *Mózesünk*, ki népünket a vakhit sötétéből Isten csodás fényére kalauzolá; ő bölcs *Salamonunk*, ki a honi üdv Sionát ihletett s erős kezekkel fölépíté. – De mily tűzoszlop vezérlé útjait? mily szirtalap erősíté meg remek alkotásait?

Oh, kedves olvasó! *e fény, e szirt a keresztény hit és erkölcs vala!*

Vagy nem a hitnek égi lángjain olvadt s puhult-e meg a csak harcban leledző – a csak vérnek örvendő magyar szív? nem a hit oltá-e be a büszke szívekbe a szelíd Jézusnak nemes alázatát s a szent nevéért halni kész vértanú-szerelmet? nem a hit mutatott-e neki dicsőbb pályacélt s elévülhetlenebb borostyánt annál, mint amilyet eddig csak füstölgő romokból s gőzölgő vértócsákból szokott szakítani a vad magyar keze?

Úgy van! a Szent Istvántól bércen, síkon hirdetett evangélium alakítá emberré a magyart, aki eddig csak harcfi volt; sőt kereszténnyé s szentté avatta föl, ki eddig a kereszt üldözője, a szentek réme volt. A megtért ősokról írta a nagy történettudós, Baroni bíbornok: „Krisztus igájához hajolva kegyesek, szelídek, emberséges jószívűek és szerények, s minden erények színe-javává lettenek”.

A hit szerzé meg honunknak azon páratlan dicsőséget: hogy a szentek kertjének, az erények illatos virányának nevezé a keresztény világ, amint most is zeng az ének:

„Virágos kert vala hires Panónia,
Mely kertet öntözé a szép szűz Mária:
Kertésze e kertnek István király vala!”

Ah, kedves keresztények! vajon ily kert, ily virány most is Pannónia?

Ah, kert most is hazánk, de amelyet letarolni kezd a hitetlenség szele! virány most is, de amelyet a bűnös szenvedélyek maszлага, a honfiúi bánat szűrő tövisei, az elszegényedés száraz kórói, az elpuhító hamis műveltség szibarita rózsái s a hazug jólétnek kívül ragyogó, belül rothatag sodoma-almái rútitnak el!

S honnét ez átkos sivárság? Ah, mert az ősi ének szerint hazánk kertjének

„Behomályosodék örvendetes napja!”

Letűnt a hit áldó sugara s a vele járó erények üdítő harmatárja!
Azért sír tovább az ének:

„Mint rózsát a hőség, úgy az Pannoniát
Rontja hitetlenség, fonnyasztja virágát!”

II.

Ámde a *Szent Istvántól megalapított hit nemcsak honunk lelki föntségének, erkölcsi nagyságának s így valódi belső boldogságának mennyei kútfeje: egyszersmind polgári nagylétének s külső dicsének is ez volt támasza, talpköve!*

Ez volt azon *aranylánc*, mely a harcias magyart hatalmas szomszédaival testvéri frigyben összekapcsolá; ez azon bűbajos *égi fény*, mely szent koronánkra a fönstéges Jogisten hatalmát

s tekintélyét lesugározta; ez *azon termékeny mustármag*, melyről honunk földjén a polgári rend és műveltség gazdag tenyészete fakadt; ez *azon láthatatlan égi pajzs*, mely e népei hit- s honvédő harcain beárnyazá s diadalról-diadalra vezérlé; ez végre azon szent *áldozati tűz*, mely Szent Istvántól a honszeretet oltárán meggyújtva, folyton gerjeszté elődeink szívében a hitért s honért egyaránt hevülő lelkesedésnek egyesült, tiszta lángjait! Nézzük ezt tüzetesebben!

a) Szent István előre látá a tornyosodó vihart, mely a magyar harci kalandokat megunt külföld szövethető bosszújából akként tolult az új hon fölé, miként a völgykatlanokból fölfölgomolygó fellegek, hogy elborítsák a perzselő napot. S azért kitűzvé a kereszt jelét, ezt nyújtá békecsókra a rohanó ellenség elé. S mi történt? A pogányság oltárral együtt ledőltek a válaszfalak: a keresztény Európa testvérünké lón. *Tehát a bölcs király keresztény hit által biztosította országa lételet.*

Mert, kedves olvasó! a régi jámborabb világban valamennyi nép testvérenek tekinté egymást az egyház anyai kebelén, egy hit, egy remény s egy szeretet mennyei kapcsával összeforrva; egy családnak, hol a fiak ellentétes érdekeit legtöbbször a közös atya, a római pápa egyenlítette ki szellemi bíró szavával.

Hajh, ezen hitszerű politikai fölfogás eltűnt a kormánykörökből, a közös atyának tekintélyével nem törődnek többé a *tékozló fiúk*... s mi a következés? *Vér- és pénztékozlás!* Minden nép tetőtől-talpig fegyverben farkasszemet néz gyanús szomszédjával s kiaszottan görnyed a harci adók milliárdnyi halmaza alatt; míg izmos fiainak milliói a termelő munkától elvonva, folyton készen állnak gyútús puskák s vontcsövű ágyúk torkából szórni egymásra a „*testvériség és humanitás*” farizeusi csókjait!

S ti, kedves olvasók! a hit századainál mégis boldogabbnak tartanátok-e a mai, bármily művelt s előrehaladt kort, amely az emberi lángészt azon hódoltszerepre készíti, hogy tudományával a természet titkos erőiből fölidézzé a hadi rombolás szörnyeit s azokat a tömeges gyilkolásig fokozott fegyverek alakjában dobálja önnön szülőföldre: a XIX. század művelt világára?!

Ez alatt a béke fejedelmének tábora, mely az egyház, naponkint sóhajtja: „*Agnus Dei... Isten báránya... dona nobis pacem! ajándékozd a békét nekünk!*” a békét, melyet a világ s ennek diplomáciája nem adhat s csak a hit tehet szilárdná, mely valódi testvériséget s önmagát legyőző tiszteletet parancsol!

b) *Szent királyunk a hit által honunk önállóságát s szabadságát is körülsáncolá a külföld hódító túlkapása ellen.* Hogyan? azon köszálhoz támasztá alkotmányát, melyen nem győzhetnek sem az alvilág kapui, sem az ezekből kiuszított zsarnok hatalmak. Nem kért ő koronát a föld fiától, nem hajtott térdet az akkori szokásként a német császár előtt hűbéri esküre: de attól vevé a fejdísz és jogart, ki a jog Istenének földi helytartója s a szellemország királya: a pápai széktől; amely VII. Gergelynek szavai szerint: „*a neki meghódolt népeket nem tekinti szolgálóul, de gyermekei gyanánt öleli magához!*” Így őrzé meg Szent István egyrészt országa függetlenségét minden földi hatalomtól – másrészt azt oly benső viszonyba hozta az egyház fejével: hogy valamint az ehhez viseltetett lovagias hűség mindenkor jellemző díszé volt honunknak – úgy a sokszor mindenkitől elhagyott s már-már elveszendő magyar is, a pápáknak áldó – pénzt és vért áldozó atyai karjai közt üdült fel, Várna és Belgrád, Mohács és Buda gyász- s diadalnapjai alatt. Csak III. Kalixst, II. Pius, X. Leo, VII. Kelemen, V. Pius és XI. Ince neveit kell említenem, hogy előttünk ragyogjon az ötven milliót meghaladó arany és sok ezernyi fegyver, mellyel a pápák honunk szabadságának áldoztanak.

S íme, a pápai kéz, mely Szent István homlokára koronát fűzött, mely a kiközösítés villámaival is visszaterelé a Henrikeket s Frigyeseket honunk hatáiról – e kéz most bilincsekben szorong; szegényebb most, mint te magad, árva nép, mely őt péterfilléridekkel vigasztalod; most nem küldhet, mint éppen napjainkban kétszáz év előtt Buda ostromára

küldött, aranyözönt s a hős Petneházyval⁸ bajnok ezreit: de ah, e leláncolt kezek most is folyton áldják kedvelt magyar népét.

c) *Épp ily élő hittel munkálá dicső királyunk országa belső virulását is.* Nem kért ő tanácsot azon álbölcsektől, kik az egyház jogainak elnyomásában csak állami fönséget (jó magyarán: mindenhatóságot), javainak elkobzásában csak ügyes pénzműveletet – szertartásai és ünnepei eltörlésében csak nemzetgazdasági nyereséget látnak. Ő a *vallás főpapjait* kiváltságokkal díszíté, hogy a szentség és tudomány fölcentjei legyenek a hon bölcse tanácsadói; *templomokat és monostorokat* alkotott, hogy legyenek a bánat és nyomor enyhítő helyei; a földművelés, ipar és művészet gazdag telepei; *az ünnepeket és egyházi parancsokat* szigorú törvényekkel óvta, a káromlást és hamis esküt keményen büntette; mert jól tudta, hogy ahol a szívek mélyén nem uralkodik az örök Bírónak félelme: ott pusztán cifra szó a legkenetesebb törvénycikk, ott sikertelen a legszemfülesb rendőrsereg, ott hatástalan a legzordonabb bírói tekintély, ott dísztelen, sőt ingatag a bár százezer pallostól őrzött királyi szék.

d) *Végre a hitnek oltárán szentelé meg a honvédő kardot is,* és a kereszt zászlajához esketé föl a földi és örök honáért élet-halálra kész magyart. Harcaiban a hit szerelme tüzelé a pogányokra hősi gerjedelmét, s a hit imája helyezé kezébe a győzedelmi pálmát.

Íme, szent Mártonnak nagy esküt mond, s *Koppány* átszúrva dől el; litániázva szórja szét a barbár besenyők hadát; ima, böjt, fogadás, szóval a hit ereje által győzi le a pártos *Aktumot* és *Gyulát*; a hit angyala riasztá vissza előle a hitszegő *Konrád* német császárt, s ez törte meg a durva *Keánnak* bolgár csordáit. Íme így, hit által ihleté ő a magyarnak rátermett oroszlánszívét, hogy akit már a természet vitéznek alkotott, a hit szelíd jogarától legyőzve, *mindaddig legyőzhetetlen maradjon harcain, míg vezére Krisztus, zászlós címere pedig Mária marad!*

Igen! *Mária!*

Őt helyezé István égi dajkául újjászült honának bölcsojéhez, az ő neve forrt lángszeretben szívében és ajakán, ez sugallta hősi erényeit, ez edzette harcra karjait, ez koszorúzta meg égben a fáradt homlokát. Midőn éjnek idején álruhában alamizsnát osztott a szegények közt s néhány kapzsi többet kívánván, neki esett, haját s szakállát tépdésé: ő szent türelemmel, sőt örömmel viselvén el a jóért a rosszat, térdre borulva így fohászkodott: „Mennyei királyné! és az enyém! kit királynak rendeltél, így tiszteltek meg a te szolgálaid. Ha valamely ellenségem követte volna el rajtam: megbosszulnám, a te segedelmedben bízva, ezen méltatlanságot; tudván tehát, Asszonyom! hogy ezért örök boldogságot nyerendek, nagy örömömre szolgál és köszönettel fogadom!” Máskor pedig, midőn Konrád német császár honunkba tört, vitéz seregének élén így könyörgött Szűz Máriához a szent király: „Világ asszonya! ha akarod, hogy örökségedet az ellenség eltíporja s a kereszténység zsöngé ültetvényét semmivé tegye: az, kérlek, ne nekem restségül, hanem inkább szabad tetszésednek tulajdoníttassék. Ha vétkes a pásztor, szenvedje érdemlett büntetését; de a rosszban nem vétkes nyájnak, kérlek, adj bocsánatot!” S a hatalmas Szűz megdicsőíté hívének bizalmát. Mert ím, a német sereg, csodás isteni végzés folytán, rögtön visszatarodott. De legfölségesebben nyilatkozott Mária iránti kegyelele halálos ágyán, midőn Székesfehérvárott maga köré gyűjtven országa főbjeit, nekik a testvéri szeretetet, alázatosságot, tisztaságot, de főképp az igaz hit fönntartását ajánlá s aztán térdre borulva így fohászkodott: „Mennyei királynő, megváltásunk eszközlője! pártfogásod alá legyen bízva végső esdeklésemmel az anyaszentegyház, ennek püspökeivel s egyházzolgáival, az ország, a honnagyk az egész néppel, kiktől végbúcsút veszek; kezeidbe ajánlom lelkemet!” S ez

⁸ Akit a prágai követ, Buonvisi bíbornok dicső oklevéllel s díszes ajándékokkal nyert meg a honszabadítás szent művének.

irgalmas kezek éppen saját megkoronázása ünnepén (1038. aug. 15.) tették fejére az igazság koronáját, még több! áldó jobb kezét is megdicsőítik a romlatlanság csodás malasztjával: hogy nyolc századon át védje s áldja az általa alkotott keresztény Magyarhont!

* * *

Tehát, kedves olvasó! *a hitre s keresztény szellemre fekteté Szent István országos nagy művét*; erre alapítá e hon gondviselészerű hitvédő hivatását és szellemi nagyságát, erre koronája függetlenségét s népe virulását. – S ezen hitalap százados viharok s országos romok közt is föltárta e hont, mely hogy „*annyi balszerencse közt s oly sok vizsály után, megfogyva bár, de törve nem, mint nemzet él e hazán*”: azt hitének s az ebből merített honfi erőnek köszönheti. Mert volt idő, midőn eltiportatva külső erőszaktól, a magyar elveszté mindenét, amire büszke volt; csak *hitét nem!* s e hitnek erejében s e hitnek reményében emelt fölvel és koszorús homlokkal viselte láncait, s a hit szeretetével még forróbban kegyelvé, még hősiesebben védé e hont. – Mert ez a hitnek véres oltára volt, melyen ő maga volt az áldozat; a hitnek csonka bástyája volt, amelyen az összes kereszténységet védve, önmagának szakítá a legszebb, a vértanú babért!

És e hit újra és újra lehívta egéből a nemes embert, Szent Istvánt, hogy visszatérjen s helyreállítsa remekművét. Oly népet, mely Istenért s a hit örök eszméiért tűrni és küzdeni bírt – nem semmisíthetett meg oly csapás sem, amilyen a mohácsi volt.

Ez Szent István érdeme: egy hitre alapított, boldog s ezredévvél dacoló nagy ország!

Ah, de kedves olvasó! ez alap napjainkban roskad alattunk; szentségtörő kezek, vad szenvedély, áltudomány s a hont csak kizsákmányolni tudó önzés lassanként kiszedik a keresztény erkölcsök sarkköveit országos és családi életünkből. A honszerelem oltára pusztul és rajta hamvad az égi tűz. Nehéz vád! de nézzünk körül s az olcsó hazafiúság divatos tüntetései közt megpillantjuk-e azt, ah, fájdalom! napjainkban már csupán eszményképnek gúnyolt tiszta honszerelmet? Nem azon rideg s önző szeretetet – mint Eötvös mondá – mely önjavához ragaszkodva kiváltságokban vagy címerekben keresi azt, amiért küzdenie kell; nem is azon számító honszerelmet, mely vagyon vagy dicsőség után fáradozva nemes tettekre buzdíthat ugyan, de nem nemesíti azt, kinek keblét eltöltötte: de azon isteni lánggal égő érzeményt, mely Megváltónk szemeiből is könnyeket facsart veszendő hona fölött; azon szeretetet, mely nem számít, nem gondol önmagára, hanem áldozik; ha kell, egy pillanatban vérét ontva; ha kell, egy hosszú életen át terhes járomban szolgálva hazáját!

Hol van – ah, mily kevés szívben él napjainkban e szeretet?

„Elhamvadt a magzat hó szerelme

Nincs magasra vívó szenvedelme:

Jégkebelben fásult szívet zár!”

(Kölcsey)

Ily honszerelem csak az ég leánya, csak a keresztény hitnek szűzi nővére! mely a hit áldásával s erényeivel földi mennyé búvöli a hont s a mennyet örök hazául tárja föl. A hit s honszerelem frigyéből nő a valódi polgárerény: a kitartás, áldozatkészség, becsületesség és benső törvénytisztelet, a koronás főhöz ragaszkodó hűség és a törhetlen harci erősség!

Oh azért, kedves olvasók! vigyázzatok, hogy bennetek s a család kis országában szilárdan álljon Szent István öröksége, a hiterkölesi alap! Ezt védjétek bátorsággal, építsétek jámbor növeléssel, ajánljátok buzgó imával dicső szent királyunknak, hogy visszatérjen hitével, hite áldásával: „*Szánd meg országodat, sok nyomorúságát fordítsd el s hozd vissza régi boldogságát!*”

Te pedig, Szent István és László, Nagy Lajos és Hunyadi Istene, Te hívó és dicső magyarok irgalmas Istene! kinek szent Szíve a mennyben s az Oltáriszentségben oly epedve lánghol honunk földi s örök üdve iránt:

„Ki szívet alkotál
S belé érzelmeket
Szeretni lángolón
Hazát és nemzetet!
Kinek törvénye szab
Korlátokat s határt:
Oh népek Istene,
Küldj egy reménysugárt!”

Igen! hited napjának küldd le újjáteremtő tavaszugarát, hogy az, bár most első évezredünk letűntén még a honfi bánat könnyein török meg: majd ezután a hitben viruló Pannónián, mint a *nemzeti nagylét fénykoronája*, az ezredek végéig ragyogjon, s ragyogjon mint a *dicsőség koronája* a hitben üdvözült és Szent István égi országába átköltözött magyar szellemek milliárdjain, örökké.

Szent Lajos püspök

(†1203. aug. 19.)

Ezen, még élte tavaszán égbe szállt dicső szent ifjú, szintén Árpád-házi ős fánknak virága volt. Anyja ugyanis V. István királyunknak leánya, Mária vala, kit anjoui II. Károly, Szicília királya vett nőül. Szentünk tehát Martell Károly királynak öccse s így Róbert Károly királyunknak nagybátyja volt. Mivel pedig szentsége első csírát jámbor anyjának köszönhető, méltán sorozzuk őt hazánk pártfogói közé. A kereszt ama nagy bajnoka, francia Szent Lajos király, ős nagybátyja lévén, szülői ennek már akkor megdicsőült nevét adták másodszületett fiúkra: hogy benne példát s vezért nyerjen a szentség útjain. S reményük dúsan teljesült. Anyja, Magyar Mária, közölte egy bizalmas főúrral (kinek ez életrajzot is köszönhetjük), mily angyali gyermek volt Lajoskája. Alig hét éves, már is szigorú önsanyargatásokat gyakorolt; megvetve a kényelmes, puha ágyat, akárhányszor a kemény földön aludt; így találta őt édes anyja.

Isten azonban már korán próbára is tette ifjú szolgájának szentségét. Legyőzött atyjáért ugyanis, két öccsével együtt, Katalóniába mint kezes küldetvén, itt hét évig sanyargott szigorú őrizet alatt. Tehát a tizennégy éves királyi ifjúnak tavaszkerdje a börtön lett; igen! *kerdje*: mert oly pompásan díszlett itt az áhítat illatával a legszebb erény-virág, ti. Isten akaratában való megnyugvás – hogy őrei tisztelő csodálattal kérdezték tőle: „honnan veszi ezen szilárd és szelíd lelki nyugalmat?” Mire ő azt válaszolá: „Isten barátinak nagyobb javára szolgál a balsors, mint a jó szerencse! Akkor vetjük magunkat alá Istennek, ha bajok gyötörnek; ellenben a mosolygó szerencse sokszor úgy elkap, hogy Istentől nem félünk, rá se gondolunk!” Hét év múlva kiszabadulván, bevallá, hogy e hosszú idő alatt csak egyszer kérte szabadulását Istentől s ezt is azon föltétel mellett, ha ugyan üdvére szolgálna. Fogságának keresztjéhez az Úr még a betegség töviskoszorúját is fonta, mely őt már-már a sír szélére vitte: midőn Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén fogadást tett, hogy életét Szent Ferenc szegény szerzetének szenteli, ha azt Istennek megtartani tetszik. S íme, e fogadás után minden reményen felül azonnal felépült. Azért a reá következő pünkösdi hajnalán, Szent Mária templomában, le is tette szerzetesi esküjét. Visszatérvén bátyjának, Róbertnek

udvarába, kelletlenül is részt kellett vennie holmi fényes lovagi játékokban. Éppen javára ugratja délceg paripáját, midőn ez hirtelen összerogy és vergődése közt Lajost is hatalmas teste alá temeti. Iszonyú jajveszéklés tör ki a nézőség ajkain: „Vége van!” De Lajos sértetlenül fölegyenesedik s e szavakkal: „*Csalárd a ló a szabadításra! ereje bőségében sem ment meg!*” (Zsolt 32,17) megfogadja, hogy ezentúl minden földi pompáról lemond. Így lőn aztán, hogy püspök létére sem ült többé – az akkori szokás szerint – háta lóra, de az alázatos főpap, Krisztus példája után, szerény öszvérkén tette utazásait.

Szíve fő vágyát azonban, ti. szerzetesi hivatása nyilvános bevallását, királyi atyja sokáig ellenzé; megengedte ugyan, hogy az áldozópapi magasztos rendet fölvegye, sőt annak szabadabb gyakorlása végett egy királyi várat is rendelt neki lakáshelyül, hol kellő díszben s udvartartásban éljen. E várat Lajos a tökéletesség gyarmatává alakította át, ahol néhány paptársával elmélkedés és tudományos foglalkozások között mennyei életet élt. Egy év múlva atyját Rómába kísérte s itt VII. Bonifác pápától a toulousei püspökséggel megkínáltatott. Lajos azonban e nehéz tisztet csak oly föltétel alatt volt kész elvállalni, ha előbb ünnepélyesen leteheti Szent Ferenc rendjének fogadalmait. A pápa ráállott s így az alázatosság ifjú bajnoka valahára betölthette szíve legforróbb vágyát és a rendnek „ara coeli” (mennyei oltára) című templomában, két bibernok jelenlétében, magára vette Krisztus szegényének, a szeráflelkű Szent Ferencnek öltönyét, melyet kötéllel derekára csatolván, mezítláb a Kapitol helyétől a pápai palotáig ment. Az alázatosságnak ezen egyenruháját mint püspök is megtartá; drágaságait, arany s ezüst dolgait részint atyjának visszaszolgáltatta, részint szegények közé osztotta ki, kik közül naponkint huszonötöt oly módon szokott megvendégelni, hogy kezeikre mosdóvizet öntött s a kenyeret számukra térdén szeldelte szét; minden szombaton pedig háromnak lábait is megfürösztötte. Jézus Szíve, legkedvesebb erényének, az alázatosságnak, ily hősi gyakorlását meg is dicsőítette. Íme, Lajos saját ruháját egy fekélyes betegnek ajándékozta s ez azonnal megtisztult; egy másik lázas betegnek saját tányérát nyújtotta, s ez alig evett a szenttől ott hagyott maradékból, azonnal fölgyógyult. Valamint a völgy mélyén egybefolynak a magasból aláfutó csermelyek s partjaikon a legüdébb virulást tenyésztik: így termékenyült Lajos alázatos lelke is a mennyei malasztok és erények vizeitől. Legragyogóbb virága mégis a *szűz tisztaság* vala, melyet benne Szűz Mária gyöngéd tisztelete s testét zabolázó szigorúság növeltek s őriztek sértetlenül. Boldogasszony előünnepeit kenyér és víz mellett böjtölte át; folyton szőrövet viselt gyöngye derekán s minden éjjel szöges ostorral fenyíté ártatlan tagjait. Ah! érezte ő, hogy Szent Pálként, a menny eme drága kenőcsét, a szüzességet, törékeny edényben hordozzuk!! Még barcelonai fogságában történt, hogy őrizőinek egyike ledér életre csábította: „Üzd fogságod unalmát gyönyörvirágokkal!” így sziszegett a kígyónyelvű. De Lajos szent haraggal így felelt: „Nem elég-e, hogy testemet rabságban tartjátok? lelkemet is a bűn láncába akarnátok-e verni? Rossz, igen rossz e börtön, bevallom, de nem volna-e végtelenül rosszabb a tanácsolt undokság?!” A tisztaság ellen környezetében a véteknek árnyékát sem tűrte; s azért fogságának társaira azon törvényt szabta, hogy aki csuszamlós szavat ejt ki; az megterítetlen asztalnál térdelve koplaljon!

Mint püspök utánozta az isteni főpásztor, Jézus irgalmas Szívét: „*Végig ment, jót cselekedvén!*” Megyéjét látogatván, elragadó ékesszólással hirdette a vigasztalás és buzdítás igéit, ápolta a betegeket, segítette a nyomorultakat. Hallván egy ízben, hogy egy beteg vén asszony halálos ágyán dühöngve visszautasítja a gyóntató atyát: maga ment hozzá; önkezeivel nyújtá neki az orvosságot és ételt s ezen szelíd szeretetével úgy legyőzte a makacsot, hogy meggyónt.

Így fényeskedett dicső példája által, míglen napja a boldog öröklét tengerébe leáldozott. Spanyolhonból, hol királynő testvérét látogatta meg, útba ejtvén Tarascont, a híres búcsújáróhelyet déli Franciaországban, hol Szent Márta dicsőült ereklyéihez százezeren zarándokolnak: itt még egyszer fölragyogott Lajosnak apostoli lángja s Krisztus eme szorgos

vendéglősnőjét magasztos beszédben ünnepelte. Megtört testtel vonult a szomszéd Brincola várába s készült a végső órára. Mikor az Oltáriszentséget hozta a pap, fölvészorgott ágyából és a földön térden állva fogadta isteni vendégét, éppen Nagyasszony napján; míg végre ennek nyolcada alatt, e szavak közt: „Imádunk s áldunk téged Krisztus, ki szent kereszteddel megváltottad a világot”, tiszta, alázatos lelkét Jézus Szívének sebébe lehelte, 1297. évi augusztus 19-dikén. Tetemei Marseille-ben tétettek nyugalomra Szent Ferenc rendjének templomában. A sírján és az ő közbenjárására történt csodák – halott-támasztások, gyógyulások, stb. arra bírták VIII. Bonifác pápát, ki még életében ismerte, hogy szentté avatásának ügyét megkezdje; de valóban isteni gondviselésnek tulajdonítható, hogy sem ő, sem pedig utódja, V. Kelemen azt be nem fejezhetvén, e diadal Lajos egykori legjobb barátjának, Osa Jakab bíbornoknak, később XXII. János pápának jusson, ki őt 1317-ben a szentek sorába iktatta, a következő évben pedig a bíbornoki testület, Róbert szicíliai király s a francia királyné jelenlétében tetemeit ünnepélyes menetben a neki emelt oltárra helyezte át.

Boldog Ágoston zágrábi püspök

(1323. aug. 3.)

Mióta Szent László a horvát és Kálmán királyunk a dalmát koronát Szent István birodalmához csatolta, azóta e két testvérhon nemcsak búban s örömben osztozott a magyar anyaországgal, de a legjelesebb egyházi, polgári s hadi férfiak nagy tetteivel is dicsőítette a közös hazát. A katolikus hit által megszentelt honszeretet egybeforrasztá a két nemzetet; a Zrínyiek és Frangepánok, a Draskovichok és Erdődyek épp oly hős horvátok voltak, mint buzgó s tetterős magyar országnagyok. *Ily közös nagy emberünk volt Boldog Ágoston, zágrábi püspök.*

Született 1260 körül IV. Béla királyunk dicső kormányzása alatt Dalmácia Trau (hajdan Tragurium) városában, főnemes családból; atyja Gazothi Miklós volt, anyja Dragoslava. Ezekről nyert gondos neveltetésének végén elérkezett a választóútra, hol határoznia kellett a szülőitől ajánlott fényes pálya és az isteni sugallattól kijelölt szerzetesi alázat között.

Ő az utóbbit karolta magához s Szent Domonkos rendjébe lépven, fölvette a szép emlékü Ágoston nevet; s nemcsak a hippói püspöknek nevét, hanem lángoló „szívét, apostoli erényeit is elsajátította magának. Dicső pártfogójának mondatát, hogy „*az tud jól élni, aki jót tud imádkozni*”, híven követvén, Istennel való társalkodásban merített erőt szerzetesi magasztos pályájára s azon lelki harcokra, melyeket főképp Boszniában viselt az ott féktelenkedő patarén eretnekek ellen. Ámde bokros apostoli foglalkozásai közt sem szűnt meg soha a belső életet ápolni magában s feltörtetni a szerzetesi erényeknek, az önmegtagadás- és önsanyargatásnak, a testvéri szeretet és az erények koronájának, a szent engedelmességnek magaslataira. Folyton szeme előtt lebegett Szent Ágoston azon megdöbbenő mondata: „*Mióta Istennek szolgállok, amint alig találtam jobbakat azoknál, kik a szerzetben tökéletesedtek meg; úgy nem is tapasztaltam gonoszabbakat azoknál, kik a szerzetben buktak el!*”

Ezalatt hazánkban a trón betöltése pártviszályokat idézvén elő, nagy zavarok keletkeztek, s így XI. Benedek pápa arra törekedett, hogy a püspöki székekre oly férfiakat emeljen, kik az ország seibebe a szentség és apostoli szeretet olaját csöpögtessék. Azért a zágrábi főpásztori hivatalra, mely Mihály püspöknek a magyar primási polcra magasztaltatása folytán megüresedett, előbbi kedves rendtársát, Ágoston atyát szemelte ki. Az alázatos férfiú, ki a szerzet árnyán inkább rejleni óhajtott, megdöbben e hírre, de mégis meghajolt az általa annyira kedvelt engedelmesség parancsszava alatt és székét elfoglalta. Hogy azonban szerzetesi tökéletessége csorbát ne szenvedjen, egybeköté ennek gyakorlatait a püspöki süveg

ragyogásával s azért székesegyháza mellé a Domonkos-rendnek templomot és házat épített, ahová bokros és szórakoztató gondjai közül vissza-visszatért áhítatosságát végezni; miként a napsugár is, ha beragyogja a büszke bérctetőket, leszáll a völgy ibolyáihoz s mintegy megenyhül a halkán folydogáló csermelyek vizében.

A fegyvercsörgés közt elvilágiasodott papságot gyakori zsinatok és közös imák által igyekezett visszaédesgetni az oltár szent csöndjéhez, hogy itt a buzgólkodás és szerény életmód fegyvereivel ostromolják ki az elvadult honfi szíveket s mint sóhajtó galambok meghozzák a dúlt országnak a béke olajágát.

S ezen égi béke végre leszállott Árpád honára, midőn Róbert Károlyban bölcs és hatalmas királyt ültettek a pápa tanácsára Szent István székébe. A nagynevű Gentilis bíbornok, pápai követ oldalán találjuk a szelíd Ágostont, midőn Rákos mezején az összes nemesség örömrádása közt Róbert Károly megválasztott, kinek kérésére a szent püspök még egy évet töltött Budán, hogy tanácsa és példájával a papság és főurak erkölceit javítsa s a béke áldásait állandósítsa.

Innét az V. Kelemen pápától kihirdetett vienne-i zsinatra ment s itt tündöklött tudományosságával és erénydíszével, míg két évi távollét után visszatérhetett szeretett nyájához. Roppant kiterjedésű megyéjét évenként végesvégig látogatván, Krisztus Urunk példájaként: „*végig ment, jót cselekedvén*”. De a gonosz lélek konkolyt szórt az apostoli verejtékkel áztatott tiszta búza közé. Horvát- s Dalmáthon bánja, Mladin, fölhasználván a polgári zavarokat, kis zsarnokká fajult el, templomokat s zárdákat fosztogatott, apáturakat és szegény apácákat zavart ki szent magányukból, és egész Olaszhon partjáiig űzte tengeri kalózrablásait. E kegyetlen kényúr annyira megkeserítette Ágoston napjait, hogy végre a zágrábi püspökségről lemondván, elfogadta Róbert nápolyi király hívását, ki őt Lucerina püspöki székével kínálta meg. E városban a szaracén (török) berontások folytán megingott a hit, elcsenevészett a jó erkölcs. Ágoston türelmes szeretete nemsokára visszavezette a jó pásztorhoz a tévelygő juhokat s ezeknek áldó könnyei közt csakhamar berekeszté szent életét. Rajta teljesült az Úr ígérete! „*Boldogok a szelídek, mert ők bírni fogják a földet!*”

Jézus Szíve tégy szeliddé minket,
Rút haragtól óvd meg sziveinket!

Boldog Gertrud szűz

(1297. aug. 13.)

A prémontrei dicső rendnek az európai műveltséget és szentséget beárnyazó nagy fáján illatos virágként díszlik a gyöngéd *szűz Szent Gertrud*; hazánk termékeny ágának, szent Erzsébetnek méltó bimbaja, az anyát szentségben és áhítatban visszatükröző hű leány. Míg azonban az anya, mint termékeny olajfa, a felebaráti szeretet s könyörület üdítő gyümölcseivel a közéletben árasztá el a siralom völgyét: addig a leány, a szentély csöndjén, az oltár árnyában lehelte ki jámbor szívének édes illatát.

Még világra sem jött, s már is az ég menyasszonya vala. – Kegyes anyja ugyanis őt, midőn még szíve alatt hordozá, férjének, thüringiai Lajos hercegnek beleegyezésével, Istennek szentelte föl s az alig másfél éves csecsemőt az *Aldenburghban* viruló prémontrei apáca-kolostorban helyezte el.

Itt, a malasztok eleven kútfejenél nőtt nagygyá a kedves kis Gertrud és minden örömét elmélkedésben és Istennel való társalkodásban találta. Oh, milyen fősvény is az a szív, melynek nem elég az Isten? mily hideg, amely az égi Jegyes lángoló Szívén nem hevül? mily

aljas, amely a porból és sötétségből nem vágyakodik föl a fény s tiszta örömek honába? S ennek ajtaját az elvonultság imája nyitja föl előttünk.

Ily lelki csendben fogadta Gertrud is gyakran az ég látogatásait, melynek vigaszából egy csepp is gazdagon pótolja, sőt undorítóvá teszi a földi üres és szívódító örömeiket. E vigaszt érzé, nem cseppenként, de egész özönnel, akkor is, midőn ima közt kis cellája megtelék égi fényvel s ennek közepéből feléje mosolygott édes anyjának dicsőült szelleme. Nem csoda tehát, hogy ily anyai példa s ihlető tanítás folytán a szentségben nőttön-nőtt, s fokról-fokra hágott. Ezért apácátársai őt már 21 éves korában fejedelem-asszonyuknak választották s alázatos tusakodása dacára is azon tekintélyes polcra emelték föl, ahonnét erényeinek sugarait kiárasztván, sok főrangú leányzót vonzott követésére; kik szebb dicsőségüknek tárták az ő vezetése alatt Krisztus menyasszonyaivá lehetni, mint a világban rabszolgái s önző szíveken – büszkén a csúszók között, hidegen s óvatosan a cselszövők között – élni s uralkodni. Gertrud kormányshékéről hirdeté, hogy „*Istennek szolgálni annyi, mint uralkodni*” – a test érzékisége, a világ zsarnok hamissága s a büszke önszeretet vaksága fölött. S ezen törvény különösen *Jézus szentséges Szívének tiszteletét szentesíti meg szívünkben*. Mert ha ennek valódi tiszta szeretete uralkodik bennünk, mely szeretetünk tárgyával ez isteni Szívvel hasonlónvá teszi szíveinket: úgy e Szív tisztasága uralkodni tanít az érzékiség fölött, önzetlen nagylelkűsége a világ hiú javai fölött, alázatos engedelmissége pedig a gög és dicsvágy bálványai fölött.

Gertrud új méltóságát is Jézus belső valójának, vagyis Szívének uralmával dicsőítette meg. Jövedelmeit ugyanis nem udvari pompára tékozolta, hanem az általa gyöngéden tisztelt Szűz Anyának és boldogságos Mihály főangyalnak – kinek ünnepén jó maga világra jött – szentelte föl fényes templomok építése által. Azután kolostort és kórházat emelt, s ezeknek homlokzatára tetteivel írta föl kedves jelmondatát: „*Minél magasbak vagytok, annál mélyebben alázkodjatok!*” Mert Jézus Szívének ezen legdrágább erényét, az *alázatosságot*, konyhai s betegápolói szolgálatok, tisztogatás és mosogatás által gyakorlotta az általa alapított jámbor intézetekben. A legenda szerint az ég is megdicsőíté alázatát; a tőle kimosott lepedőt ugyanis láthatatlan kezek a levegőben függve s a verőfényen kiterjesztve addig tartották, míg teljesen megszáradott. Jézus Szívének harmadik gyöngyét: a *békülékeny szeretetet* is koronájába fűzte a béke fejedelmének szende arája. A viszálykodók kiengesztelése volt kedvenc diadala: szívárvány volt ő a háborgó vihar s remegő föld között.

Egy ízben a haragos feleket nem bírván kibékíteni, imádsághoz fogott. S íme, alig említé Jézus édes nevét, midőn hirtelen fenevad oroslán toppan eléje, szelíden lábához görnyesztvén sörénnyel koronázott fejét – de szemeivel villámokat szórva a pörpatvarkodókra. Képzelmű, mennyire siettek ezek egymásnak békejobbot nyújtani: mielőtt a karmos békebíró rájuk emelné talpas buzogányát?

Míg azonban másoknál a mennyei béke diadalait aratá, addig *önmaga ellen elkeseredett harcot folytatott*. Gyöngye testét ostorozás és böjt által hajlítja a kereszt igája alá; egész nagyböjt alatt virágvasárnapig kemény szalmán hált, a nagyhéten pedig pusztaságon. Így kényszeríté őt Jézus Szívének szerelme, hogy külsőleg is utánozza a keresztágyán fekvő örök szépséget és jószágot.

Ezen szeretet ihlete odáig ragadta a félénk, gyöngye szüzet, hogy IV. Orbán pápa (1261–1265) engedélyével apácái s több főrangú hölgy kíséretében a keresztes hadakhoz akart csatlakozni.

S mivel maga nem vitézkedhetett karddal, szent anyjának, Erzsébetnek példájára, az irgalom tetteivel, betegek és sebesültek ápolásával óhajtott résztvenni a keresztény hitbuzgalom diadalaiban. De ezen dicső tettet nemsokára boldog halál koronázta meg, melyet előre kijelentvén, zokogó lelki leányai közt, élte 70-ik, kormányzása 49-ik évében, nagy örömmel s az örök üdv boldogító előérzetében fogadott s ajánlott föl szenvedő édes Jézusának.

Az oldenburgi kolostorban, mely a trieri püspökségéhez tartozik, már 1348 óta boldognak tisztelték; míg VI. Kelemen pápa ezen tiszteletet az egész prémontrei rendre kiterjesztette; XIII. Benedek végre 1729-ben e szent szűz ünnepének megülését teljes búcsúval dicsőítette meg.

Jézus Szívének drága szép virága!
Bened a menny s a föld ölelkezett:
Erényeidben a menny földre hága ...
Oh, nyújts nekünk is példát s ör-kezet!

A három kassai vértanú

(Szept. 7.)

Azok sorában, akiről a történelem mint Szűz Mária kitűnő tisztelőiről megemlékezik, méltán foglalnak helyet a kassai hithősök, akik Magyarországnak azon szomorú korszakában, amidőn testvér testvér ellen két századon át küzdött, vértanúi halált szenvedtek.

I.

Ezen három vértanú közt első helyet foglalt *Kőrösy Márk* esztergomi kanonok.

Kőrösön, Horvátországban született 1588-ban, ahonnan nevét is nyerte. Jámbor szülőktől és pedig a Boldogságos Szűz közbenjárására, akihez a gyermeknélküli szülők jámbor imában fordultak. S amint már a Boldogságos Szűz Mária ajándékai szoktak lenni, nemcsak testi életét nyerte a Boldogságos Szűz közbenjárása folytán, hanem ami ennél sokkal fontosabb, ezen testben egy kitűnő, minden jóra és szépre termett lelket, mely azután minden erejét Isten dicsőségére, felebarátja és hazája igaz javára fordítá. Szűz Mária iránti kegyeletes jámborsága kiváló tulajdonai közé tartozott, mely életének változatos körülményei közt mindig kiváló fényben ragyogott.

Kegyelete és jámborsága nem vala meddő, mutatkozott az már gyermekkorában, melyben szavait és tetteit érett megfontolás jellemzé.

A Mária-tisztelet szép virágának azon magva, melyet szülői ártatlan szívének ékes kertjébe plántáltak, örvendetesen fejlődött a bécsi „Jézus-társaságiak” nevelőintézetében, amelynek buzgó vezetői ápolták a Mária-tisztelet gyöngéd virágát és az elpusztulás elől biztosították az által, hogy a Mária-társulat tagjai közé fölvtették a kitűnő ifjút, ki tanulmányai és erénye által példányképe lön tanuló társainak. Lelkének ártatlanságával fölruházva hagyta el tanulmányainak ezen első szakaszát, ellentétben sok más jelenkori ifjúval, aki csak lelki érzületének romjaival távozik el azon iskolából, amelynek célja elsősorban a törekvő ifjúnak megadni azon irányt, amelyben haladva, lelkének üdvét megtalálhassa. Szűz Mária különös tisztelete óvta meg a boldog ifjút a világ nyomorult támadásaival szemben, s valamint ő nála, úgy minden időben s minden ifjúnál a Boldogságos Szűz Mária gyengéd tisztelete a lelki épségnek legbiztosabb pajzsa.

Szűz Máriának ezen kiválasztott gyermeke, aki a világ akkori romlottsága közepette lelkének üdvén elsősorban fáradozott, nem lehetett ezzel megelégedve, hanem Nagyasszonyának példája szerint – aki Szent Bernátként szent fiának társmegváltója volt – csak egyért tudott lelkesülni, ti. másokban is ugyanazon érzelmeket ébreszteni, amelyektől ő nagy szíve lángolt. Pappá akart lenni, s ebbéli szándékát szülői előtt is nyilvánítá, és pedig azon komolysággal és határozottsággal, mely az ő szavait és tetteit már régóta jellemezte, s azért az ő istenes okossággal megáldott szülői nemcsak nem akadályozták ebbéli lépését,

hanem Isten áldását kívánva pályájához, a legkészségesebben egyeztek terveinek kivitelébe. Mivel módosak és nemes család sarjai voltak, nem szorultak ők az egyházi vagyona, s nem is ez volt az indító ok a beleegyezésre, hanem tisztán azon szempont, hogy gyermekük e legfontosabb pillanatában az történjék, ami az Isten akarat, és ami az ő gyermekük lelki üdvére váljék. Bárcsak minden szülő tanulna Márk szülőitől, bizonyára nem lenne annyi okuk későbbi életükben gyermekeik szomorú, elzúllott sorsa fölött keseregni.

Az ifjú Márk, hogy fontos pályájára méltóan elkészülhessen, oly intézetet keresett föl, amelyet e célra legalkalmasabbnak tartott. Ez időben a gráci főiskola híres volt teológiai tanulmányairól, s azért oda sietett s az eredmény meg is felelt a célnak, melyet ő magának kitűzött. 1609-ben bölcsészettudor lón. Grácból Rómába ment, hogy tanulmányait tökéletesíthesse. Rómában négy évet töltött a Szent Apollinarisról nevezett intézetben, ahol a teológusok mesterét, Szent Tamást, négy évig tanulmányozta.

Kőrösy Márk, akinek szíve ragyogott éreneyektől és apostoli buzgalomtól, akinek elméje élesre volt csiszolva a hittudományok gyakorló iskolájában, tanulmányainak befejezésével Horvátországban, földieinél, apostolként működni látjuk. Veszélyben vala akkor a hit és erkölcs; a hamis próféták, Luther és Kálvin büntársai, sokakat elcsábítottak az igaz hittől; s elveszvé az igaz hit, pusztul az erkölcs is, mint az alap nélkül emelt épület. Oly nagy volt az erkölcstelenség, hogy maga Luther megborzadt művének e szörnyű eredménye fölött. S azt mondá, hogy most egy év alatt sokkal több rossz történik, mint a pápaság egész korszaka alatt. S azért valóban lánglelkű férfiakra volt szükség, akik e borzasztó pokoli áramlatnak ellenszegüljenek s megmentsek a halhatatlan lelkeket. Ilyen volt Horvátországban Kőrösy és Magyarországon Pázmány Péter. Ahhoz, mint emehhez, ezrenként tódultak a hívők s újból visszavezették az igazi hívő egyházba. Nem csoda, ha e két lélek, melynek minden gondolata s érzelme csak Isten dicsőségéért és a lelkek üdvéért ébredt, csakhamar rokonszenvezett, s így történt, hogy Pázmány, az akkor már esztergomi érsek, megyebeli papját – Márkot – Horvátországból honunkba hívta, őt esztergomi kanonoknak kinevezte, majd később komáromi főesperesnek, s végre 1619-ben az esztergomi káptalan a széplaki apátság ügyeinek rendezésére küldötte. Ezen apátság – egykor a bencések birtokában – azelőtt a jezsuiták kezén volt, akiknek azt Oláh Miklós esztergomi érsek adományozta; de e rendnek nemsokára távoznia kellett onnan az őket folytonosan üldöző eretnekek dühe elől.

A fiatal esztergomi kanonok, hogy hivatását ezen talajon, mely az eretnekek által annyira föl volt túrva, annál könnyebben teljesíthesse, érintkezésbe lépett a kassai jezsuitákkal, nevezetesen későbbi két vértanúi társával és majd lelkigyakorlatok, majd apostoli társalkodás által edzette lelkét a folyton megújuló küzdelemre; ami által példát adott minden hívőnek, de kivált minden papnak, hogy lelkét folyton új és új buzgalommal megtöltse, mely a sok rossz példa, beszéd, inger folytán csakhamar lankadni szokott. A jóknak összetartása az egyedül biztos eszköz a rossz behatás ellen. A rendezetlen és egyenetlen hadsereg csakhamar az ellenség martalékává lesz.

Ilyen összejövetelök vala a jámbor férfiaknak 1619-ben Homonnán, amelyet Drugeth György ajándékozott a „Jézus-társaságiak”-nak, amidőn híre jött, hogy a hírhedt Bethlennek hírhedtebb vezére, Rákóczy György Kassára tört, hogy ez rablóhadjáratának mintegy központul szolgáljon. Nagy volt a dühe Rákóczynak a katolikusok ellen, de még nagyobb volt, mint az eretnekeknek s rossz katolikusoknak egyáltalán, a jezsuiták ellen, és a velük rokonlelkű Kőrösy Márk ellen. Ezek ellen dühökben annál könnyebben érhetek célt, mert a város egyik tanácsosa, Rainer János, Alvinczy Pétertől, Pázmánynak dühös, de oly sokszor letorkolt ellenfelétől fölzigatva, először valamennyi katolikusnak s később – ettől elállván – e három apostoli férfiúnak kiadatását kérte.

Mint a nyájához hű pásztor, úgy siettek e férfiak is Homonnáról lakóhelyeikre, hogy a katolikusokat megvédelmezzék és őket a hitben való kitartásra bírják. Saját életükkel nem törődve, a veszélyben csak a rájuk bízott lelkekre gondoltak. Az ilyen gondok között elfoglalt

Kőrösyhez követeket küld Rákóczy, hogy öt hitének elhagyására és a széplaki apátság átadására bírják. De bátor hitvallóhoz méltó választ adott Kőrösy az ördög cimboráinak: „Az apátság fölött – úgymond – az esztergomi káptalan rendelkezik, ő maga pedig kész inkább meghalni, mintsem hogy lelkét az ördögnek adja”. E válasz hallatára Rákóczy kínoztatni rendeli a bátorlelkű hőst, kit a börtönbe vetnek és itt le nem írható bánásmódban részesítvén, vasrudakkal és szíjakkal összeszorítják testét és fejét, sebeket ütnek nyakszirtjén. S végre fejét levágva, azt az ürülékgödörbe dobják.

II.

Kőrösy két bajtársa közül első helyen érdemel említést *Pongrácz István*, Jézus-társaságbeli áldozópap. 1579-ben Erdélyben, Alvincen született előkelő szülőktől, akik éppen ezen oknál fogva a fejedelmi Báthory-család gyakori vendégei valának. Az életrevaló gyermeknek kedvenc játékaik voltak a hadigyakorlatok; hadilobogók, fegyver és kard valának játékszerei. Ha e játékszerei között környezete őt szemlélté, korántsem gyanítá, hogy e fiú élete javát harcban fogja találni, de nem annyira a látható ellenség ellen, és éltet ölő fegyverekkel; hanem egy magasabb rendű harcban, melynek jelentősége annál magasabb, minél kihatóbb és eredményeiben magasabb és tartósabb a kivívott győzelem! Szellemi ajándokai, tehetségei, lelkének nagyratermettsége, mely megveti a kisszerűt és utálattal fordul el az érzékitől, jövődő nagyságának alapvonásai voltak. A kolozsvári Jézus-társasági iskolában nyervén kiképeztetését, a már eddig is mutatkozó kiváló ész- és jellemtulajdonai a legszebben fejlődtek. Nyelvészeti és bölcsészeti tanulmányaiban tanúsított mély fölfogás és nagy előmenetel bámulatra ragadá tanárait is; szívének a gyermekkorban megőrzött ártatlansága és az ezzel párosult nagyra, szépre és jóra törekvő vágyakodása csakhamar megutáltatá vele a világ mulandó örömeit, fölülemelkedék ezeken, s csak a mennyekben találá örömét. S minthogy azon meggyőződésben élt, hogy a mennyország előíze a szerzetes élet, az a „Szent város, mely Istentől szálla alá a mennyből, fölékesítve, mint a fölékesített menyasszony”,⁹ hogy a szerzetes élet a valódi örömeknek tiszta forrása, amelyeket a győzedelmes birtokába ejt; követé szívének sugalmát, mely őt a Jézus-Társaságába való belépésre inté. Nagy akadályokkal kellett ugyan megküzdenie, mielőtt Isten e virágos kertjének küszöbén átléphetett volna; de hát az Égnek e kitűnő adománya – a szerzetes élet – nem a léhának, a munkakerülőnek, a gyávának jut osztályrészül, hanem annak, aki az Isten kegyelmétől fölvilágosítva mindenével kész áldozni, csakhogy e nagy kincsnek birtokába jusson. Pongráczot az ő ártatlansága, szívének tisztasága képesíté arra, hogy a szerzetes élet nagy kincsét fölismerje, a Szentlélek erőssége eddézé akarátát, hogy az egyszer fölismert kincset birtokába ejtse, nem rettenve vissza az akadályoktól, melyeket akár a szerzetes élet magával hoz, akár a világ – különösen rokonai, elébe gördítettek. Valamint -- életírói szerint – mindenben, úgy különösen e küzdelmében példány képe volt ő kora ifjainak, s hozzátehetjük, korunk ifjainak – akiknek szívei oly nehezen tudnak kiemelkedni a föld porából – melyben a mindig jobban és jobban lábra kapó világ-elvek, rossz iratok, látványosságok, sőt – fájdalom – az anyagiasságban egészen elmerült szülők hibája folytán lelkük kiszámíthatlan kárával fetrengenek. Mindig emlékezetesek maradnak Istvánnak szavai, melyekkel rokonai részéről történt ellenvetésekre megadá a kellő választ: „Ti azt gondoljátok, hogy könnyűitek eltántorítanak? engem, ki nem volnék méltó őseim alakjaira, ha nemcsak könnyektől, de sebektől visszariadnék; sérelmet követ el rajtam, aki azt hiszi, hogy egy Pongráczot könnyeivel megrendíthet!

⁹ Jel 21,2.6.

Kéréseitekkel ostromoltok? Vagy talán azt kívánjátok, hogy önmagamnak ártsak, s eltaszítsam magamtól a legnagyobb jót? Esztelen volnék, ha rátok hallgatnék; oktalanul tesz az, ki saját lelkének kárával engedékeny. Fenyégetni is akartok? Fenyégetésekre én csak mosolygok.

Ha bebörtönöztök, önként megnyitjátok előttem a szerzetes-újonci életet. Megbilincseltek? a bilincs által csak szorosabban fűznétek Istenhez. Éhséggel, szomjjal, hideggel akartok megtörni? Kedves vendégségben részesítenétek. Legyetek meggyőződve arról, hogy nem akar az uralkodni, aki nem akar szenvedni. Őseim dicsőségét s a földi javakat állítjátok szemem elé? De vajon nem dicsőbbek s állandóbbak-e a mennyei javak? A hiú remények és ragyogó címek, melyekkel biztattok, nagyon bizonytalanok, mivel nem áll hatalmatokban a jövő; s éppen nincs kedvem bizonytalan reményeknek föláldozni életemet! Gazdag házassággal is kecsegtettek? Még csak ez hiányzott ostromotok tetézésére: de már ez nem őszinte szeretet, hogy a reátok nézve alkalmatlan terhet vállaimra akarjátok átvetni; szabad vagyok s az akarok maradni, szolgálni nem tudok; miattam, aki akar, vigyen házába úrnőt; én ugyan nem akarok. . . Dicstelennek mondjátok a szerzetes életet? Óvakodjatok csúfot üzni abból, minek megítélésére vakandok-szemetek alkalmatlan. Bármily szigorú is a szerzet, mindig szeretetre méltó marad; mert törhetetlen férfiakat számlál seregében; hadd legyen az akár koporsója ifjúságomnak s reményeimnek: ez a halandók sorsa; előbb-utóbb nektek is, nekem is meg kell halnunk, s hogy ez jól sikerüljön, arra fordítom minden gondomat. Gondoskodjatok ti is magatokról”.

A szilárd lelkű ifjúnak ily határozott nyilatkozata, mely az állhatatosság és meggyőződés harmóniája volt, kedvező hatással volt környezetére, akik elhatározását ezentúl teljesen méltányolták.

1597-ben elhagyván a világot, újoncéveitől kezdve egész az apostoli működéséig nemes lelkének egész erejével törekedett az erények szent hegyére föl; hogy innen azután példája és lángbuzgalma szavai által másokat is magához édesgessen. Alázatosság, szegénység – és tisztaságszeretet voltak legkitűnőbb jellemvonásai, melyekhez járult a hő vágy Krisztusért szenvedni és meghalni. Ez a szerzetesélet tökéletességének tetőpontja, midőn az erényes lélek csak akkor érzi magát boldognak, ha Krisztussal – a kereszten uralkodó királlyal – szenvedhet.

Nem csoda, ha e tiszta lélekbe szívesen vonult be a bölcsesség és tudomány lelke; amelyben nagyratörő társai közt annyira kitűnt, hogy a tudományos társulatokban szívesen választották meg elsőjüknek. A szentség és tudományosság éles kardjával felövedzve bátran fölvehette a harcot, midőn elüljárói őt, a fölszentelt papot és kipróbált szerzetest, Magyarországra küldöttek éppen azon időben, midőn az egész ország egymással küzdő két testvértáborhoz hasonlított, melyek egyike megfedkezvén az ősi hitről, meg törvényesen fölkent királyáról, nem gondolva a testvérvérrel, nem átallotta a pogány segítségét kikérni, hogy honfiai vérén megvásárolja bűnös céljait.

Kassa volt működésének színhelye, ahová őt társával együtt a várparancsnok, Dóczy Endre meghívta, honnét 14 évvel azelőtt az itt működő jezsuitákat kikísérték a Bocskay-fölkelésben elhírhedt hajdúk.

A példa és az apostoli szózat összegyűjtötte a százra menő csekély katolikus nyájat és az elvetett mag gyümölcsözni kezdett, midőn ebbéli fáradozásának véget vetett azon támadás, melynek áldozatul esett társával, Grodecz Menyhért atyával.

Grodecz Menyhért Szilézia Teschen városában 1586-ban született s ültetett át Pannónia virágos kertjébe. Tanulmányai éveiből, melyeket Bécsben töltött, mint különös szép vonás említendő az ő ártatlansága és gyermeki kegyelete Szűz Máriához, kinek társulatába fölvetett. Jámborsága és erényessége által tündöklött már ekkor: de még inkább, miután innen Brunnbe távozott a Jézus-Társaságiak újoncházába, ahol 1615-ben áldozárrá szenteltetvén, Kassa lőn működési helyül kiszemelve Pongrácz István atya oldalán. S míg ez

a város lakóit gyűjtötte maga köré, addig Grodecz atya mint a császári sereg vitézeinek lelki vezére, a harcosokkal foglalkozott, akiknek féktelensége és vásottsága sokszor próbára tette a jó atya buzgóságát és kitartását.

De a lelki harcok által edzett apostol és hős diadalmaskodott a hadastyánokon; az ő jelen-vagy közelléte magában is elegendő vala, hogy a hadfiak szilajságát megfékezze és a jóra ösztönözze, s hogy míg a harcban védelmezik a népet és országot, a békében azt ne rontsák anyagilag s szellemileg. Ez Grodecz Menyhértnek legnagyobb dicsérete.

Ezen működésükben Isten őket próbára tevé, mint aranyat a kemencében és magához méltónak találá.

Mint már Kőrösy életében láttuk, 1619-ben Bethlen fővezére, Rákóczy György, Kassa felé tört. S minthogy az Alvinczyvel szövetkezett Rainernak megadatott volt a városi tanács részéről az engedelem, hogy a három buzgó férfit megölhessék, e szándékukat Rákóczyval csakhamar közlék s vele egyetértve végre is hajtották.

A fogságban levő Kőrösyhez követség indult Rákóczy részéről, amelynek az volt a célja, hogy Kőrösyt Bethlennek és Kálvinnak megnyerjék...

Még mielőtt a kanonok felelt volna, megelőző őt Pongrácz atya: „Bizony te – így szólt a követhoz – jól látszol vinni a sátán szerepét, ki egyedül szokott embereket csábítani Krisztustól s az egyháztól! Távozzál innen őrzöngéseiddel”.

Kőrösy azonban ünnepies hangon megnyugtató az atyát és imigyen szólt: „Hadd, atyám, hozzám jött a követség, megfelelek én magam. Látom, mit akar Rákóczy, mit az országnagyok. Ami a vallást illeti, mivel a katolikus hiten kívül mást nem ismerek el, izenem Rákóczynek, hogy el vagyok határozva ezerszer inkább meghalni, mint gyalázatos hithagyással hírnevemet s lelkemet a poklokra kárhozhatni; tudja meg, hogy a római Szentegyházban találkoznak férfiak, kiknek édes Istenért meghalni; tudja meg, hogy az esztergomi káptalanban vannak férfiak, kik mindenkor készek erélyesen föllépni s hősileg szenvedni”.

Ha az izgatónak nagy volt a gyűlölete e szent férfiak ellen már kezdettől fogva, ezen válasz után az a dühösségig ment, és azért először fosztogatókat küldöttek ki, akik a homonnai összejövétel alkalmából szötte állítólagos összeesküvésnek iratait és a kincseket magukkal ragadják. Midőn ez okból egyikük a kápolna kulcsaival a szent helyhez közeledett, útját állá Pongrácz e szavakkal: „Őrizkedjél, nehogy kárt tégy a szent dolgokban; azok Istennek ajánlt dolgok, nemcsak elragadni, de bármi módon bántani sem szabad azokat Isten büntetése nélkül”. A vad fosztogató azonban haraggal telve válaszolá: „Hallgass, viseld te csak lelked gondját, a kápolna gondviselése nem tartozik hozzád”. – „Hadd ezt rám, válaszolá Pongrácz, majd gondolok én lelkemmel; te meg tedd, amiért küldettél.” A rajongók nem törődve István ellenállásával, hozzáfogtak a kutatásokhoz és a csekély zsákmányt magukkal vivén, bosszúsan hagyák oda a szent hajlékot.

Világos vala a három szent előtt, hogy minő sors váraozik most már reájuk. S azért Istenben vetett bizalommal elkészülének. Ima és szent gyónás által készültek el e fontos pillanatra, amelyben Isten különös kegyelmére volt szükségük. Eperjessy István, a kápolna gondozója, megfigyelé őket jámbor foglalkozásuk között, miként borultak térdre, jóllehet az éhezéstől egészen kimerülve valának, hogy átszellemült áhítattal imádkozzanak, s mint lelkesíték egymást küzdelemre, s mint merülének el a túlvilági gyönyörök szemlélésébe.

Ezzel bekövetkezett szeptember hó hatodikának éjjele. Éj közepén vonult Kassa utcáin keresztül egy vad csoport lobogó fáklyákkal a kisdud lakás felé, melynek két termében imádkoztak a vértanúságra kijelölt áldozatok. „Meg kell halniuk, mert pápisták”, ordítószavakkal és heves ütésekkel rontottak az ajtónak; amely zajra fölriadtak az imába merült hitvallók. Félelem nélkül sietett eléjük Krisztushoz hasonlóan Pongrácz, hogy eltolja a reteszt, s mintegy önként fölajánlja magát e ragadozó farkasoknak; de azon pillanatban, amint föltárult az ajtó, egy iszonyú buzogányütéstől, mely az atya mellének volt irányítva, földre

rogyott. Több ökol- s buzogányütés után megfosztották őt ruháitól, kezeit s lábait összekötötték s aljas módon megcsonkították. Ugyanezt tették Grodecz atyával is.

E bevezetés után Kőrösnek rontottak a porkolábok, szemére hányták, hogy miért nem tart velük a haza javára?... „A jó Isten mentsen meg – válaszolá Kőrös – hogy ellensége legyek azoknak, kik a haza javára működnek, sőt éppen azokkal egyetértek és kezet fogok.” Megijedt erre az ezalatt magához jött Pongrácz atya, úgy fogván föl a kanonok szavait, mintha az tágítani akarna: „Távol legyen tőled, Kőrös uram – szóla – hogy ezekkel egyetérts; távol legyen, hogy Krisztus zászlaját elhagyva, a rövid és mulandó élet kedvéért az ördög zászlójához szegődjél”. De csakhamar megnyugtató az aggódó atyát Kőrös e szavakkal: „Ne félj, atyám, szilárdul áll elhatározásom a katolikus hitben meghalni, csak azt mondám, hogy kész vagyok azokkal egyetérteni és kezet fogni, kik a haza valódi javát akarják”.

Feldühödve Pongrácz atya közbeszólására, a garázdálkodók megragadák őt, ütlegelték és égő fáklyáikkal égették.

Majd Kőrösyt is megfosztják ruhájától, az aljas csonkítás után kezeinél fogva a szoba gerendájára fölakasztják, fáklyákkal égetik tagjait, bárdjaikkal vágják testét, úgy hogy foszlánydarabokban hullottak róla a testrészek, belseje kilátszott megpörkölt bordáin át... az ujjakat puszkacsövekbe szorítva letördelék... E rettenő kínzások közepette Kőrös hősiesen kitarzott s csak Jézus, Mária szent neveit hangoztatva, adta ki lelkét, miután fejét testétől elvágták volt.

Fejét testével együtt az említett gödörbe dobták.

E mézarlás után Pongrácz atyához fordultak s vallomásokat akartak belőle kicsikarni, melyek a koholt Drugeth-összeesküvésre vonatkoznának, midőn Kőrös és Pongrácz Homonnán lelkigyakorlatokat végeztek... A bátor lelkű atya az előbbiekhöz méltó feleletet adott. „Én nem tudok semmi összeesküvésről, nincsenek olyan leveleim, nem láttam olyan nemű iratokat, kutassatok föl mindent, kész vagyok a halálra, ha ilyesmit találtok. Homonnán nem tanácskozás, hanem ájtatoskodás végett fordultam meg. Drugethet ugyan a király hívének ismerem és Isten előtt kedves férfinak; különben tanácskozásaiban soha senki sem hallá az én szavaimat; vajon hadra készül-e a gróf, nem mondá meg nekem; ilyen dolgot azoktól kérdezzetek, kik Homonnán tanácsosai.”

Erre ismétlődött a már megkezdett barbár kínzítás, mely között újból fölszólították Pongráczot, hogy hitétől elálljon s megszabadul a fáklyák tüzétől; de mind hiába; a bölcs atya hú maradt ahhoz, akit lelkében szeretett és nem ijedt meg semmiféle kínoktól. Bátor válasza után, mellyel e rablóbanda fölszólalását visszautasítá, fegyverekhez nyúltak kínzói, testrészeit összehasogatták, fejét kötéllal körülfogva oly erősen összeszorították, hogy koponyája ropogni kezdett, s szemei kidüledtek, halántékából vér folyt. S minthogy a kedvezőtlen helyzet miatt fejét nem tudták levágni, azt – miután két mély sebet ütöttek rajta – testével együtt a szennygödörbe dobták.

Szóról-szóra ugyanazon bánásmódban részesült Grodecz is, aki bátor feleletei és kitarása által hóhérainak dühét fokozta; s miután testében késeiket megforgatták, kardokkal és bárdokkal ütlegelték és vagdosták, s fáklyáikkal égették volt, a már végvonaglásban szenvedőt Pongrácz mellé dobták.

Így történt ez 1619. szept. 7-én, szombat napon.

Az egész napon át hallhatók valának a szennygödörből megtört fohászok; mire a már említett Eperjessy István közeledett a gödörhöz, és Pongrácztól fölismertetett. Arra kéré őt a borzasztó fájdalomtól és büztől megkínzott atya, hogy Hoffmann György császári adószedőt figyelmeztesse állapotára. Megértvén azonban, hogy a kegyetlen hóhérok ezt is kivégezték, e szavakkal nyugodott meg Isten akarataiban: „Jól van tehát, legyen Isten akarata! Mi innét nemsokára az édes Jézus látására égbe költözünk; te is az ő bajnoka vagy; tehát jól harcolj egész a halálig, hogy elnyerjed a hervadhatatlan koszorút”.

E szavakkal s a hit, remény és szeretet erényeinek fölbresztésével fejezé be Istennek ezen erős, lánglelkű bajnoka szeptember 8-án, Kisasszony napján, kora 40-dik évében ártatlan és a vértanúság koronájával ékesített életét.

Haláluk igazolta Tertullianus szavát, hogy a vértanúk vére magja a kereszténységnek; mert míg 1619-ben a katolikusok száma alig haladta meg a 200-at, s ezek is Bethlen fölkelése idejében szétfutottak; attól fogva azonban, különösen az 1631-ben gróf Forgách Miklós fölvidéki parancsnok által behítt jezsuiták közreműködésével új templomok épültek, s a katolikusok száma napról-napra növekedett, a protestánsok még a városból is kitiltattak, s jelenleg a körülbelül 3000-re menő protestáns mellett 20.000 katolikus dicséri az igaz katolikus vallás Istenét.

A vértanúk testeit Pálffy Katalin, Forgách Ferenc nádor neje nyerte ki Bethlentől és pedig egy táncforduló árán, melyet csak azon föltétel alatt fogadott el Bethlentől, ha a szent vértanúk testét neki kiadja. Ez újkori Szent Herodias a megtisztított és földísztített vértanú testeket először a sebesi szentegyházba, innen hertneki várába viteté, 15 év múlva pedig a bádogkoporsóba gyűjtött csontmaradványokat és az ezüstbe foglalt főket a nagyszombati Szent Klára szüzeinek ajándékozta.

Itt történtek azon csodák, melyek alapján először Pázmány Péter bíbornokérsek, majd 1661-ben Lippai György érsek, végül Szcitovszky János prímás 1855-ben a rendelt törvényes vizsgálat eredményét a szentatyához küldé, hogy a csalhatatlan egyház szava által e földön is azok közt tiszteltessenek, kik vértanúságukkal pecsételték meg a katolikus hit igazságát és az országnak egy nemzeti ünneppel többje legyen.

A régen táplált óhaj beteljesedett, midőn a magyar püspökök kérelmére 1905. január 13-án X. Pius boldogokká avatta a bátor hősöket, hogy példát adjanak honfitársaiknak, miképpen kell küzdeni a hitért s közbenjárjanak érettünk az Égben, hogy sokat zaklatott hazánk végre ismét Mária országa legyen hitében és erényeiben!

Szent Gellert vértanú püspök

(1047. szept. 24.)

Szent Gellért hegye! tisztos nagy név minden magyar előtt! Ott áll hazánk szívében, az ikerfőváros fölött e sziklaóriás, ezredéves nemzeti létünk ősz tanúja! most már a dicsőség emlékoszlopa, melynek Szent Gellért szobrával koszorúzott feje örömmel tekint a lába alatt ragyogó ház- s palotatengerre s szeliden fűrésztí arcát a hajók ezreitől föl-fölcsillámló Dunának tükrében. Hajdan azonban véres oltár volt, melyről keresztény műveltségünk első mártírja, Gellért, hintette vérét az országos folyóba, hogy azt megszentelje s a költőként „*honunk nagy könnyévé*” avassa föl.

Adria mennyasszonya, a kincses Velence, a X. század végén, a Sagredo nemes törzsből szülte a szent kisdedit, kit a régi legenda szerint az istenfélő, de magtalan szülők „kikenyergének ő imádságokban Úristennek es az szíz Máriának, es adák nekik az nemes magzatot sz. Gellérdöt”. Hét éves korában nagy főfájdalmakban szenvedén, szüleitől a bencésrendi Szent György-monostorban ajánlatott föl, „es ottan megvigaszék (felépült) es azonnal barát ruhát vén reája es gyoropik (gyarapodik) vala minden lelki jószágban”. Befejezén tudományos neveltetését, a Szent Márkról nevezett dúsgazdag káptalanban nyert helyet; de lelke visszavágyódott a menyeiekben még gazdagabb szerzetesi szegénységbe, mint Noe galambja a bárkába; és itt, hol az Úr megvidámítá ifjúságát, Szent Benedek csöndes magányában, az Úr házában belsejében akart élni a férfiú is, kinek elég volt Isten – a föld fényes s pompája pedig semmi se! Rendtársai nemsokára apátúrrá választották. „Es mert Úristennek szent malasztja lakozik vala ő benne, oly nagy szentségben él vala, hogy

mindenek jó példát vesznek vala ő tőle”. Ezalatt szívét forró vágy hevíté a Szentföld meglátogatására, hogy az áhítat és bűnbánat könnyeivel áztassa azon hantokat, melyeket a megtestesült örök szeretet lábaival érintett, vérével szentesített. De Isten tőle többet kért pusztá könnynél – *vérét a szent hitért!* s ezért honunkba vezérlé lépteit, hol akkor Szent István Isten országának megalapításán fáradozott. Ugyanis tengeri vész által valószínűleg a dalmát partokra vettetvén, találkozott egy szent életű apátúrral, aki e hátráltatásban Isten ujját ismervén föl, elhitette Gellérttel, hogy az egyházra hasznosabb, magára pedig érdemesebb lesz, ha lemondván a személyes áhítat édességeiről, inkább Szent István vezérlete alatt küzd azon lelkekért, kikért a Szentföldön Jézus vérét ontotta ki. Ez lesz a legüdvösebb szentföldi zarándoklat. Gellért hajtott a szép szóra és a legenda szerint Pécsre jövén, följajánlá apostoli szolgálatait Szent Mór püspöknek.

Innét fölrándult Székesfehérvárra és itt Nagyasszony ünnepén a szent király és fényes udvara előtt oly elragadó hévvel s erővel szónokolt a menny királynéjának főségéről és jószágáról, hogy az elbűvölt fejedelem őt magához készíteté és fiának, Szent Imrének neveltetését reá bízta. S föl is nevelte, méltóan a trónra, melyet itt hagyott s az oltárra, hol fönt ragyog, az égre, hol dicsőbb koronát nyert.

Szent tisztét befejezvén, Bakony bérci közé, a béli apátságba vonult, hogy az udvar fénytől káprázó szemei a szent magányban újra megerősödjének Isten látására. A szent monda több csodás eseménnyel dicsőíté meg szentünk elvonult remete-életét. Egy ízben farkas által üldözött szarvasünő bízta reá kis borját, mely aztán szentünk hú társa s tejelő táplálója lett. Máskor cellája előtt megsebesült nőstény farkas kért bebocsáttatást és „azonnal leesék az Isten emberének lábai előtt, hogy megvigasztaná (meggyógyítaná) és mikoron szent imádságával meggyógyította volna, megmarada nála és vele lakozék, naponként kive mégyen vala az szarvassal... egyik sem bántja a másikat”. Pár évig tartott az áhítat, vezeklés és tudomány közt megosztott édes nyugalom; midőn Szent István leküzdvén a keresztény hit lázongó elleneit, megkezdé a rendezés nagy munkáját s ebben Gellértet társul választotta, kinevezvén őt a marosvári (csanádi) püspökségre. Gellért újra lemondott a szent magány élvezetéről, hogy azt az Úr harcaival váltsa föl. A Csanád vezértől a Maros partján épített Szent György-templomba tette át székét, melyet az ókor Morisena néven ismert. E hely rövid időn a szentség és egyházi tudomány fényes fészke lőn. A szent falak közt Gellért Szűz Máriának nagyszerű oltárt emelt s elébe ezüst tömjénezőt függesztett, melynek folytonos ápolására két aggastyánt rendelt: hogy mint szívéből és ajkaiból, úgy az oltárról is folyton égre szálljon a hódolat és szeretet illata a szép remény anyjához. S valóban ezen gyöngéd szeretet a szűz Istenanyja iránt oly mélyen gyökeredzék szívében, hogy ha bármily cégyeres gonosz a Szűz nevében tőle kegyelmet kért, azt nemcsak meg nem tagadta, de a vétkest fiául fogadva, pártolta, javította s Istenhez visszavezette. Az ő tanácsára történt, hogy Szent István s a magyar nép hazánkat Mária országának nevezte, s szent nevének említésére minden magyar tétet, fejet hajtott! Oh bölcs és üdvös intézkedés! mely nemzetünk sorsát ezen istenanyai kezekre bízta s azt annyi véres viszály közt ez által, mint egy folytonos csodával, megoltalmazta.

Jól tudván azonban, hogy a keresztény vallás a valódi tudomány és műveltség dajkája; első gondjai közé tartozott székhelyén, Csanádon, felsőbb iskolát alapítani, melyben a szent püspök Valter mesterrel versenyt oktatta a harcra szokott szilaj ifjúságot. Így például a legenda szerint egyszerre harminc főúr hozta fiait a püspöki intézetbe, hogy ezeket a szépművészetekbe avatván, papokká szentelje. Ezek lettek aztán Szent György egyházának első kanonokjaivá s buzgó tudós hithirdetőkké alföldünk áldott rónaságán. Nagy gondja volt Gellértnek a szegény tanulókra is; a kisdedek beadattak házába s oly gondosan tanítottak, hogy a legenda szerint „az éj is nappallá tétetnék!”

Mindezen élénk és bokros foglalkozásra azonban az erőt és megvilágosítást a szent püspök az áhítat és önsanyargatás gyakorlataiból meríté. Jól tudta ő, hogy Jézus Szíve az

örökéletre szökő vizeknek forrása, hogy ez a szőlőtő, amellyel a venyigéknek bensőleg egybeforrva kell lenniük, ha gyümölcsöt akarnak teremni. Azért „enmaga nagy-erős életben élt vala, szünetlen vigyáz és imádkozik vala; szerdán és pénteken csak egy ital vizet iszik vala, és koronként hét szegényt éltet vala, böjtben pedig negyven szegényeknek szolgál vala”. Ezen egyesülést Jézus Szívével a lelki gyűjtöttség által annyira becsülte, hogy apostoli utazásai közt itt-ott magános helyeken kis cellát rögtönöztetett magának, ahová elmélkedés és sanyargatás végett félrevonulhasson; a püspöki díszruha alatt pedig kecskeszörből készült szűrös inget viselt.

Önmaga iránt szigorúnak lenni – mások – főképp gyöngék iránt pedig kegyesnek: ez Jézus Szíve szelíd s alázatos tanítványainak címeres jele. Ilyen volt Gellért! Éjjente sokszor erdőre ment fát vágni s az egybegúzsolt hasábokat reggelre a szegények ajtai elé rakta. Egy ízben kocsisa rossz fát tett a tűzre, s a szent püspök elrendelte a vétkes megfenyítését. De udvarosai ismerték jó szívet s ezért a kocsist az útfélen – amerre a püspököt várták – karóhoz kötötték, hátát s vállait pedig, mintha a legerősebb ostromzás nyomait viselnék, tyúkvérrel befecskendezték. Alig pillantá meg ezt a jó püspök, oda fut, leoldja köteleit, bocsánatot kér a különben mit sem szenvedettől s gazdag ajándékkal enyhíti a nem is túrt fájdalmakat. Máskor utaztában éjjeli nyugalomát víg ének zavarja meg; kérdi a szerpaptól: „Miféle bájos hangok ezek?” – „Szegény szolgáló hajtja a kézimalmot s a munka terhét énekkel könnyíti!” – „Menj, fiam – válaszolt elérzékenyülve a jó püspök – vidd neki e kis ajándékot jutalmul, hogy nehéz sorsát ily vígan viseli!”

De e szelíd bárány oroszlán is tudott lenni, ha a sértett szent jog vagy aljas gonoszság hívta ki főpásztori haragját. – Íme, előre jövendőli, hogy az ország nemsokára pártvillongások véres színterévé válik. – S csakugyan Szent István utódját, a könnyelmű Pétert, letaszítá trónjáról Aba Sámuel, ki „apai” szép nevét meggyalázzván, iszonyú vérfürdőt árasztott a szegény megtépett hazában. 1041-iki év nagy böjtje volt a mézszárlások szomorú ideje. Húsvétkor Aba, nagyjaitól kísérve, megjelent Csanádon, hogy Gellért kezéből fejére szálljon az angyali szent korona. – Gellért e kívánságát megtagadta ugyan, de a megfélemlített többi főpap végrehajtá rajta a szertartást. Erre Gellért püspöki díszben szószékre lép s így szól a zsarnokhoz:

„A negyvennap böjt a vétkeseknek bocsánatot, az igazaknak jutalmat szerez; de mivel te, király, ezt vérengzéssel fertőztetted meg, s engem legkedvesebb fiamtól megfosztasz, az atyái névtől is megraboltál: ma semmi bocsánatot nem érdemelsz! S mivel én Krisztusért halni kész vagyok, tudatom veled a jövőt; a harmadik év megfoszt trónodtól s életedtől!” A megdöbönt király némán sompolygott ki a templomból; a jóslat teljesült 1044-ben, midőn Aba a harcmezőn veszett el. De önsorsát is előre hirdeté a szent püspök. Midőn Vatha pogány lázadásakor újra vérben, lángban állt a hon, s romokba dőltek a templomok, Szent Gellért a bejött I. Endréhez sietett Fehérvárra, hogy őt üdvözölvén a keresztény hit védelmére serkentse. Útjában Szent Szabina egyházánál megszállván, vele estebédező társainak: *Buld egri*, *Besztert* nyitrai és *Benetha* veszprémi püspököknek kijelenté: „Barátim, testvérim! holnapra az égi bárány vacsoráján vagyunk hivatalosak! Tehát menjünk késedelem nélkül s haljunk meg Krisztusért!”

Másnap a Dunához, Kelenföldre érvén, a pogány pártosoktól közáporral fogadtatik; de keresztvetése pajzsként hárítá el róla s társairól a dobott szirteket. Erre szekerestül a hegyre vonszolják s a sziklacsúcsokról levetik; vonagló testét a Duna partján gerelyekkel döfik át s fejét egy kövön széttiporják „és azonképpen mártíromságnak koronáját vevé!” E körül a legenda szerint hét évig le nem moshatta az eső és árvíz a vért, míg e drága ereklyét a csanádi székesegyházba helyezték, ahová Mór püspök, dicső elődjének testét a budai Szent Mária-templomból átvitette.

„Ez nemes és drágalátos szent mártír méltán mondatik a magyar nép szent atyjának, országnak jeles ótalma és pispeköknek tüköre!” (Legenda.)

Kedves olvasó! Kérd honi vértanúink eme zsöngéjét, hogy hazánkban az általa vérrel megpecsételt szent katolikus hit szilárdul álljon, hogy Szent Gellért hegye és szobra, e véres oltár, emlékeztesse a magyar fővárost, hogy a honüdv alapja a vallásos élet. E hegy különben vadolónk lesz Isten előtt!

Szent Kálmán vértanú

(†1012. okt. 13.)

Mint tündér a habokban, úgy fürdik a Duna kék tükrében a pompás ősrégi bencés apátság, Mőlk. Bécsen fölül koronaként ragyog a harsogó folyam szirtpartjain s több száz ablakszemével tekint szét a bájos vidéken, amelynek minden pontjáról lobogó zászlókkal, zengő dalokkal tódulnak a zarándok csapatok október 13-dikán Szent Kálmán sírjához, kinek szent tetemét a mőlki monostor templomában nagyszerű oltár takarja. Ezen hős vértanú, kit Bajor- s Osztrákhon széltében tisztel s tömérdek kápolnák s oltárok által dicsőít – édes hazánkhoz is a legszentebb emlékek kapcsain fűződik. Nemcsak nyugvóhelye, Mőlk, volt egykor harcias őseinkre nézve „*diadalnak büszke tetője*”, amelynek várfokán Árpád apánk óta 984-ig magyar zászló lobogott; hanem a hagyomány szerint szentünk eredete is magyar királyi törzs vala. Ugyanis anyja, *Szent Margit*, magyarhoni született, s magyar anyai keblen nevelkedett; mert édes szülője, Ágota, Eduárd angol fejedelem neje, magyar hercegnő volt. A honából kiüldözött Ede Magyarországon lelt oltalmat s úgy látszik hitvestársat is, ki neki Margitot még itt szüle. Később a hercegi család Angolhonba visszatérvén, Margit a skót király, Malcolm nejévé lőn s ennek trónját szent magzataival tette fényesebbé. Ezek közé sorolják némelyek Szent Kálmánt, vagy első hercegi neve szerint *Ethelrédet*. Mások írlandi királyfiúnak állítják, kinek atyja Malakiás, anyja Mariza lett volna. Annyi bizonyos, hogy főrangját s nagyúri címerét az alázatosság öltönyébe burkolván, ősrégi életírója szavai szerint „inkább akart a jócselekedetek gyöngyeivel díszeskedni, mintsem porló földi javakkal”. Ezért zarándok-köntöst vevén magára – tengereken s tágas birodalmakon át a Szentföldre utazott: hogy nyomról-nyomra kísérhesse a kereszt királyi útján azt, aki „megalázta magát, szolgálai alakot öltvén magára”. Ezen útjában Magyarhon és Ausztria határvidékére, a mai Stockerau tájára érkezett. A lakosok a szomszéd magyarokkal villongásokban élvén, Kálmánt kémnek nézték s bilincsekbe verték. Mások szerint egy részük akkor még pogány lévén, a keresztény hit szelíd hirdetőjét utálták meg a zarándokban. S ez valóbszínű! mert csak a kereszt pokoli ellensége szíthatta föl bennük a düh és kegyetlenségnek oly heves lángjait, melyekkel foglyukat halálra gyötörték. Előbb tövises söprükkel ostorozták, ezután kövekkel zúzták szét tagjait, izzó harapófogókkal s forró tojásokkal marcangolták; majd lábszárait fűrészelgették; végre, mint isteni mesterét, két lator közt száraz faágra akasztották föl. Így szenvedett hitéért! így halt meg Annak szeretetéért, akinek véres nyomdokait a Szentföldön csak imént oly gyöngéd kegyelettel csókolgatá.

De Jézus is megdicsőítette bajnokát! A korhadt ág, melyre felkötötték, azonnal lombokat eresztett s ezeknek koronájával fődözgeté a kiszenvedt vértanút! teste másfél évi függés után is ép, romlatlan maradt, úgy hogy reá illettek a zsoltár szavai: „Az igaz, mint a pálmafa, virulni fog!” Rumald főnemes fiát köszvény gyötörte; a babona gyógyszerül akasztott ember húsát ajánlotta; Kálmán testéből vágnak egy darabkát; a hatás rögtöni, csodálatos; a fiú azonnal ép és erős lett. Rumald a szent testhez közeleg s bámulva veszi észre, hogy azon a vágásnak legkisebb nyoma sincs, hogy puha s hajlítható, mintha csak aludnék; dárdájával oldalába szúr s a sebnyilásból oly bő vérsugár szökell elő, hogy őt és lovát végig locsolta. E csodán megdöbbenve, a másfél év óta szabadban függő szent testet egy újonnan épült templom elé temetteté. S íme, „*sírja is dicsőséges lőn!*” A Duna bős habjai, mintha bosszút

állanának a gyilkos népen, kicsaptak mindenfelé s falvakat és tanyákat a habok sírjába temettek; csak Szent Kálmán sírdombja körül hagytak kis zöld szigetet, mintegy hódolóan lábaihoz simulván! Sírja fölött erre még több csodás gyógyulás törtévé, Henrik osztrák határgrof a szent hamvakat kiásatta és ünnepélyes körmenetben az általa alapított mölki kanonokszerzet monostorába vitette át, hol Jézus Szíve folytatta alázatos s halálában is hozzá annyira hasonló szolgáljának mennyei dicsőségét csodás jelekkel hirdetni.

S e hír Szent István trónjáig hatott. Történt ugyanis 1028 körül, hogy Poppo trieri érsek és Adalbert osztrák határgrof testvére, szentföldi útjából, Szent István udvaránál vendégképp mulatott. Távoztában hála fejében minden jót ígért a kegyes királynak, amit csak kívánna tőle: „Jól van, esküdjél meg reá!” Megesküszik. „Eszközöld ki testvéredtől, hogy szent Kálmán testét Mölkből udvaromba hozassa, hogy őt, ki mint magyar kém szenvedett halált, holta után édes sajátjaként tisztelhesse a magyar!” Az érsek megdöbbsent a kérésre, de esküje kötelezte s a határgrof is tiszteletben akarván tartani a főpapi szó szentségét, Szent Kálmán ereklyéit Székes-Fehérvárra küldette le. Nagy fénnel s a legbensőbb áhítattal fogadta a kegyes király szent mártír vendégét; de Kálmán több csapással értésére adta Szent Istvánnak, hogy ott akar pihenni, ahol vértanúi babérját nyeré. Ezért rövid idő múlva a szent testet Mölkbe visszakisérték, hol az korunkig is osztja a benne bízóknak égi áldásait. Bajor- és Osztrákhon több emlékekkel dicsőíté meg dicső pártfogóját; a rodendorfi, eisgarni, pieringstorfi és steyeri plébánia-templomok neki vannak szentelve: Mondsee mellett is díszes kápolnája áll, amely mint csodatevő kegyhely nevezetes. Bécsben, Szent István székesegyházában pedig azon követ mutogatják, amelyen vértanúkat fektetve gyötörték gyilkosai.

De honunkban is hajdan nagy tiszteletben részesült, mint ezt Könyves Kálmán királyunk és a szentség hírében meghalt Kálmán herceg (IV. Béla öccse) nevei mutatják.

A mölki (1089 óta már bencés) monostorban október 13-dikán a pazar fénnel ragyogó s a zarándokok ezreitől körülvelt oltár fölött ezen régi könyörgés hangzik a miséző apátúr ajkiról: „Segéljenek minket, oh Uram! boldog Kálmánnak, a te vértanúdnak érdemei, ki Egyszülöttednek nyomdokait követve, idegen vétek miatt ártatlanul bitófára akasztatván, éretted békésen túrte halálát. Amen!”

Szent Hedvig asszony

(†1243. okt. 17.)

Ha az áldott hús forrással együtt méltán magasztaljuk a körötte álló sziklacsoportot, melyből az fakadoz; ha a völgy liliomját festve, azon bokrot is mellé vetjük, melynek árnyán kifejlődött e szép virág: úgy honi szenteink mellett joggal dicsőíthetjük családjuknak külföldi tagjait is, kikkel vérrokonság füzte össze őket. Ők mind együttvéve teszik teljessé a koszorút, melyet az égi kertész font, s melynek erényillata valamennyi virággal közös.

Ez okból füzte a magyar katolikus egyház is szentjeinek koronájába meráni Szent Hedviget, dicső Szent Erzsébetünknek anyai nagynénjét. Különben is, mint a velünk harcban és békében, búban és örömben oly soká egybeforrt Lengyelhonnak főpártfogója, méltán helyet foglal oltárainkon, amelyek előtt I. Ulászló és Nagy Lajos egyesítve hordozák a magyar és lengyel koronát, s így mintegy meghonosíták az utóbbinak legragyogóbb gyöngyét, *Hedviget*.

Az Alpesek zord föntségét a déli égalj szépségeivel együvé olvasztó kis Merán dalos virányain rengett a bölcső, melyben e gyöngy fakadt. Atyja, Berthold, meráni s isztriai gróf, anyja Ágnes volt, a rotlechi grófi lány. Növéréinek egyike, Gertrud, később II. Endrének neje s Szent Erzsébet anyjává lön s nem csalódunk, ha hívően azt sejtjük, hogy Hedvignek,

a gondos nagynénének áldó imája, mint termékenyítő felhő, lebegett Erzsikénk tavasza fölött s ez viszont a nagynéne erény példáiból szívta magába a szentség ihletét.

Hedvig, a vele már 12 éves korában eljegyzett Henrikkel, Szilézia és Lengyelhon fejedelmével, később egybekelvén, legdrágább kelengye gyanánt a legszebb erényeket vitte a trónra. Boldog családfájukat hat jámbor magzat gazdagította, kiknek születése után harminc éven át közmegegyezéssel tiszta testvéri frigyben élt az istenes házaspár.

Ezen szent életmód annyira lelkesíté Hedviget, hogy a ciszterci rendű apácáknak Trebnicen gazdagon adományozott kolostort alapított, melynek szomszédságában maga is letelepedvén, annak minden áhítat gyakorlatában buzgó részt vett és saját leányát is annak szent fátyolába öltözteté.

Hedvigen is fényesen bevált Jézus legszentebb Szívének azon csodás átalakító s beolvasztó ereje, mely az őt szerető nemesebb lelkekbe mintegy besugározza saját képmását s azokat az elvonult csendes élet által az ő legbensőbb szentélyébe vonzza, hogy itt alázat, ima és vezeklés által vele egyesüljenek.

Oh, mily kín lehet a Jézus Szívét követni vágyó léleknek, ha fényes trónon áll milliók fölött, míg szívének jegyese „szolga alakot öltvén, megalázza magát” és „az emberek legutolsójaként” isteni méltóságát a megsemmisülés árnyába temeti! Oh, hogyan rohan le szent erőszakkal a pompa magaslatáról: hogy térdre boruljon a legsilányabb nyomorékok előtt!! Hisz Jézus is ott térdelt, midőn Júdás lábait mosta az utolsó vacsorán.

Így alázkodott meg Hedvigünk. Kopott öltönybe burkolva s térden állva mosogatta az általa dúsan megajándékozott koldusok és bélpoklosok lábait... sőt csókjaival is megtisztel. Krisztus Urunk s az apostolok tiszteletére tizenhárom szegényt naponként megvendéglelt s mindenféle inséges ellátására külön konyhát tartott.

Ily mély alázat völgyén aztán nem csoda, ha virult az áhítat! Hisz „Isten legörömbestebben társalkodik az alázatosakkal”. Ha imádkozott, oly forró bensőséggel mélyedt az örök szeretet Szívébe, mintha az eget magát kívánta volna magába szívni; oly állandóan s elválaszthatatlanul csüggött égi jegyese kebelén, hogy róla is állott e boldog szózat: „Megfogtam őt, kit lelkem szeret, s nem bocsátom el!” (Én 3,4) A szentmiseáldozat után olyannyira epedt, hogy legzordonabb idő, hó s zivatar, zápor és fagy nem gátolták a templomba menetben; és mennél több papot hivatott össze, hogy annál több misén jelen lehessen. Midőn az apácák étkeztek, ő egymaga maradt a karban, hogy kiönthesse szívét a fölfeszült előtt. Néhány elrejtőzött apáca titkon leste; s íme... Jézus a kereszten jobb kezével megáldotta őt ezen szavak kíséretében: „Meghallgatom könyörgésedet!” Meghallgatá... s részessé tette őt keresztjében, töviskoszorújában!

Férjét az ellenség sebekkel rakottan fogságba hurcolá, melyből őt csak áldott neje imái és pénzáldozatai menthették ki. De nemsokára a halál ragadta ki karjai közül. E mély sebhely még mélyebbet vágott, elsőszülött fiának harci halála s országának elpusztulása által a tatár csordák beözönlésekor. E csapás után a trebnici zárdába vonult, s ott férje és fia lelkéért vezekelve, országáért könyörögve élt boldog haláláig, melyet az Úr sok csodával dicsőíte meg. Az elhunyt testen iszonyú szöringet és szúrós övet találtak, mely folytonos böjttől amúgy is elnyomorított tagokba mélyen behatolt.

IV. Kelemen pápa, ki önszemével látta egy vele vérrokon vak leánynak meggyógyulását Hedvig ereklyéi által, őt 1267-ben a szentek közé iktatá.

Jézus isteni Szíve! tedd szíveinket hasonlóká hozzád! mély alázat, buzgó áhítat és töredelmes önsanyargatás által; fényképednek alapszíne az alázat; az ima fölékesíti e képet s a töredelem épen, sértetlenül megtartja azt.

Boldog Eskandélyi Máté vértanú

(1009)¹⁰

Szent Pálnak arany mondatát: „*Krisztus szeretete ösztönöz minket*” (2Kor 5,14) megvalósulva látjuk e dicső vértanúban, aki meg nem elégedvén az üdvözítő hitnek magános és személyes birtokával, ennek kincseit azon népekre is kiárasztani óhajtá, melyek még sötétségben s a halál árnyékában ülnek. Ő volt honfitársaink közül az első, ki mint hitterjesztő idegen világrészekbe vitte az evangélium szent szövétnékét.

Eskandélyi Mátéről a történelem csak annyit közöl, hogy Szent István idejében budai nemes polgár volt s azon forró vágytól gyullasztva, hogy a Megváltó áldott nyomaitól s vérétől megszentelt földet tisztelhesse, Jeruzsálembé zárandokolt.

Azon időben az Üdvözítő földi hazáján, Palesztina áldott téerein-ormain, durva pogány tombolt; a kies Bethlehem és virágos Názareth, az illatos Kármel és Moriah fölött szaracén lovak patái csattogtak: míg Golgothán, a szent sír templomának tornyairól, *Jézus* édes neve helyett rajongó dervis (török barát) ajkak „*Allah*” kiáltást üvöltöttek. – A keresztény lakosokra s zárandokokra ínség és nyomor várt, sokszor rabbilincs és véres halál is.

Ekkor II. Szilveszter pápa (999–1003), ugyanaz, ki népünket az angyali korona elküldése által a kereszténység nagy családjába fölvevé, buzdító levelekkel inté Európa fejedelmeit, hogy a keletről fenyegető veszéllyel korán szembeszálljanak és a Szentföldre zárandoklók mostoha sorsán segítsenek.

Szent Istvánban lángot fogott a pápai intelem s Hartvik püspök tanúsága szerint „Jeruzsálem városában, mint Krisztus emberi társalkodásának helyén, szerzeteseknek nemcsak monostort állított, hanem azt naponkint táplálékot termő örökséggel és szőlőkkel meggazdagítá”. Sőt Temesvári Pelbárt azt is írja róla, hogy „Henrik császárral együtt Jeruzsálembé ment, hol a magyarok vitéz karjai által leverettek a szaracénok; amit látva a császár, minden nemesebb zsákmányt neki engedett át; ő pedig mindent az Isten tiszteletére szentelt”. S habár ezen utazást több történetíró kétségbe vonja, annyi mégis bizonyos, hogy a Szentföldre zárandoklók számára mind Konstantinápolyban, mind magában Jeruzsálemben is, szálló házakat és egyéb segítséget alapított. – Legalább az oda zárandoklók a legnagyobb dicsérettel halmozták el Szent István kegyességét és bőkezűségét. S innen könnyen megérthető, hogy ezen századbeli egyik író (Rodulphus) tanúsága szerint azon időben a nemesek és nemnemesek szám nélkül zárandokoltak a Szentföldre.

Ezek között legkiválóbb volt *Eskandélyi*. Megérkezvén legforróbb áhítatának színhelyére s a dicső emlékek romjait a szeretet és bánat könnyeivel áztatván, Sion hegyének magányába vonult, hogy itt mint remete, az imádság és önsanyargatás gyakorlatai közt az érte meghalt Isten-ember dicsőítésére szentelje életét. – Néhány év így folyt le szent csendben, édes magányban. De az isteni szeretet ezen iskolájában fölgyulladt benne az égi tűz, mely arra ösztönözte, hogy Istenének lelkeket hódítson s apostoli hitharcok által a pogányok közt terjessze az üdv országát. Mert hisz ez a mennyei szeretet tulajdonsága, hogy, mint az elfojtott láng, kicsap, kiárad környezetére; Istenért tűrni, küzdeni kész s addig nem nyugszik, míg ezernyi más szívet győztesen hasonló szent tűzre nem gyullaszt, vagy mint áldozat a szenvedés boldog hevében végképp elhamvad.

Máté tehát útra kelt és fáradságos szárazföldi s tengeri hányattatás után előbb Sziamba, onnét pedig Kínába érkezett. Itt életszentsége, hathatós igehirdetése és csodatettei által sok népet az egy igaz Isten ismeretére vezetett. A többi közt öt holtat is föltámasztott. – A sátán

¹⁰ Inchoffer Menyhért S. J. szerint.

dühtajtékozva nézte zsarnok uralma pusztulását s a szent hirdető ellen fölszítá vakbuzgó szolgálait: a pogány papokat (bonzokat). De ő ezeket az igazság fegyvereivel több vitatkozásban fényesen legyőzte. Ekkor a tehetetlen düh, szokott harci fogásához, a vad erőszakhoz folyamodott s a győzhetetlen ajkakat vérbe fojtotta. Máténk csak ekkor győzött igazán s örökre; mert lelke vértanúi koronával ékesen szállt föl Urához, Krisztusához.

Azonban győzött apostoli művében is. Mert az általa megtérített hívek megőrzék tanítását nemzedékről-nemzedékre. A mártírvérrel összeforrt oltárokat a szívekben nem dönthették le a százados üldözéseknek viharai. Íme, több száz év után portugál hadifoglyok kerültek Kína belsejébe s egy faluban, nagy álmélkodásukra, szép kőkeresztet pillantottak meg. – Édes örömben áradozva térdre hullanak s könnyeikkel áztatják a feszület tövét. – Ezt látván a bennlakók, szintén melléjük térdelnek s a keresztet csókolva, kínai nyelven fölkiáltanak: „*Jézus Krisztus! Szűz Mária! szűz foganta, szűz szülte, szűz anyja maradt!*”

Képzelted, kedves olvasóm! mily boldogok voltak a szegény foglyok, mily boldogok a lakosok, hogy egymásban hitsorsosokra, Krisztusban testvérekre akadtak. Sietve régi könyvet hoztak elő, melyet őseik drága örökségül hagytak rájuk s melyben a keresztény hit fő ágazatain kívül azon hálás emlékezet is foglaltatott, hogy őket réges-régen ez üdvözítő hitre *Eskandélyi Máté* magyar zarándok oktatója. – Az ő nevét és érdemét így őrzé meg a hálás nemzedék!!

Oh, mily dicső alak Máténk a szentek korszakából! mily csodás hatalma ez a buzgó hitnek és szeretetnek! Alig locsolta meg a harci babérokkal díszlő magyar főket a keresztvíz, s már is útra kél egyik közülük, hogy az ősök véres csatái helyett a béke isteni harcait küzdje távol keleten, és tüzzel-vassal pusztított országok helyett lelkeket hódítson az égi hazának.

Oh, mikor fog minket így ösztönözni Jézus Szívének szeretete? Túrjuk-e, hogy önön családunkban és községünkben fönnálljon a sátán országa, a bűn és a vad szenvedély? Mikor leszünk legalább házunk apostolai, hogy gyermekeink és cselédeink szívében uralkodjék Jézus szent hite, alázata, szelídsége, tisztasága s hő áhítata?!

Szűz Szent Imre herceg

(†1031. nov. 5.)

Mint a kiirtott vadon pihent talaján, ha már szabadon éri a nap s áldó permeteg, dús tenyészlet fakad; a tövis és bojtorján helyén virágok díszlenek: úgy hazánkban is, a pogány vadság kivesztével, a keresztény szentség édene hatalmas erővel kezdett nyiladozni; a hit isteni napja s a Patróna imáinak harmata, az Árpád-ház véres trónján, a föld s ég öröme, a legszebb erény virágokat fakasztá: „*Mert már a tél elmúlt... virágok jelentkeznek földünkön ... a fügefá megtenné első gyümölcsét!*” (Én 2,11) És az így teremtett magyar édenkert közepén díszlő királyi fügefának, szent Istvánnak, s a ráfonuló szép repkénynek, boldog Gizellának szentségre nézve első gyümölcse: szűz Szent Imre volt. Székesfehérvárott 1007-ik évben születvén, nevét anyai nagybátyjától, Szent Henrik császártól nyéré, melyet a magyar ajak kezdetben Emreh¹¹ később Imrévé változtatott. Némelyek (például Marnaviczi Tomkus szláv író) e nevet az illyr *Mirkó*-ból szerették volna kicsavarni; kiket azonban a jézustársasági Bolland-féle roppant életrajz-gyűjtemény magyar munkatársa szöges tollal cáfolgat, mondván: „Ezeket annyira elragadja a nemzetiségi túlbuzgóság, hogy valamennyi régi magyar királyt szlávokká merészlik átcsempészni; amit csak akkor hitethetnek el velünk, ha bebizonyítják: hogy az illyr s magyar nyelv és nemzet egy és ugyanaz”.

¹¹ Az 1446. évből való tatrosi (Müncheni-Jászay) biblia-codex, nov. 5-én szent *Emreh*-t ír; az 1527. évi Érdy-codex már csak *Emre* és *Ymre* nevet használ.

A kisdéd születésének nemcsak Magyarhon, de egész kelet és nyugat megörült; ennek feje, Henrik, keresztatyja lett; amannak császára pedig, Vazul, drágaköves arany feszületkét a szent kereszt ereklyéjével közepén küldött bölcső-ajándokul, melyet aztán Imre folyton mellén hordozott.

A régi életíró (Érdy-codex) e gyermeket úgy köszönti, mint „a nemes üdvösségnek formáját, jó életnek tükörét, szép liliomvirágnak édes illatját, nemes szép mennyei virágszalat; ki, miképpen Úristen malasztjának miatta szent gyökérről származék, azonképpen ez nemes virágszál külön-külön szent gyümölcsöket teremt és érlele ő életében; kinek szép illatját megérezvén az ő szent atyja, méltán mondhatá az Szent Izsák pátriárkának mondását Jákob fiáról: „*Íme, az én fiamnak szépillatja, mint az szép virágokkal tölt mezőnek illatja, kit megáldott az Úr Isten!*”

Szent István csakugyan édes gonddal őrzé e drága gyöngyöt, koronájának s honának (több fia elhaltával) egyedül maradt reményét; s azt – mint Hartvik püspök írja 1108-ban – naponkint Krisztusnak és az ő szűz szent Anyjának ajánlá; de a királyi bokros teendők még sem engedék, hogy fia nevelését egészen maga vezesse. Ezért a körülbelül nyolc éves gyermeket a tudós és jámbor Gellétre bízta, hogy oktassa a tudományokban s egyszersmind legyen vezetője a lelki életben: sőt, hogy ő maga is figyelemmel kísérhesse a nemes liliomszál fejlődését, Szent Gellértnek, hercegi növendékével együtt, mindjárt a palotája mellett levő házban rendelt lakást, élelmezést. Itt tanult tehát Szent Imre és növekedett azon szentségben, melyet édes szülei ajkáról és példáiból korán magába szítt s buzgó nevelőkertésze keze alatt teljes bimbóvá érlelt. A Szent Gellért oldalán töltött hét-nyolc év alatt elsajátította az akkori szépművészeteket (a trivium és quadrivium tárgyait);¹² ú. m. a vallástanon kívül a latin nyelvet, szónoklatot, bölcsészetet, zenét stb. De tanult kegyes tanárától még magasztosabbat is: a földi javak és földi dicsőség megvetését, az imádság lelkét, a szűz tisztaság szeretetét; megtanulta tőle használni a fegyvereket, az alamizsnát, böjtöt s imádságot, melyekkel az ördög kísértései legyőzhetőek s megérdemelhető az örök korona. Ezenkívül, mint jövendőbeli király, Szent Gellért azon alapszabályát is szívébe véste, mely szerint: „Tulajdonképpen senki sem mondható királynak, csak aki maga is Isten szolgája, aki az erények s nem a bűnök, az örök élet s nem a pokol, Isten dicsősége s nem a világ hiúsága után törekszik”.¹³ Így szorgoskodott Szent Gellért ez égi csemete körül, míg látta, hogy az „növekszik az erényekben s Krisztus segítségével az emberi nem ellenségét férfiasan legyőzi”. (Nagy legenda.) „Ezenképpen dicsőséges szűz Szent Imre királynak és az sok virágzó lelki jóságoknak miatta, szép, édes és gyönyörűsége vala látni, hallani és érezni mindennemű dolgát és teteményét; úgy mint aki, a többiek aludván, fél északakon buzgólkodott Dávid zsoltárainak zengésében, egy-egynek végén Istentől törődött szívvel esdekelvén bűnbocsánatot. Így ment egykor éjnek idején Veszprémben Szent György kápolnájába és imádságában azt gondolja vala, minemű szolgálatot tehetne ő életében, ki Úr Istennek kellemetes volna? Íme, azonközben nagy fény szálla reá és ilyen isteni szót hall vala: „*Tisztas dolog a szüzesség! Praeclara res et virginitas!*” S ő legottan mondá: „Én Uram Istenem! ki mindeneket nyilván látsz, tőkéljed meg a te szent akarodat én bennem, és a testnek veszedelmes indulatait, kik a léleknek ellene viaskodnak, te áldott szent irgalmasságnak harmatával oltsd el!” Erre letette az örök szüzesség fogadalmát, meghagyván az őt kísérő apródnak, hogy életében e titkos jelenést ki ne mondaná. E főséges jelenetet szemlélttem pár év előtt a *mateóczi* templom főoltárának szárnyképén, midőn az egész ősrégi egyházat fejedelmi bőkezűséggel megújító akkori szepesi püspök, boldogult

¹² Három és négy évi tanfolyam a középkorban; a mai főgimnázium és akadémiaféle.

¹³ Karácsonyi, *Szent Gellért* 77. l.

Császka György úrral – mint kegyesen látott vendége – azt meglátogattam s ezen jelenetről a fő-kép egyik ifjú alakjában Szent Imrére következtettem.

Ezen angyali tisztaság tette valóvá szentünkben Krisztus szép mondatát: „*Boldogok a tiszta szívűek, mert ők Istent látják!*” Látják Isten fényében a lelkek mélyén rejlő igazságot, az örök szépség visszatükröző képét. Ezen érdekes eset így történt: Midőn Szent István fia kíséretében Pannonhegyére látogatába jött s a jámbor szerzetesek zászlós serege a kígyózó lejtős úton üdvözlésére elébe sietett, ő maga kocsiban maradván, Imrét küldé a tisztelendő köszöntésére. S íme, ámulva látja, hogy ez őket külön számú csókokkal tüntette ki; legtöbbet – hetet – - az Istenfélő Mór kapott. Atyja kérdésére azt felelte Imre, hogy öleléseinek számát a papok szentségének mértéke szerint osztogatta. Hogy fia csodás mérlegelésének hitelességét kitudja, a szent király az esti áhítat után templomban maradt s a különféle oltárok előtt magános imáikat végző barátokat próbára tette. Valamennyi többé-kevésbé megrezzen a királyi felség közeledtekor; csak Mór egymaga maradt elmélyedve: „*mert az Istenkirálynak szolgálatját el nem hagyd az földi királynak kedvéért* és az szent regulát sem töré meg az silenciumot (hallgatást) megfejtéssel!” Így bizonyult be Imre szűz szemének csalhatatlansága.

E jeltől nyilván megismeré Szent István, amit eddig Imre fiának szentségéről titkos megfigyelés folytán boldogul sejtett, hogy Istennek már most is kedves választottja s koronájának egykor méltó utóda lesz.

Ezért atyai szeretetének hevében könyvet szerkesztett számára az *erkölcsi oktatásról*; melyben intve tanítja drága örökösét: miképpen kell mindenekelőtt a katolikus hitet fönntartania, az egyházi kart védenie; a zászlósokat és vitézeket szeretetébe, a bírói hatalmat szorgalmába ajánlotta. Inté továbbá: lenne türelmes minden tetteiben, kegyes a jövevények befogadásában és nagylelkű azok ápolásában; fordulna a tanácshoz mindenekben, tartaná példaképpül szemei előtt őseit; figyelmébe ajánlá az imádság, kegyesség, irgalom és más jóságos cselekedetek gyakorlását. (Hartvik pk.)

Azután, hogy a trónörökösről gondoskodják, eljegyzé egyetlen fiát egy szende fejedelmi szűzzel, II. Mesko 13–14 éves leányával, a Szent István és Mesko közötti barátság megerősítésére.¹⁴ De hasztalan volt, a földi célt tekintve, e remény s tervezés! Szent Imre ugyan meghajolt atyja bölcs akarata előtt, 1026-ban oltárhoz vezette hozzá méltó nemes jegyesét: de „Istennel közlé dolgát és mind ennenmagát, mind házastársát szüzességben megtartá” (Érdy-codex). Hisz szíve liliumát már rég a Boldogságos Szűznek áldozta föl és Jézus Szíve, mely a szüzesség szeretője s *örömet legel liliumok között* (Én 2,16), hős erőt gyújtott szerelmével az ifjú keblében, hogy ne csak maga mondjon le a családi örömök rózsáiról, hanem hitfelét is tiszta lelkének jó illatja, példája után ragadhassa. Jobban szerette ugyanis az erény s malaszt kincseit, mint az utódok bőségét és másrészt Isten bölcsessége, mely gondviselése karjaival utódok hiányában is képes volt fönntartani e liliumkoszorús elárvult trónszéket – Imrénkben dicső példát akart adni a hitben gyöngye honnak azon magasztos fölfogásra: hogy az égi korona méltó még ily rendkívüli áldozatra is! S ez égi korona pár év múlva, már 1031-ben szállt az angyali homlok fölé. Imre, szent atyja és anyja kimondhatatlan fájdalmára, a nemzet kitörő keserve közt, ugyanaz év november 5-én elhunyt 23 éves tavaszkorában, s megelőzte atyját a székesfehérvári sírbolt csöndes nyughelyén. A szent szülők bánatához édeskedves legenda fűződik. Midőn Szent István fia koporsója előtt fölzokog:

¹⁴ L. Karácsonyi, Szent István király, 26. l.

„Ó, mért hagyál itt! jó fiam, szerelmem,
Hogy válhatál el tőlem ily korán?
Mért hervasztád el nemzedet reményit?
Te legszebb gyöngy a magyar koronán!”

megjelent neki szűz Mária s ily vigasztalást hintett balzsamul sebhedt szívébe:

„Fiam! az ég meghallgatá imádat,
S engem küldött e honnak gyámolul,
Csak lábaimhoz fuss, te jó magyar nép,
Hahogy az ég fölötted elborul!”

Az ő anyai áldása kárpótolja majd a vesztett honreményt... erre István megvigasztal:

„S Istvánnak már többé nincs honfikönyve,
Eltelte szivét a menny vigasza;
Mert bár elveszté legszebbik reményét:
Ó, de anyát nyert az édes haza!”
(Mindszenti)

De külső, nyilvános dicsőítéssel is hirdeté az ég, hogy a magyar lilium már fönt virul a csillagos kerteken s édes illatával elbájoló magát az istenség trónusát.

Cezáreában Euzebius püspök ez idétt fényes körmenetet tart, hirtelen angyali ének árad szét a légen, mindnyájan föltekintnek s mennyei szózatot hallanak: „Boldog szent Imrőhnek lelkét viszik föl az angyalok, ki magyarországbeli szent István királynak fia, és ezen órában múlt ki ez világból”. És nagy hálát adának rajta, dicsérvén Úr Istent és az szent konfesszort. (Érdy-codex.)

Midőn pedig Szent László király kérelmezésére, VII. Gergely pápa 1083-ban a számtalan csodákkal ékes szent atyát s fiát, Istvánt és Imrét a szentek sorába iktatá s következő évben a székesfehérvári sírbolt fölött a szent tetemek fölemelésére országos ünnepélyek és zarándokcsapatok ezrei készültek: megjelent a német Konrád főúr, ki a pápától égbekiáltó bűneiért roppant vezeklési parancsot kapott: testére ötszörös láncsal szűrös vasövet csatoljon; vétkeiért írja föl pápai pecséttel jelzett pergamen (irha) lapra; s a világ legjelesebb búcsúhelyeit addig járja mint zarándok:

„Mint zarándok, búcsukon
Bujdosásod addig léssen:
Míg a láncz hull és az írás
Elenyészik, mind, egészen!”

Hasztalan járta be a Szentföldet s a leghíresebb kegyhelyeket: a lánc le nem hullt, a bűnirat – mintegy folyton vádolva őt – komoran feketült! Végre a magyarhoni ünnepély hírére ő is Fehérvárra siet, oda vánszorog Szent István sírjára s elfáradtan álomba merül. Ekkor megjelent neki a szent király s így szólt: „Ne bízzál az én érdemembe, de menj el az én fiamnak, Szent Imrőhnek koporsójához; őt kérjed; mert ő szűz életben múlt ki ez világból és Istennek színe előtt udvarol azokkal, kik szűz életöt viseltének!” (Érdy-codex.) Föl is kel, odatérdel, és íme, „nagy zörgéssel, csattogással mind ízenként az vasak elszakadoznak róla... és az írásban is egy betűt sem találának”. (Érdy-codex.)

„S a lehulló lánczok robajára
 Összefut a nép, mely arra jára ...
 Hallja, látja Imre nagy csodáját
 S háladata buzgón nyitja száját:
 Bűn telére boldog üdv-tavas virága:
 Imre liliumján legszebb aranyága!”
 (Rosty, Magyarhon liliumja. II. 6. sz.)

Boldog Asztrik érsek

(†1035.¹⁵ nov. 12.)

Valamint a közelgő tavaszt a jobb hazából érkező madarak s a nap fölkelését csalogánydalok hirdetik: úgy volt az édes nemzetünk megtérésekor is. – Már Gejcsa vezér, a rablókalandokban elgyengült hon megmentése és a felbőszült európai népek kiengesztelése végett, de férfias lelkű neje, a keresztény Adelheid kérésére is, megnyitotta országát a keresztény hithirdetők előtt. S ezek (Bruno, Wolfgang, Piligrin) meghozták az üdv tavaszát, a hitnap hajnalát. Köztük legállandóbban és legsikeresebben Asztrik érsek dolgozott Isten országának megalapításában. Őt nyolc századon át Kalocsa vallotta első főpásztorának; csak legújabb időben lépett föl néhány jeles tudós, ki e nagy férfiút az esztergomi érsekszék számára követelte; bár egy nem kevésbé ügyes toll Kalocsának ősi jogát is alaposan védte. S valóban oly dicső vala ő, oly döntő hivatást tölte be hazánk egyházi s polgári alakulásánál, hogy megérdemli, miként honunk e két főmegyéje versenyezzen bírhatásának dicsősége fölött. Mi tiszteletében s magasztos erényeinek követésében óhajtunk versenyezni. Azért, bár őt hivatalosan a szentek sorába nem iktatták, mégis az őt nagy érdemeiért méltán dicsőítő századok példáján, boldognak és az igazság napja, Jézus szent Szíve egyik legfényesebb sugarának valljuk országunk egén.

Asztrik Csehország egyik főrangú családjából, a Libicz-nemből származott. A szent kereszttségben Radla nevet kapott és Szent Adalbertnek gyermekkori barátja, később tanítója volt. A felsőbb tanulmányok bevezésére Magdeburgba költözött a két jó barát. Midőn később Szent Adalbert a hálátlan prágaiakat elhagyta, Radla is hozzácsatlakozott s elkísérte Rómába, ahol Szent Elek kolostorában, mint Szent Benedek-rendi szerzetes, istenesen élt. – Úgy látszik, nemsokára visszatért Prágába. Mert midőn 992-ben a csehek szent püspöküket, Adalbertet, visszahívták, Radlát, a főpap „*atyusát*” (amint őt Adalbert nevezni szereté) egy más ékesen szóló szerzetessel Rómába küldték, hogy a pápánál Adalbert visszatérését kérelmezze. Adalbert a pápa parancsára tizenkét szerzetessel, köztük Radlával, hajóra szállt s a dalmát partokon kikötvén, a magyar vezéri udvarnál is megjelent, s midőn székhelyére megérkeztvén, Prágától nem messze a brewnói kolostort emelte, annak első apátjául Radlát, szerzetesi néven Anasztázt, tette, mely névből aztán a csehek Asztrikot csináltak.

De a csendes falak közt nem soká mosolygott rá a béke. Midőn egy cseh főúr, Wrsovec, Boleszló vezér segítségével 975-ben Szent Adalbert családi várát, Libiczet, földülta s rokonait kardra hányatta, Asztrikot csak szerzetes ruhája menthette meg a dühöngő tömeg szentségtelen kezétől. Erre ő szerzetes társaival együtt újra Gejcsa vezérnél keresett s talált

¹⁵ Azon idő óta, hogy ez életrajz megiratott, a történetírás újabb kutatásai annyira kétségesekké tették a következő adatokat, hogy teljesen újat kellene ez életrajz helyébe tenni. Egyrészt azonban a szerző eredetiségének megőrzése végett, másrészt mivel teljes bizonyossággá még nem emelkedett az ettől különböző felfogás, azért jobbnak láttuk mindent úgy hagyni, amint azt találtuk. L. Karácsonyi J., *Századok*. 1891. A kiadók.

védelmet és állandó menedékhelyet. Szent Adalbert ezalatt Rómából, ahova menekült, ismét Prágába költözvén, útközben levelet írt Gejcsához és férfiass nevéhez, kérvén őket: „Az atyusomat, ha a szükség és haszon úgy kívánja, tartsd magadnál; ha nem: úgy az Istenre kérlek, küldd őt hozzám!”

Ámde Asztrik nálunk maradt; az Úr lelke termékeny terebélyfa gyanánt azért ültette őt hazánk tavaszi földjébe, hogy ezt beárnyazza s elárassza az üdv gazdag gyümölcsivel. A dicső Szent Benedek-rend, hazánk újjászületésének ősi dajkája, őt vallja első főapátjának Pannónia szent halmán. Innen küldte szét buzgó fiait a hon téreire, hogy Szent Istvánt apostoli hódításában segítsék; itt esdett égi áldást a keresztény ifjú fejedelem fegyverére a föllázadt pogány vezér, Koppány ellen, innét emelte őt a diadalmas Szent István (Hartvik szerint) „püspöki méltóságra s rábízta a kalocsai püspökség igazgatását, kinek tanácsából a többi püspöki szék gondos ellátását atyákra (bencés páterekre) bízta”. Nemsokára a szent király még fényesebben tüntette ki bizalmát a jámbor és bölcs Asztrik iránt. Negyedik éve tűnt már atyja halálának (beszéli Hartvik püspök), midőn Asztrik püspököt, ki másképp Anasztázius néven hivatott, Istennek kegyelmes megintéséből a római székhez küldé: mondana ez bő áldást a Pannónia vidékein fejledezett zsöngye kereszténységre, a fejedelemtől alapított tíz püspökség közül az esztergomit emelje elsőségre, a többit pedig erősítse meg; magának végre adjon királyi koronát.

Valóban nagy fontosságú küldetés volt ez! mely egyrészt a magyar függetlenségét megővta az akkor hűbéri koronákat osztogató német császár ellenében; másrészt biztosította nemzetünknek a legdicsőbb hatalom, Isten földi helyettese pártfogását és atyai szeretetét. Csakhogy Asztrik követségének nagy akadáka lett Micsiszló lengyel fejedelem, ki éppen akkor esengett követei által Rómában koronáért, s ez művészi dísszel fölszerelve már készen állott II. Szilveszter pápa asztalán. De íme, éjjel fény tölti be az alvó csarnokot s mennyei követ inti a pápát, hogy e szent dísz azon nemzet vezérének adja, kinek követsége következő napon hozzá érkezik. Másnap szokatlan fegyverzetű s fényes öltönyű daliás csapat áll meg a pápa trónja előtt, élén a tisztas Asztrik s előadja István szent óhaját. A pápa enged az ég intelmének s Asztrik kezébe helyezi a kész angyali koronát, melyet ez Esztergomban, az elébe ünnepi pompa közt siető Istvánnak, az apostoli kettős kereszttel együtt a nép üdvívalgása s örömkönnyei közt átszolgált.

Ezután Asztrik folytatta főpásztori apostolkodását, míg (Hartvik szerint) a megvakult esztergomi érsek, Sebestyén helyébe Szent István „a római pápa egyeztetével, a többször említett Asztrik kalocsai püspököt rendelte”. Sebestyén később visszanyervén szemevilágát, átvette előbbi székét; „Asztrik pedig érsekpalásttal tért vissza a kalocsai egyház igazgatására”.

Némelyek szerint a pécsváradi kolostor szintén Asztrikunkat vallhatja alapítójának; „ahol – a régi legenda szerint – a mai napig vagyon egy monostori társaság szerzetesi fenyíték alatt: hogy az evangéliom szerént saját és mások bűneiért könyhullatással naponként imádkozzék”.

Asztrik magas kort, némelyek szerint nyolcvan évet ért meg, az üdv országának terjesztésében és szentségében, melyet már életében több csoda, különösen egy holt tanítványának föltámasztása, hirdetett. Legszebb díszé azonban azon érdem, hogy szent koronánkat az örök városból, a hit szirtjéről áthelyezte a magyar király fejére, s mely koronáért Jézus szent Szíve trónja előtt folyton könyörög: hogy az hazánkban a *hit legfőbb őre, az erény védőpajzsa s a honüdv forrása* maradjon.

Boldog Szalómea, királyi szűz

(1268. nov. 17.)

Boldog a nép, melyre a királyi székből árad le a szentség fénye; hogy a fénylő példákban lássa: hogy van a világon valami, ami szebb és hatalmasabb, mint a korona, s ez – a keresztény erény; hogy van egy hely, hol a király és koldus egyenlő, s ez – az oltárnak zsámolya. A trónon uralkodó hit és keresztény szeretet erősebben hódít, mint a törvény vas vesszeje; szilárdabbá teszi a fejedelmi tekintélyt s hívebbé az alattvalói ragaszkodást, mint a szuronyok százezrei; mert szívesebben meghajlik az ész és forróbban érez a szív oly koronás fő előtt, amely maga is velünk együtt porba hull a *Legfőbb* előtt! Ily boldog volt honunk az Árpád-házi királyok alatt, kiknek fája bokrosan terme a szentség virágait, hogy ezeknek égi illatja után fussanak Árpád hős magzatai s ők is hitben, erényben fölviruljanak! Íme, csak novemberben egyszerre három ily királyi virágszál mosolyog előttünk: szűz Szent *Imre* herceg, Szent *Erzsébet* asszony és *Szalómea*.

Boldog Szalómea (mások szerint Szalonika) fehér Lesko, Kis-Lengyelország fejedelmének és az orosz eredetű, de római katolikus Grzislava hercegasszonynak gyermeke, már csecsemő korában eljegyeztetett II. Endre királyunk ifjabb fiának, Kálmán hercegnek. Azért három éves korában Magyarhonba vitték, hogy korán gyökeret verjen szíve, lelke, nyelve azon földben, mely második hazája és szentségének választott kertje lesz. Boldog csere volt ez! Endre király a csecsemő Szalómeában kárpótlást nyert drága magzatja, Erzsébetért, kit négy éves korában szintén Tübingiába küldött, mint Lajos Hermann gróf jövődő gyűrűsét; a szentért szentet, az irgalom szende ibolyájáért szűz liliumot kapott cserébe. Az egymásnak szánt két szív, Kálmán és Szalómea, együtt nevelkedett, együtt tanulta szeretni Istent s ennek lángoló szívéből szívni a szeretet legszebb zálogát: az áldozat és lemondásnak hős szellemét.

„A szép gyermek mosolyg, nem is tesz egyebet –
Könyörg; s míg ujja közt a rózsa integet:
Néz a világra le, s reá lenéz az ég!”

(Hugo V.)

Így haladt karöltve jegyesével jámborságban és földi tudományban is; amiről az udvari nevelőnek azon szokása tanúskodik, hogy a szentmise alatt hallott *latin* evangéliumot Szalómeától *magyar* rögtönzött fordításban mondatta föl az istentisztelet után; sőt tőle annak a keresztény erkölcsökre való magyarázatát is kikérdezte. Bár családjainkban máig is uralkodnék a régi szép szokás, hogy a gyermekektől s a gazdák ifjabb cselédjeiktől otthon számon kérnék a szentbeszédnek rövid tartalmát. – Jó nagyanyám így tett velem is; s mivel egyszer adós maradtam a szép szóval, a vasárnapi libacomtól is elmaradtam ám! Dejsz jobban füleltem ezentúl a prédikációra!

Végre eljöttek vélte a királyi udvar a várva várt időt, hogy a feselő bimbó kinyíljék s az oltár előtt jegyese mellé fűződjék. Az eskü elhangzott, a nászlakoma országra szóló riadása lecsendesült, egymásé lőn a két szív! *Egymásé?* nem! mindkettő az örök szereteté, a szüzek királyáé, Krisztusé! Csak lelkek szövetkezett Isten s egymás iránt való hűségben; testük, kölcsönös fogadás folytán, érintetlen oltárrá magasztosult, ahol a két szív lángja az égi ihletnek *egy* lángjában összeforrva csapott fölfelé. A szent pár *testvéri* szűz viszonyban élt s egész szeretetét a mennynek szentelé. Csak egyben forrt össze nemes érzetük: az átvirrasztott éjnek imádságában s nappal a nyilvános áhítat és irgalmasság cselekedeteiben. Kálmán herceg, bár maga is a szentség hírében élt, mint gondos férj, szűz nejének túláradó

buzgóságát aggodalmas gyöngédséggel igyekezett mérsékelni, attól tartván, hogy a törekeny lilium, élte nek koronája, csakhamar elhervad a lángbuzgalmú áhítatnak égbe hívó napsugáritól. S ez aggodás nem volt alaptalan. Szalómea éjjeli könyörgései közt kimerülve többször elalélt s ily ájulási állapotban e mennyei ígéket vélte hallani: „*Consummatum est, bevégeztetett!*”

Oh, mily édes az Isten Szívében elmerült imádság, midőn körülünk minden hallgat és hallgat bennünk is a föld zajos visszhangja: a rendetlen s szertelen gond és indulat! bárcsak éreznők mi is és gyakran fölkeresnők a lelki gyűjtöttség ünnepélyes csendjét, hol csak az Úr beszél s elmerülénk irgalmának nyugodt tengerében:

„Mint lenn a tenger sötét rejtekén
Virágok nyílnak, miket senki sem lát:
Ugy kél imádság lelkem fenekén
S fölszáll titokban és hallgatva hozzád,
Uram! hallgatva hozzád...
Tisztán, forrón, szeretve Uram, tehozzád!”
(Moore T.)

„*Bevégeztetett!*” E nagy szó Szalómea előtt új életutat tárt föl. *Vége* legyen a világnak benne és körötte! *vége* a hiúság árnyékának is! Azért e perctől kezdve letette fényes királyi öltönyét s özvegyi szegényes szürke mezbe rejtette ifjúságának hódító kellemét. Jól átérezte ő Szent *Jeromos* intését: „Hogyha a férfi vagy nő úgy diszítgeti magát, hogy magára vonzza az emberek tekintetét, bár nem is ered abból ezúttal lelki veszedelem: mégis ítéletet hárít fejére, mert mérget hordozott magán, csak lett volna, aki beszívja!” S a szűz királyné nemsokára maga tapasztalta, mily üdvös volt e szent szigorúság. Férje távollétében bizonyos udvari ünnepélyre rangjához illően kellé öltözködni, hirtelen betoppan váratlanul hazatérő ura s megpillantja a választékos ruhák színpompájában fokozott szépségű hölgyet; a viszontlátás tiszta ölelése elbűvöli, hisz a ragyogó bájalak az *övé s mégsem az övé...* a herceg megrendül... lázas hévben ég; Szalómea visszaborzad a veszélytől s a feszület elé borul. Kálmán is melléje rogy s könnyezve fölzokog: „Uram, neked áldozom őt újra! szabadon bocsátom, hogy te is megbocsáss nekem!” E kis lecke még inkább megerősíté a szűz hercegnőt, hogy ízléstelen durva öltönye pajzsával óvja meg Istennek szentelt tagjait. Ipának, Endre királynak harmadik neje, estei Beatrix, hiába édesgette jámbor menyét, hogy udvari ünnepélyeknél s lakomáknál rangjához illő díszben megjelenjék. Szalómea erre azt szokta felelni: „Királyi anyámnak minden egyébben hódolok – de azt az egyet engedje meg, hogy ily vegyes közönség kápráztató tömegében föl ne lépjek: félttem magamat a megjelenéstől, s elrejtőzve másokat is megóvok a lelki veszélytől!” Annál inkább iparkodott *lelkét* szépítgetni *Tertullian* tanácsa szerint: „Öltözködjetek a jámborság selymébe, a szentség bársonyába s a szemérmesség bíborába; ily dísszel Istent nyeritek szeretőtökül!” Testének, e pártos, lázongó rabszolgának is adott ő kellő díszruhát, ti. szöges, örves szőrcsuhát és pedig háromfélét, annál zordonabbat, minél hevesebb volt a kísértés, mely aggodalmas szívéen kopogtatott. E bőrszaggató, de szívmentő sanyar-ingek közül hármat ereklyeként tisztelt a szandomiri vár, míg azokat a tűzvész el nem emésztette.

Özvegy öltönye nemsokára szomorú valósággá vált. Mert honunkra borult a vérrel s lánggal írt 1242-dik év, midőn férje a tatárokkal vitt muhi csatában nyert sebek folytán, mint a hit és hon vértanúja, hősi halált nyert! Most már az égben, mint szentet szeretheté őt a tiszta hitves s ezután szabad szárnyra ereszkedve, végbúcsút vehetett a világtól és szent magányba szállt.

„Oly volt, mint a madár, mély töredékeny ágon
 Dalolgat vidoran:
 S mikor az ág recseg, ő akkor is dalol még,
 Tudván, hogy szárnya van!”
 (Hugo V.)

Élte fájának egyetlen zöld ága, melyen megpihent, hős férje, letört; semmi sem tartá többé vissza: s így Szent Klára kolostorába vonult Krakkóban, hol Prandotha püspök alázatos fejére teríté a szent fátyolt. Előbb a zavichoszi, később a szkaleni zárdának lón fejedelemasszonya, ahol szent unokahúgát, boldog magyar Kingát vezette a tökéletesség útjain.

1268-dik év november 10-dikén gyöngé láz lepte meg s ő társnőinek égi ihletben előre megjósolá, hogy:

„Hozzád jövök, Uram, a kiben hinnünk kell
 S átadom székednél
 E szív darabjait, tele fenséggel,
 Melyet Te széttörtél!”

Lelki leányai esengve kérelték: „Ne menj, ne menj, anyánk! – maradj velünk!” Mire ő így felelt: „Szombaton búcsút veszünk!” Csütörtökön ágya köré gyűjtötte apácáit s őket testvéri szeretetre, lelki s testi tisztaságra, a zúgolódás kerülésére s a világias mende-mondák távoztatására buzdította. Ezután minden még megmaradt földi javait elüljáróinak átadván, így szólt: „Ne kérjétek Istent éltem meghosszabbítására, mert én Uramat, Jézus Krisztust és kegyes szűz Anyját könyörögve esdem, hogy boldogan végezzem pályafutásomat és szabadítsák ki lelkemet silány tömlöcéből!”

Boldog kimúlását égi jelek hirdették előre. Egy jámbor úrnő temetési menetet látott, mely égisz kristályoszlopot hordozott; ezen Szalómea lelke simult fölfelé s az oszlopfőnél három ősz alak ezt zengé: „*Várjuk ide az Istennek kedves Szalómeát, ki nemsokára elhagyja a gyarló életet!*” Boguszló pedig, a kegyes ferenci pap, angyaléneket hallott a haldokló cellája fölött: „Már kinyílt, már virul Áron szűz vesszeje!”

Közeledvén halála, a körülállók egyike bizalmasan kérdezé tőle: mért ragyog oly édes mosolyban halovány arca? „Látom – így felelt – Asszonyomat, Máriát, s ez szerfölött gyönyörködtető!” Végsőt lehelt s ajkai közül kis fényes csillag röpült ég felé:

„Midőn a boldogok honába ment,
 Cellájában feküdt a szent tetem:
 Körötte égi fény volt látható,
 Miként a csillám drágaköveken!”
 (Tárkányi)

Rendtársnői édes zokogásban vették körül s ím, rögtön egy vak leányka tör át a sorokon, s fátyolát a szent lábaihoz illesztvén, megérinti vele kihamvadt szemeit... egy örömsikoltás... ő lát s együtt olvassa, zengi a többivel a holtak zsolozsmáját. Hét napon át feküdt nyitott koporsóban a szűz tetem romlatlanul. Hozzá közeleg Slane gróf két leánya, az egyik huzamos fejförcsökből, a másik csonthasogató kéz-köszvényből azonnal felépül. Így halála után is nagyokat művelt érte a szűz lelkeket szerető jó Isten. Halála hírére gúnyolódott egy világias szellemű asszony: „Jó, hogy elveszett, aki megvetvén magas rangját, ily silány s kolduséletre adta magát!” Alig röpült el ez ostoba szitok s a rút száj meredten elgörbülve, tátva-nyitva maradt hét egész napig, míg bűnét megbánva a dicsőült közbenjárásáért nem folyamodott. Ágnes, egyik apácatársa, magasból hanyatt bukva, s Gellért ferenci szerzetes egy évi

inaszakadottságból gyógyult meg Szalómea esedezésére. Így hintett a mennybe ültetett szűz liliom enyhítő harmatot a földre, hol a szent félelem töviseivel beösvényezve sértetlenül virult!

Jézus Szívének drága vére!
Hullj minden tiszta szív-füzérre ...
Ha rá *szerénység* tövisét fonod:
Ugy lesz egedben szép liliomod!...

Magyarországi Szent Erzsébet asszony

(Nov. 19.)

Sok szép, kedves szentje van Magyarországnak, de oly bájos, végtelenül szeretetreméltó, csókolni való lelke, mint mondja egyik életírója, talán senkinek másnak nem volt, mint magyarországi Szent Erzsébetnek, aki a szenvedéseknek tűzpróbáján keresztülhaladva, ragyogó kristályként tündöklő lelket adott vissza Teremtőjének.

Szent Erzsébet, II. Endre magyar királynak leánya, 1207-ben Pozsonyban született. Kora gyermekségében telve volt jámborsággal Isten iránt, és gyöngédséggel a szegényekhez. Lelki tulajdonságaival szép csillagként tűnt fel Magyarország egén, hogy szentségével és szeretetével az egész keresztény világot megvigasztalja és megörvendeztesse.

Mint kis virág, mely bájosan
Nagy, őserdőnek árnyiban,
Rideg sziklák és hó között
A szép tavaszt köszöntni jött;
S nem tudva, sejtve önnön ékét,
Bájjal betölti térvidékét:
Akkép virult fel ékesen,
Szelíden és szemérmesen,
Nagy, büszke ősök trónusán
Erzsébet, a királyleány.
(Garay)

Istennek különös gondviselése folytán már négy éves korában vitték el a szép virágot Magyarország talajáról Thuringiába, hogy az ottani örgróf fiának, Lajosnak mellére tűzzék.

A gyermekkorban meggyökeresedett szép erényvirágok az idegen földön is szépen fejlődtek és illatjukkal és ragyogó fényükkel sokakat elbájoltak.

Szívét annyira eltöltötte az Úr Jézus és Szűz Mária szeretete, hogy játékaik közt is kereste az alkalmat, hogy a közeli templom falaihoz közeledve, azokat megcsókolja és rövid fohászokkal Jézust és édes anyját, Máriát üdvözlje. A templomban pedig letette fejedelmi koronáját és leborulva, az Úr Jézus keresztjét a szívét átnyilaló szeretettől áthatva, a részvét és bűnbánat könnyeivel áztatta.

„Nem illik – mondván – én nekem
 Ott koronával fénylenem,
 Hol Jézus Krisztus, én Uram,
 Tövissel koronázva van.”
 (Garay)

A szegények iránti szeretet már ebben a korban is nyilvánult, midőn a játék kis nyereségeit közöttük szétosztotta.

A fejedelmi udvar kevésbé jámbor népe nem szívesen látta Erzsébetnek napról-napra növekvő szeretetét a szegények és szenvedők iránt. Túlzásnak, pazarlásnak tartotta azt. Sokat kellett e miatt szenvednie Erzsébetnek; vigasztalást csak a jótetteket kísérő belső örömben és jegyesének, Lajosnak elismerésében talált, aki pártját fogta, és éppen e tulajdonságai miatt annyira szerette Erzsébetet, hogy kész lett volna bárminő áldozatra inkább, mintsem hogy erényes jegyesét elveszítse. „Ha e hegy lábától csúcsáig aranyból volna s nekem adnák, ha Erzsébetet elhagynám, mégsem tenném soha. Én őt a világon legjobban szeretem, erénye és jámborsága miatt kedvesebb előttem, mint minden kincse a világnak.” Így szólt Lajos Vazóla magyar főúrhoz, midőn ez őt Erzsébetet illetőleg kérdőre vonta.

Végre megérkezett a boldog nap, midőn Lajos oltárhoz vezethette szeretett, nagyrabecsült jegyesét. Nagy pompával, aranyhímzetű ruhában, diadalszerű kísérettel ment a templomba, környezve az ország előkelő uraitól és asszonyaitól. Tiszta lélekkel járult az oltárhoz, s csak Isten akaratának hódolt, midőn házasságra lépett, hogy ebben az állásban is példaképe legyen a keresztény házáséletnek, mint ahogy később a tiszta özvegységben.

A házasság szentsége még inkább megszentelte a fiatal házaspárt, és Erzsébetnek egész törekvése oda irányult, hogy férjének szeretetét megtartsa és őt boldogítsa. Szívének hajlama ellenére vett magára fejedelmi ruhát és dísz, hogy e módon is tanúsítsa iránta való hűségét, és férjét még a bűn árnyékától is megmentse.

A fiatal, különben is erényes fejedelem Erzsébet szentségének hatása alatt mintaszerű férj, családapa és fejedelem volt. Kölcsönös szeretetük az isteni szeretetnek kifolyása volt. Így szenteli meg az igazi keresztény nő házastársát és az egész családot. A szegények iránti szeretet Erzsébet szívében most még nagyobb lángot vetett; az egész vidék szegényeit gondozta, kilencszáz beteg nyert állandóan ellátást nála, fölkereste továbbá a hajlékokban is az elhagyottakat, a legrútabb betegségben sínylődőket s nem átallotta azokat sajátkezűleg ápolni, a szeretetnek leggyöngédebb kifejezéseivel fölkarolni.

A szegények és betegek iránt tanúsított szeretetéért nem egyszer jutalmazta meg őt az édes Üdvözítő, csodálatos módon is. Egy alkalommal a szegényekhez vitt kenyeret rózsákká változtatta, más alkalommal pedig, midőn egy bélpoklost férjének ágyába fektetett, személyesen jelent meg neki és aggódó férjének, hogy mintegy kézzelfoghatóvá tegye azon evangéliumi igazságot, hogy az irgalmassági cselekedet Krisztusnak tanúsított jótét. E nagy kegyelem természetesen csak növelte Lajos nagyrabecsülését és szeretetét és Erzsébet irgalmassági cselekedetét.

Ürömcseppeket vegyített az így töltött boldog napok örömkelyébe Lajosnak azon elhatározása, hogy az 1227-iki keresztes hadjáratban, II. Frigyes császár felszólításának engedve, résztveend. Fájdalmas könnyeket facsart ki ez Erzsébet szemeiből, s csak az Isten akaratában való megnyugvás szerzett enyhülést fájdalmasan lüktető szívének.

Ha már az elválás és búcsúzás oly kínokkal töltötte el Erzsébet szerető szívét, mennyivel élesebb volt azon fájdalmas érzet, melyet szívének azon hír okozott, hogy az oly szeretett, kedves hitvestársa a háborúban elesett és kiszenvedett.

Leírhatatlan, mennyit szenvedett e miatt Erzsébet és hitének egész erejére szükség volt, hogy sebe behegedjen és hogy Isten akaratában megnyugodjék.

Méltán hihette mindenki, hogy a rokonok és a környezet őszinte részvétellel fognak viselkedni a sokat szenvedett fiatal özvegy iránt, aki ekkor még csak 20 éves volt. E helyett azonban oly eljárást tanúsítottak iránta, melyhez hasonlót alig fogunk találni a művelt népek történetében.

Erzsébet sógorát, Raspe Henriket, a feslett erkölcsű és becstelen udvarnokok rávették, hogy Erzsébet örökségét lefoglalja és őt magát három gyermekével, két szolgájával Wartburg várból kiutasítsa azon ürügy alatt, hogy alamizsnálkodásával nyomorba vitte az országot és tékozlásával férjét megcsalta. – Téli időben hajlék nélkül, övétől kiteszítva, rettenetes jövőnek nézett elébe a fiatal özvegy. Eisenachban, hol menedékhelyet keresett, sehol sem fogadták be, mert a vár urának szigorú tilalmától féltek. Sok keresés után – mely nagyon emlékeztet a betlehemiták esetére – a hajléktalanok istállójában húzódhatott meg dideregve és éhezve. E közben megkondult az általa alapított ferenciek kolostorában az éjféli harangszó, s ennek szavára Erzsébet a templomba sietett, ahol a hajnali ima végeztével azon kéréssel fordult a jámbor szerzetesekhez, hogy énekeljék a Te Deum-ot, hálaadásul azon szenvedésekért, melyeket az Úr reá mért. Kedves dallam lehetett ez az égiek előtt, mely a fájdalmasan hangolt szívnek isteni akkordja volt.

E szenvedés és nyomor arra kényszerítette hősünket, hogy gyermekeitől elválva, kéregetve koldulja kenyerét és kézimunkával tengesse életét.

Mennyi megaláztatás, gúny és üldöztetés érte őt ekkor, le sem írhatom, csak a legnagyobbat említem, amelyet elszenvedett, midőn egy patak átjárójánál egy koldusasszony – akit ezelőtt ápolt – a vízbe lökte úgy, hogy egész testével a vízbe esett a koldusasszony durva kifakadásai között.

Erzsébet anyagi türelmével mindent nyugodtan elviselt s csak bűneire gondolva vidáman felelt: „Bizony úgy kell nekem, minek hordtam azelőtt aranyat, drágaköveket”, azután vígan ment el a patak tiszta vizéhez s megmosogatta ruháit.

Az Úr Jézus és Szűz Mária bőven kárpótolták őt szenvedéseiért. Láthatólag megjelentek előtte, megoktatták és megvigasztalták őt s így a nyomorúság ezen keserű útja a legmagasabb szentség kiváló iskolája volt.

Egy-két évi szünet állott be ezen szenvedésekben, midőn nénje – a kitzingeni apátnő – Erzsébetet gyermekeivel együtt apátságába fogadta, majd Egbert bambergi püspök meghívására Botensteinben talált barátságosabb otthonra, ahol zarándoklatokkal és jótékonyágokban töltötte napjait.

A világ örömeiről teljesen lemondva, az újból kínálkozó házassági ajánlatokat visszautasította s a közben letett szüzességi fogadalmához hű maradt. Megengedte az Isten azt is, hogy midőn meghalt férjének testét visszahozták, a vele jött lovagok Erzsébetet előbbi jogaiba visszahelyezték; legnagyobb ellensége és üldözője, Raspe, tőle nyilvánosan bocsánatot kért és várába visszafogadta.

Mínthogy azonban a várbeliek előbbi rágalmaikkal és üldözéseikkel föl nem hagytak, jobbnak látta Erzsébet Marburgba visszavonulni, ahol a ferenciek templomához közel fából és agyagból készült kunyhóban húzta meg magát, hogy itt teljes lemondásban és jótékonyágban töltse napjait.

Nagy szentünk minden gondolatja
S mely ég szívében indulatja,
Egyetlenegy gyúpontra gyűl,
Istennek élni egyedül.
(Garay)

Legjobban szeretne volna, ha valamely nőzárdában szentelhette volna magát Istenének, de szigorú gyóntató-atyjának, Konrádnak parancsára, kinek engedelmességet fogadott, a szent

Ferenc-szerzet harmadik rendjébe lépett, hogy a neki juttatott örökségből irgalmassági cselekedeteket gyakorolhasson.

Erzsébet élete azután a keresztény tökéletesség meredek útja volt. Gyermekeitől, sőt később hű szolgálóitól elkülönítve, két zsémbes nő környezetében szegénységben és önmegtagadásban töltötte életét folytonos jótettek között, Konrád gyóntatóatyjának majdnem túl szigorú vezetése alatt, aki nem egyszer véresre verte, hogy véleménye szerint Erzsébet ezen sanyargatás tövisei közt a hősiesség erény ragyogó virágait teremje.

Ezen hősiesség lemondás, önfeláldozó jótékonyság és jámborság között töltött életnek vetett véget 1231. év december 18-án a halál, amely napon az angyalok énekkarával egyesítve az isteni szeretet dalát, adta át lelkét Teremtőjének kezébe.

Az Isten nyomban megdicsőítette a neki oly kedves szolgálójának emlékét, az erények illatos árja árasztotta el a kunyhót, csodák bizonyították Erzsébet szelídségét és kedvességét Isten előtt és végre 1235. év május 26-án IX. Gergely parancsára a szentek sorába iktattatott.

Azóta az Egyház minden év november 19-dikén kéri az Istent, hogy Szent Erzsébet dicsőséges könyörgése által segítette a világ boldogságát megvessük és mindig a mennyei vigasztalásban gyönyörködhesünk.

Szent Erzsébet dicsőségét hirdeti a kassai remek dóm, de ennél is jobban az ő példája után indult rokonok: unokái, Szent Margit és Szent Kunigunda, Boleslav lengyel herceg szüzi hitvese, Jolánta, aki a Klára-szűzek kolostorába lépett, „a lengyelek védőszentje”; unokanővére, portugáliai Szent Erzsébet, „a béke anyja”, végre a róla nevezett Szent Erzsébet-rend és a Szent Erzsébet-egyesületek.

Ezek mind lelkének szép örökséget képezik.

Adja Isten, hogy mi is példáját követve hozzá hasonlókká legyünk és jótetteink által Isten irgalmát kiérdemeljük!

Magyar Boldog Ilona

(†1270)

Csodálatosak az isteni szeretet diadalai. E szeretet lángjai Jézus szent Szívéből kitörve, Xavéri Szent Ferencben és Paulai Szent Vincében az apostoli lélekhódítás hősiességét gyullasztják föl; Szent Alajosban és Szaniszlóban az ártatlanság elragadó bájú liliomait fakasztják; Szent Brúnóban és Alkantáriai Péterben a töredelem önsebző, de üdvöt hozó rózsákban dúskodó töviseit tenyészik: míg az oltár árnyékában, a kolostor elrekesztett lelki kertjében, a Teréziák és Katalinok, a Gertrudok és Margitok csöndesen illatozó violáit növesztik. Így termel ugyanazon nap cédrust az ormokon s kis nefelejcsot a völgyek csermelyén.

De ezen szeretet azon édes sajátságával is bír, hogy az alázatos elrejtett szíveknek, mintegy kárpótlásul az apostoli harcok nélkülözött diadalmiért, föltárja önszívét s ezzel a belső vigasztalások mennyei kútfejét. Az apostolokat, mint bajnok társait, a keresztre hívja maga mellé; a szűz női lelkeket Szívéhez emeli föl, mint kiváltságos jegyeseit. A szent hősiéktől túrt szenvedések jutalma: a kereszty győzedelme; a belső fájdalomban s önsanyargatásban lassan elvérző jegyesek koronája: az égi vőlegény Szívének földi mennyországa. Amazok az irgalom tengerén fönt úszó hajók, melyek a halál partjaira elszállítják az élet kincseit; ezek a szeretet tengerébe mélyedt kagylók, melyekben a túlvilági gyönyör gyöngyei teremnek.

A nap is úgy tesz, mint Jézus szent Szíve.

A hegytetőn viharokkal küzdő fa-óriásoknak fölgyújtja s bearanyozza lombos koronáit; míg a harmatkönnyben síró kis virágnak bájos színt kölcsönöz s kedves illatot. A szűz jegyeseknek e benső egyesüléséből erednek aztán a csodálatos látások és elragadtatások s

azon meglepő tünemény, hogy a menyasszony boldog bizalmasságával hatolnak be az isteni Szív fénylakásába. Amint csakugyan leginkább nekik, a Gertrudoknak és Mechtildiszeknek nyilatkoztatta ki legelőbb e Szív titkos kincseit. Innen származik a világ zajától elvonult magánynak boldogsága, melyben elzenghetik Pály Ede gyönyörű szavaival:

„Csábos világ, ne csalogass engem
Jézusomnak áldott keresztjétől!
Itt örömet, boldogságot leltem,
Kéj áradoz reám szent Szívéből!

S oh, mily édes ez a forró vércsepp,
Mely belőle szirmain végig hull,
Lángjaiban mily örömmel égek,
Mig belőlem ragyogó csillag gyúl!”

E boldogok egyike volt szűz *Ilona*, magyar főrangú családnak sarjadéka, aki megvetvén a világ hiúságát, az imént alapított domonkosi rend apácái közé lépett. E dicső szerzet ugyanis nemcsak szentségben és tudományban jeleskedő férfiak tábora volt, akik hazánkban főképp a kunok megtérítésében arattak vértanúi pálmát: de mennyei ihletű szüzek nevelőanyja is. Ezeknek Veszprém völgyében, nemsokára a férfikolostor építése (1222) után, szintén zárdát emelt a kegyelet s azt Szent Katalin vértanú szűz pártfogása alá helyezte. Itt e szelíd völgyben sóhajtozott égi szent gerjedelemben Jézus Szívének jegyese, Ilona is és lángoló áhítata által a legcsodásabb kegyelmeket vonta le magára. Az Úr Jézus kínszenvedésének szemlélésében annyira elmerült, hogy keserű könnyhullatásban és benső szív fájdalomban nyilvánítá gyöngéd részvétét gyötrött Jegyese iránt.

Mivel pedig résztvevő lelkében, a folytonos elmélkedés folytán, a szenvedő Krisztus alakját mintegy lemásolta volt: ezen hűségét a Megváltó azzal jutalmazta meg, hogy jobb oldalára s kezeire csodálatosan lenyomta sebhelyeinek bélyegét. Midőn pedig egy ízben és pedig éppen Szent Ferenc napján, jobb kezének sebhelye megújulva élénkebben mutatkozott, ugyanakkor a tenyér mélyedésén aranyos kör tűnt elő, benne meg hófehér liliomnak képe. Ennek láttára szent borzadály ragadta meg az alázatos szüzet s esdekelve e szavakba tört ki: „*Ah, nem, nem! édes Jézusom, ne tedd ezt! ne engedd, szerelmes Megváltóm, hogy lássék e csodajel!*”

De alázatos rejtegetése mitsem használt; apácátársai észrevették s a szent engedelmesség is arra kényszeríté őt, hogy kinyilvánítsa az isteni szeretetnek ezen dicső emlékjeleit. Az egykorú s későbbi írók (több mint tizenkettő) és hivatalos oklevelek egy hanggal vallják és magasztalják e nagy kiváltságot. Ezek közt a domonkosrend martyrologiuma (szentjeinek napijegyzéke) világosan írja: „Soror Ilona, rendünkbeli apáca Magyarországon, minden erények koronájával ékes szűz, az Úrtól azon dicső ajándékot is megnyerte, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus öt szent sebeinek fájdalmait érezte s bélyegeit viselte saját testében”. Sőt Tricino olasz városnak Szent Tamás-templomában a legrégebb idők óta a bolt ívezetjén fönt ragyog boldog Ilonának sebhelyekkel festett képe azon körirattal: „*Beata Helena de Hungaria, Virgo*”.

E csodás kegyelmen kívül még több rendkívüli jelekben is ragyogott fölötté Jézus szent Szívének szeretete. Imádság közben gyakran magasba emelte őt az egekbe hívó titkos hatalom; angyali zengzetek feleltek zsolozsmáira: dicsőült szentek beszélgetései hallatszottak körülte; a megfeszített Jézus és Szűz Mária képei az oltárokról feléje lebegtek s az imádkozónak keblére hajoltak; égi lángok sugározták be stb. Éjjeli imádsága közben egykor mennyei elragadtatást szenvedvén, Krisztus ércalakja a feszületről levált és Ilona karjai közé simult s ott oly erősen, vele mintegy összeforrva maradt meg, hogy a karban időző apácák

egyesült erőfeszítése sem volt képes azt tőle elválasztani, mígnen másnap dél felé magához térvén, saját kezeivel odailleszté a kereszt fájához, mire az ércalak azonnal újra odatapadt. Az Oltáriszentség vétele után tiszta lelkének epedésével úgy sóvárgott, mint a szomjas szarvas élővizek forrásai felé siet. S midőn gyóntatója tőle ezt egykor megtagadta, maga az Üdvözítő saját látható kezeivel megáldoztatta őt. Szűz testének a szeretet-sugallta önsanyargatás oly égi erőt kölcsönzött, hogy érintésével nemcsak testi nyavalyákat meggyógyított, de még elaszott virágokat is üde tavaszi pompába átváltoztatott, melyeket azonban rögtön széttépett, nehogy mások azt észrevegyék.

Ámde szentségének legdicsőbb diadala azon bájos szűzvirág volt, melynek illata az árpádi kortól kezdve napjainkig betölté honunkat: *Szent Margit királyi szűz!* Mert midőn ezt jámbor szülői három éves korában a veszprémvölgyi kolostorban az Úrnak fölszentelék, Boldog Ilona lón vezetője s mestere a szentek tudományában; nyolc évig díszelgett s fejlődött e liliomszál Ilonánk anyai tövén, ahonnan aztán a Nyulak (ma Margit) szigetére ültették át. A Margit-legenda ugyan azt írja, hogy: „*Olympiadis (Olimpiász) azzon Bodomérey Tamás (gróf) ispán urnak felesége vala szent Margit azzonnak dajkája, nevelője s mestere*”; azonban a domonkosi rend íróinak egyhangú véleménye szerint (kik között a nagynevű Ranzan püspök, Mátyás király követe és halotti dicsszónoka) ez oda magyarázandó: hogy Olimpiász özvegy grófnő a kis Margitnak a királyi szülőktől kitűzött testi dajkája volt, aki maga is csak vele együtt lépve be a szerzetbe, újoncból nem lehetett egyszerre a szentség avatott mesternője. Ez Boldog Ilona volt; míg a latin tudományban Soror *Katalin* oktatta. Ranzán tanúsága szerint Ilonától tanulta Margitka a szent énekeket, a zsolozsmák módját és idejét s a Krisztusnak szentelt szűzhöz illő erényeket... ennek életszentségét igyekezett gyermeki erővel utánni, tőle esdekelt szöges öveket, sanyargató ostort (melyeket azonban, nehogy túlbuzgóságában velük ártson gyöngé testének, csakhamar elvett tőle), bizalmasan anyjának nevezte stb.”

Érdekes azon körülmény is, hogy a hú lelki anya, Ilona, szent növendékével, Margittal, ugyanazon évben (1270) hagyta el a síralom völgyét, hogy az örök hazában újra egyesüljenek. Ilona Veszprémben maradván, itt nyugodtak szent hamvai, melyekről a főnndicsért Ranzan még 1487-ben is nyilván vallá, hogy csodás kegyelmeket eszközölnek a benne bízóknak és hogy Veszprémben másképp nem hívják, mint „*boldog Ilonának*”. Azt csakugyan följegyezte a történet, hogy boldog halálakor isteni Jegyese fényes égi kísérettel érte jött s nyájas szavakkal hívta föl Szívének öröktavasú virágos kertjébe. A csodák közt, melyek sírjánál történtek, köszvényesek és inaszakadtak rögtöni gyógyulását, ördögösök megszabadítását említik. Ezek hírére tizenhét év múlva fölemelték a koporsóból drága testét, amelyből valaki ereklyéül kis darabkát lemetszván, a vágás nyomán vér fakadt. Úgyszintén jobb oldalának sebhelye megnyiladozván, kedves illatú balzsamos nedv szivárgott ki belőle. Azért méltán zenghette róla Schäffer Jácint domonkos szerzetes latin síriratában:

Mily igazán zengték: „*az erény hogy él a síron túl!*”

Erre híres Veszprém városa régi tanú.

Mert neki mennyei dísz Ilonának hamvai nyujtnak,

Ő, kit a szent szeretet sebhelye tüntete ki;

Mily kegyes élete volt s mi hatalmas fönt az egekben,

Arra tanú a sok üdült beteg élete most;

Arra tanú a sebén kifolyó gyógybalzsamok írja

S jó szaga hirdeti, hogy mennybeli rózsa leve.

Szent Borbála vértanú szűz

(December 4.)

Isten a gyöngék erőssége s az alacsonyok fönsége, hatalmának többi csodái közt a szende női nemet is megdicsőíté a vértanúság diadalaival s bebizonyítá, hogy a szent Szívétől fölgyjútt égi szeretet a természettől félénkebb lelkekben is erősebb a földi legkínosabb halálnál. E hős szeretetben ritkítja párját szűz Szent Borbála mártír, akit hazánk, idegen származása dacára, pártfogói közt tisztel a legrégebb időktől fogva. E tisztelet eredetét írónk II. Endre királyig viszik föl, aki a szentföldi útjából számos ereklyét hozott keletről s köztük Szent Borbáláit is oltárainkra helyezte.

E dicső szűz Maximianusz császár, a kereszténység legdühösebb ellensége idejében virult erényeivel s az isteni kegyelem számos csodáival. Születése helyéről vitatkoznak a történetírók. Metafraszesz Heliopoliszban, Ado Hetruriában, Ribadeneira Péter Jézus Társaságának tagja s vele a római zsolozsmás könyv (breviárium) Nikomediában keresik bölcsőjét.

Atyja, *Dioszkorusz* főrangú görög, dúsgazdag férfiú volt, zordon, vad ember s a bálványok rajongó imádója. Az atyjától egészen elütő leány az örök üdv valódi útját epedve kereste s tiszta szívének ösztönét követve, meg is találta; mert már feselő korában a földi romlandó javaktól elvonva lelkét, annak egész erejével a mennyeiek felé fordult. Látván ugyanis a természet rendjét, szépségét, s annak kormányzatában az örök bölcsesség törvényeit, csakhamar fölismerte, hogy ily remekműnek nem lehetett szerzője akár a vak eset, akár a hamis s önmagukkal is tehetetlen bálványistenek; hanem kell lenni egy végtelen bölcs, végtelen hatalmas, legfőbb valóságnak, aki a mindenséget létrehozta s folyton fönttartja s kormányozza. Ezen természetes okoskodás és józan következtetés lépcsőin mindinkább előrehaladt Borbála az egy igaz Isten ismeretében, akinek malasztja nem találván akadályra tiszta szűz szívében, azt mindjobban fölvilágosítá, mennyei kijelentésekben részelteté s végre az evangélium teljes fényébe vezette. Az ifjú leányka pedig olyannyira fölbuzdult az igazság szent sugaraitól, hogy a bálványok ellen nemes haragra gerjedvén, ezeknek szobrait atyja házában fellökte s ily gúnyszókkal illette: „Ti tehetetlenek! ti vak, néma, süket istenek! hozzátok hasonlók, akik tisztelnek titeket!”

Ezalatt atyja lelki s testi szépségben díszeskedő egyetlen gyermekét féltvén a világ rothasztó érintésétől, őt bástyatoronyban elrejtett kincsként őrizé, melyet a keleti fényűzés és kényelem minden pompájával földi mennyországgá bűvölt át, hogy élteinek anygala tökéletesen jól érezze benne magát.

Borbála örült börtönének s azt valóban földi mennyé avatta föl istenes elmélkedései s buzgó imádsága által. Ha a bástya magas tetejéről el-elnézte a milliárd csillagokkal hímzett szép eget, ő is úgy sóhajta föl, mint később Lojola Szent Ignác római rendházának födelén üldögélve zengé:

Ha a mennynek csillagait tekintem,
Oda vágyom, hol az Isten egy kincsem,
Undorodva nézek a föld sarára,
Nyilj föl, oh nyilj, szent öröklét határa!

A szép mennyország szemléléséből merítette ő azon mély bölcsességű értekezéseket, melyeket környezetének az Isten tökéletességei, lelkünk halhatatlansága, az örök jutalmak és büntetések és a világi javak hiúsága felől elragadó ékesszólással tartott. Íme, kedves olvasóm! mennyire nem unalmas a szent magány annak, kinek lelke a mulandó világ apró-cseprő

hiúságainál magasabbra emelkedve, az elmélkedés és szent óhajlás szárnyain ő hozzá repül, akiről írva van: „*Nincs keserűség az ő társaságában, sem unalom a vele lakásban, hanem vígság és öröm*”. (Bölcs 8,16)

De hisz az a mi bajunk, hogy szívünk minden egyébvel telve van, csak Istennel nem! minden másról szívesebben szőjjük-fonjuk gondolatainkat, csak halhatatlan lelkünk örök ügyéről s bajáról nem! azért olyan a mi szívünk, mint a nyílt vásártér, ahol nyüzsgöve, tolakodva hemzsegnék össze-vissza az emberek és barmok, az emberi földi érdekek és a szenvedélyek barmai. Oh, miért nem tartogatunk szívünk legmélyén kis zárt kápolnát, ahonnét kirekesszük a szórakoztató hiú gondokat és ahová egy-egy jámbor sóhajjal koronkint belépünk, hogy naponkint pár percig együtt lehessünk Istenünkkel, lelkünk királyával és jegyesével, orvosa és tanítójával, erősségével és boldogságával.

De Borbálának ezen boldogsága nem sokáig tartott; karvalyok röpködtek körül a galambnak nyugodalmas fészket. Előkelő pogány ifjak ostromolták Dioszkoruszt, az apát, leánya kezéért. Az tehát fölszólítja őt, hogy válasszon a sok kérő közül. Azonban Borbála minden unszolására csak azt az egyet válaszolta: „Én földi férjet nem akarok, hisz bolondság lenne a föld férgével egyesülni annak, kinek már isteni, örök jegyese van s világi gyönyörűségért elhagyni a mennyei társalkodás angyali lakomáit, melyek lelkét az örök élet táplálékával erősítik!”

Atyja ismervén leányának erős akaratát, nem unszolta tovább; hanem azt vélvén, hogy a távollét megpuhítja szívét, hosszabb útra kelt. Majd talán a viszontlátás örömeinek hatása alatt nem fogja megtagadni hazatérő atyjának első kérelmét s rámondja a várva-várt „igen” szót. Hogy pedig leányának kedvét töltsse, óhajlása szerint a toronylakásban fürdőszobát is készíttetett számára. Borbála, fölhasználván atyja távozását, a fürdőház két ablakához még harmadikat nyitattott, azon kifejezett szándékkal, hogy ezáltal a Szentháromság imádandó titkát tisztelje; sőt a falra ezt föl is festette; ezenkívül a fürdőmedence szélére keresztet vésetett; s így e félhomályos, barlangszerű csarnokot mintegy kápolnává avatta föl. Itt, e rejtekben imádkozott, itt gyűjtött nem annyira testének, mint inkább lelkének üdülést és erőt a küszöbön álló mártír-küzdelemre.

Ugyanis alig jött meg atyja, azonnal észrevette a fürdő keresztény berendezését s e miatt határtalan dühre lobban. Előfogja tehát az építőmestert s tán ízzé-porrá zúzza, ha Borbála közbe nem lép s nem vállalja bátran magára a vétkelt változtatásokat. Sőt élvén a jó alkalommal, mint egy lángoló kerub, ékes ajakkal hirdeti a Szentháromság dicső tanítását s ihlett lelkesültséggel bevallja: „Atyám! leányod már hívő keresztény!”

„Mit? leányom keresztény? e gyűlölt fajzat híve? hol a kardom?”

Így hörög tajtékozó szájjal a pogány apa s kivont fegyverrel leányára ront. Ez nem annyira a vértanúhaláltól félve, mely szívének legfőbb vágya volt, mint inkább, hogy atyját ily természetellenes büntől elvonja, futásban menekült a dühöngő üldözései elől. Fut, fut szíve fájdalmában, mint sebzett őzike; nyomában üvöltve, szitkozódva a vérengző apa; most szirtfalhoz érnek... „Innen nem menekülsz, korcs-gyerek!” – De mi az? a szikla meghasad, átsurran a leány s a kőlap újra bezárul mögötte. Tovább iramlík s a hegy túlsó felén barlangba menekül. Ezalatt Dioszkorusz megkerülve a bércet, minden bokrot töről hegyéig fölkatat, megvagdal, át-átszurkál – de hasztalan! s mint nyomot vesztett fölkiált: „Borbála! hol vagy? a föld gyomrából is kiáslak!” Két pásztorra akadva, ezektől kérdi, nem látták-e a menekvő rossz leányt? Egyik eltagadja, hogy látta; a másik júdási szemmel a barlang fele hunyorgat – Nem kellett több! berohan... hajánál fogva hurcolja ki áldozatát, sarkaival rugdossa gyöngé keblét; azután tömlöcbe vonja s átadja a pogány hatóságoknak. Az erős lelkű szűz a börtön nyirkos padlóján térdre hull s hálát rebeg égi jegyesének, hogy őt e mártír-koszorúra, a legszebb menyasszonyi füzérre méltatá.

A tartományi helytartó, *Marcianusz*, bár a tigris-keblű atya őt a legiszonyúbb kínzásra unszolá, kezdetben szelíd oktatás és nyájas rábeszélés által akart hatni a vádlottra, kinek

főnséges szépsége s angyali ártatlansága az ő hideg szívét is egészen elbájoló. Eszébe hozta nemzetsége rangját, pogány őseinek dicső emlékeit, saját földi boldogságát, melyet a keresztény vallás mind tönkretesz; mert ennek vége gyalázatos halál a kínpadon!

Mínderre a bátor szűz csak egyet felelt: „Kész vagyok éltem áldozatára Uramért, Jézus Krisztusért, ki az eget és a földet teremtette; a ti bálványaitokat ellenben, melyeknek szájuk van és nem beszélnek, fülük van és nem hallanak, szemük van és nem látnak – utálom, megvetem!”

Marcianusz látván, hogy szép hitegető szóval nem sokra megy, szomorú s látszatra szánakozó arccal elrendeli a kínzatást. A szemérmes szűznek lerángatják tisztos öltönyét s bikabőrkorbáccsal marcangolják gyöngé tagjait s hogy égetőbb legyen a fájdalom, a vert sebeket cserépszálakkal dörzsölik. De ő szilárd marad, a fájdalom tengeréből folyton égbe néz; onnét, a hit csillagából, szí új erőt és enyhülést. A helytartó azt remélvén, hogy a börtön éjjeli magánya tán észére téríti a makacskodót, visszaviteti láncai közé. S íme, égi fény dereng a tömlőc sötétén, a dicsőség királya, Jézus, leszáll vérrel eljegyzett arájához, megvigasztalja s hatalmának egyetlen leheletével behegeszti a sajgó sebet. E csodát szemlélvén Juliana asszony, ki szintén titkon keresztény vala, annyira föllelkesült, hogy a szűz vér nyomán ő is nyílt küzdelemre lépett hitéért. Borbálához záratott.

Másnap ismét bírószerk előtt állott a vértanú szűz. De íme! csodálva látja Marcianusz, hogy sebei eltűntek, a tegnap megtépett lilium az égi vigasz harmatától üdülve, tisztán és sértetlenül virul. A ravasz törvénytudós szemtelen fogással akarja őt eltántorítani. „Nézd, kis makacs – így szól – mily kegyesek irántad az istenek! Apolló, a gyógyítás istene, leszállt egéből s meggyógyított! Légy hálás s adj dicsőséget Olymp hatalmas isteneinek!” Borbála szent gúnnal felel: „Csalódot, jó uram! isteneid hozzád hasonló tehetetlenek! ők, a vakok, nem adhatnak látást; ők, az erőtlének, nem adhatnak erőt és épséget. Aki ezt bennem művelé, az Jézus Krisztus, az élő Isten egyszülött Fia, kit te elvakult szemekkel nem látsz, s nem is láthatsz, mert nem vagy arra méltó!”

Erre a felbőszült bíró előrendeli hóhérait. A szűzet vaskampókkal tépette, fáklyákkal süttette s fejét kalapácsokkal zúzatta. Ő azonban égre tűzött szemekkel így esdeklített kínjai között: „Uram! te, ki a szíveket vizsgálod, jól tudod, mennyire epedek utánad! el ne hagyj végső leheletemig!” Még élesebb gyötrelmekkel illették; de győzött ihletett türelme, mely nemcsak a gyöngé asszony-, hanem a legedzettebb férfitermészetnél is erősebb vala. Ott állt oldalánál a jámbor Juliana és könnyes szemekkel, édes szavakkal buzdította őt a jámbor harcnak küzdésére. A vérszomjas bíró őt is hasonló kínok alá vetette, s a szemérmes nőnek legiszonyúbb gyalázására, mindkettőjüknek emlőit vágatta s égettette ki! E közben fölváltva zengték a zsoltár szép ígét: „Ne vess el engem, oh Uram, ábrázatod előtt s a te szent lelkedet ne vedd el éntőlem!” (Zsolt 50) Ily szétzúzott testtel aztán végighurcolták őket a város utcáin s végre fejvesztésre ítélték. A vérpadon térdelő Borbála mögé saját vad apja állt hóhér gyanánt; a pallos fölvilanik s a szép liliumfej istentelen apjának lábaihoz gördül. De ő azt föl nem emelhetette többé selyemhájánál fogva; van bíró a felhők fölött! áll a villamos ég! a mennykő lecsapott és a gonosz hóhérapát égi láng pusztította el.

Oh hazám leányai! Jézus Szívének választott gyöngyei! mit szóltok e hőslétkü harc láttára? Mi szebb? a vértanú koszorú, vagy a világi gyáva gyönyörnek hervadó füzére? Legyen fejetek díszé, ha nem is a vértanúság, legalább a bátor hitvallás koronája, mely az emberi félelmen győzve lelkesítsen szent hitünk védelmére és gerjesztésére a család és társadalom terén. Erre segítjen Jézus szentséges Szíve!

Szent Mór pécsi püspök

(†1070)

A szűztisztaság lilioma nem tenyészhetik a gög hegyormain, ott letöri a vihar; sem a világiasság széles avarján, ott leperzseli a nap; csak az alázatosság rejtett völgyein, az áhitat csermelyénél díszlik, a liliom és szerény ibolya édes testvérek. Ezt bizonyítja Szent Mór élete.

A történet komoly szavú múzsjája csak e két jellemvonását festi le, s a legenda érdekes színezéssel bővíté ki ezen szép vázlatot és azt gyönyörű képpé egészíti ki.

Szent István legendájában olvassuk, hogy szokása volt ellátogatni Pannónia szent hegyére, a szentmártoni bencés monostorba. Egykor (1015) szintén útra kerekedett s magával vitte nyolcéves fiacskáját, szűz Szent Imre herceget. Amint kocsijuk a hegyaljba ért, a jámbor szerzetesek, mint égből leszálló galambok, hosszú sorban ereszkedtek alá a magasból dicső pártfogójuk üdvözlétére. A kis Imre fürgén eléjük szökik s a jó atyusoknak köszöntő csókokat osztogat, kinek egyet, kinek többet, Mórnak meg hetet is. A bölcs atya csodálkozik e különös személyválogatás fölött s a vendégszoba magányában, midőn magukra maradtak, bizalmasan kérdi: „Fiam! micsoda sor az, hogy csókot oly különböző számban osztottad ki, egynek oly fukarul, másnak oly pazarul?” „Hát, édes apám, csak azért, mert egyik szentebb a többinél, Mór atyus meg a legeslegszenőbb közöttük!” „Hmm! – mond a király – majd kipróbálom!” úgy is lett.

Elvégzik a vecsernyét, Imrust aludni – vagy inkább szobájába küldik, hol szokása szerint folytatta imáját késő éjjelig. Ez alatt a szerzetesek nagyobb része szintén pihenni tért, hogy idejekorán újra ott lehessen az éjféli zsolozsmán. Néhány azonban még elmaradt s a számos oltár előtt elszéledve végzé külön imádságát. Legtovább Mór időzött, mint a nap lenyugta után is fönt az égen ragyog az alkonyi csillag. István ezt egy vaskos oszlop mögül hallgatag szemléli. Csak ő és a csendesen könyörgő Mór maradt a templomban; a király hozzá közeledik, de ő nem mozdul; zajt üt, de Mór folyton mozdulatlan; végre megszólítja őt a fejedelem, de a könyörgő szent nem lát, nem hall; a szentély föl-föllobbanó lámpája szemeinek könnyárjában, arcának túlvilági fényében tükröződik vissza; Mór mennyei elragadtatást szenvedett. A király fölrázza őt s kérdezi: „Igaz-e, hogy tisztaságot bölcsődtől kezdve épen megőrizéd?” Az alázatos pap hallgat, de szelíd mosolygása elárulta, hogy a felelet csak boldog „igen” lehet. István ott hagyja s örömmel fölsóhajt: „Fiam nem csalódtok, a gyermek szájából a menny beszélt! Mór a legszenőbb, a legtisztább, de vajon a legalázatosabb-e egyszersmind, megtudom holnap!”

A reggeli isteniszolgálat után a király káptalanba hívhatja az összes rendtagokat. A magyar egyház főpártfogója főséges komolysággal ül trónján s Mórt színe elébe idézi. Ott áll a szerzetes, mint a csinen rajta kapott gyermek, pirulva a múlt éji találkozás miatt. Tán dicsérettől félt; de a királyi arc haragban villámos s ajkán megdördül a kárhoztatás szava. Szemére lobbantja Mórnak szerzeteshez nem illő életét, hogy éjjel cellájából távol, tudja Isten, hol bujdosol? A sok rendtárs összenéz, sajnálja Mórt; de ez, Krisztus példájára, hallgatva tűr s csak szívében sóhajt Istenhez, ártatlansága tanújához. S ím! István szemébe könny lopódzik, leszáll, gyöngéden átöleli a gyanúsított szentet s e szavakba tör ki: „A próba sikerült! fiam szívedbe látott! te nemcsak szűztiszta, de a mi több, alázatos is vagy! *ily püspök* kell nekem!”

Szegény Mór! cseberből vederbe! E szó „püspök” villámcsapásként sújtott alázatos lelkére! Hejh, az ibolyának legjobb a magányban, a zavartalan áhitat balsamos légkörén! De mit sem használt a térdre omlónak esedezése; e szent félelem még jobban megerősíté a királyt szándokában. – Így lőn Mór pécsi püspökké; de fényes polcán is tudott ő *Jézus szentséges*

Szívében magának alkotni szent magányt, hol a tisztaság s alázat, a liliom és ibolya, ily isteni példának áldott talaján, békésen virulhatott az örök életre!

Mór emlékét máig őrzi Pécs és a most fényesen és a művészet legmagasabb igényei szerint országos remekké átalakított főtemplomában „*Mór kápolnája*” hirdeti, hogy az Úr fölmagasztalja az alázatost.